

1) es considera el català "la llengua pròpia de Catalunya"⁵⁰;

2) s'estableix la doble oficialitat de llengües⁵¹: el català és la llengua oficial de Catalunya perquè n'és la llengua pròpia; i el castellà és oficial a Catalunya perquè ho és a tot l'Estat espanyol.

3) es dona un mandat a la Generalitat perquè d'una manera flexible resolgui el problema d'assegurar el coneixement del català i, per tant, que, en el futur, es creïn les condicions que permetin arribar a la igualtat plena entre el català i el castellà quant als drets i deures dels ciutadans de Catalunya⁵².

Per un altre cantó, s'imposa la definició del problema del català proposada per les forces d'esquerres, segons les quals és imprescindible impulsar el coneixement del català, perquè aquest encara és molt deficitari i, això, ha de ser fet evitant qualsevol veleitad coercitiva perquè podria generar una dinàmica de segregació entre els ciutadans de Catalunya per motius de llengua.

A més, cal afegir, al llarg de les discussions de l'EAC, es van entreveient dues concepcions de llengua diferents. En efecte, mentre per a uns la llengua té un valor instrumental, és a dir, té una utilitat concreta que és la de facilitar la comunicació i la integració a la comunitat; per a altres, la llengua té altres connotacions, de configuració de la nacionalitat, com diu Trias Fargas: "l'essència de Catalunya, l'esperit de Catalunya, la sang de Catalunya, que és el seu idioma" (Sobrequés, 1982:725).

Els debats tinguts durant els treballs de redacció de l'EAC, s'enllacen, poc temps després, amb el debat de la LNLC, que és quan s'aborden els temes que s'havien ajornat explícitament.

Per tant, l'ambigüitat de l'EAC farà que la política lingüística depengui molt del desenvolupament normatiu que faci el Parlament de Catalunya, de la voluntat del Govern, així com de la interpretació de les normes per part dels Tribunals.

Finalment, cal destacar el fet que aquelles forces polítiques que van veure moltes de les seves propostes rebutjades en el moment de fixar les regles del joc a l'Estatut, són precisament les que hauran de tirar endavant el desplegament normatiu del procés de normalització lingüística. Per això, intentaran recuperar el "terreny perdut" durant la redacció i aprovació de l'Estatut, mitjançant, primer, els debats sobre la LNLC i, segon, en la implementació de la mateixa política.

⁵⁰ La consideració del català com a llengua pròpia de Catalunya no ha tingut transcendència jurídica rellevant fins a la Sentència del Tribunal Constitucional 337, de 23 de desembre de 1994, en motiu de la qüestió d'inconstitucionalitat de la Llei de Normalització Lingüística a Catalunya plantejada pel Tribunal Suprem. Anteriorment, el TC l'havia començat a considerar en la seva Sentència 46/1991. Per a un comentari, vegeu Vernet (1992).

⁵¹ Alguns autors (Puig Salellas, 1983 i 1986; Vernet, 1992) han matisat que el règim lingüístic es basteix a partir de la doble oficialitat i no cooficialitat, si bé aquest terme ha estat introduït pel Tribunal Constitucional en algunes sentències. Aquesta polèmica jurídica té evidents conseqüències polítiques.

⁵² Aquest darrer incís és una mostra clara de l'ambigüitat. En efecte, per una banda es confirmen els límits constitucionals a qualsevol política de normalització lingüística del català. L'espanyol té assegurada la presència a Catalunya, la qual cosa significa una primera reducció del marge de maniobra d'una política lingüística encaminada a la recuperació d'àmbits d'ús del català en detriment clar de l'espanyol.

Per una altra banda, sembla ser que, si bé indirectament, l'Estatut recull el deure de conèixer la llengua catalana, si no immediatament, sí en un futur, quan la Generalitat hagi desenvolupat la seva política de normalització lingüística.

3. La discussió i l'aprovació de la Llei de Normalització Lingüística a Catalunya.

A l'apartat anterior s'ha comentat com va ser el procés d'elaboració de l'article 3 de l'EAC, el qual marcava el terreny de joc de la política lingüística a seguir. Els dos pilars bàsics del model són la consideració del català com la llengua pròpia de Catalunya (amb un intent de remarcar una certa preeminència davant de l'espanyol, llengua que no té aquesta consideració en relació a Catalunya) i la doble oficialitat del català i de l'espanyol a Catalunya⁵³.

Ara bé, com que en la discussió del marc constitucional i estatutari es van anar apartant temes i només es va aclarir allò relacionat amb el rang legal del català i de l'espanyol a Catalunya, cal anar més enllà per a comprendre l'enfoc que cada força política feia sobre la qüestió de la normalització lingüística i, en definitiva, per entendre millor aquesta fase de formulació de la política lingüística.

Per això cal remetre's al debat de la Llei de Normalització Lingüística a Catalunya (LNLC), on ja apareixen més concrets els elements centrals de la política lingüística. Així es poden copsar bé les posicions defensades pels partits polítics i, en especial, els dos grans grups que es van articular al llarg de la discussió sobre l'EAC, els quals reflecteixen no només una concepció determinada de la llengua sinó que conceben la situació problemàtica també d'una manera bastant contraposada i, per tant, al fer una diagnosi diferent proposen solucions també diferents⁵⁴.

En aquest apartat, per tant, es farà un comentari del procés d'elaboració de la LNLC, assenyalant-ne els principals punts de discrepància entre els grups parlamentaris. Aquest apartat ha estat dividit en tres grans blocs:

1) Algunes consideracions del marc polític i social en el qual es mou el procés d'elaboració de la Llei, donat que ha canviat bastant en alguns aspectes d'ençà l'aprovació de l'Estatut (bàsicament, la correlació de forces entre els partits).

2) El procés d'elaboració del conjunt de la Llei de Normalització Lingüística -que va des de les primeres reunions preparatòries el juny de 1980, fins a l'aprovació final l'abril de 1983- amb la finalitat de demostrar que les diferències entre els partits eren prou importants com perquè dificultessin l'acord final.

⁵³ Així, el català és la llengua oficial de Catalunya perquè n'és la llengua pròpia; i l'espanyol és oficial a Catalunya perquè ho és al conjunt de l'Estat. Aquesta distinció de la doble oficialitat i el caràcter de llengua pròpia atribuït al català són els arguments més emprats per aquells que volen una política lingüística que mení el català a la recuperació de la seva presència a tots els àmbits públics de Catalunya, malgrat que part de la doctrina jurídica no ho veu així.

⁵⁴ Aquestes discrepàncies no només es donen entre les forces polítiques més representatives sinó també en l'àmbit científic entre sociolingüistes, filòlegs i historiadors de la llengua. En efecte, hi ha -a grans trets- dos corrents que, periòdicament, polemitzen sobre el futur de la llengua catalana i la resta de qüestions vinculades. Tot i que no es tracta, ara i aquí, de fer-ne una anàlisi detallada dels arguments d'una i altra part, sí que s'ha de dir que un dels sectors es configura a l'entorn de les tesis exposades per J.A. Argente, J. Castellanos, M. Jorba, J. Molas, J. Murgades, J.M. Nadal i E. Sullà a l'article publicat, el 1979, a la revista "Els marges" editada aleshores per Max Cahner, titulat "Un nació sense Estat, un poble sense llengua?". L'altre sector presenta les seves contraargumentacions en un article signat per L. López del Castillo, J. Martí i Castell, F. Vallverdú i Viaplana i titulat "Una resposta a Els Marges". Aquest debat es reinicia amb força amb el treball de M. Prats (1989) i el d'A. Rafanell i A. Rossich (1990), contradits per F. Vallverdú (1992). Per a una proposta de resum de les dues posicions, vegeu Vallverdú (1992). Vegeu Murgades (1996) per a una altra visió dels debats sobre la llengua del 1968 ençà.

3) Els debats a l'entorn de tot allò referent en l'ensenyament perquè és on les opinions contraposades es manifesten més clarament i perquè és la qüestió més rellevant de la política lingüística de la Generalitat de Catalunya, com ho és en qualsevol altre govern.

3.1. El context polític i social.

En el conjunt d'elements del context polític i social que incideixen en aquesta fase de formulació de la política lingüística en l'ensenyament, n'hi ha tres que han de ser tinguts especialment en compte:

- 1) la nova correlació de forces polítiques al Parlament de Catalunya arran dels resultats electorals de 1980;
- 2) les primeres actuacions del Govern de la Generalitat;
- 3) l'articulació dels grups de pressió contraris a la política lingüística.

1) El 20 de març de 1980 es van celebrar les primeres eleccions al Parlament de Catalunya després de l'entrada en vigor de l'Estatut d'Autonomia de 1979⁵⁵.

Els resultats, que "alteren el sistema de partits que semblava dibuixat des del 1977" (ESE, 1982:50), van situar la coalició Convergència i Unió com la primera força política -si bé sense tenir la majoria absoluta- en el Parlament, contràriament al que hom havia cregut a partir de l'extrapolació de resultats electorals anteriors. El repartiment d'escons en el Parlament va ser el següent: CiU, 43; PSC, 33; PSUC, 25; CC-UCD, 18; ERC, 14; PSA, 2. Per tant, resulta clar que per a qualsevol votació al Parlament -des de l'elecció del President de la Generalitat fins a la menys important- calia construir abans una coalició vencedora⁵⁶. Donada aquesta correlació de forces, el consens és una necessitat ineludible. Després d'intenses negociacions entre les diverses forces polítiques, el 24 d'abril de 1980, el Parlament de Catalunya elegeix Jordi Pujol -líder de CiU-, essent el 115è President de la Generalitat de Catalunya⁵⁷.

Amb l'elecció del President de la Generalitat apareix formalment el responsable, en darrera instància i en el marc de les competències que té assignades, d'omplir de contingut tot allò que disposa l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, que, com estableix l'article tercer de l'Estatut, també s'hi inclou la política lingüística⁵⁸. El nou president de la Generalitat, en no comptar la seva força política amb la majoria absoluta dels escons, haurà de pactar totes i cadascuna de les seves iniciatives si vol que siguin aprovades pel Parlament. Cal assenyalar que el PSC, el PSUC i la UCD tenien una àmplia majoria al Parlament, enfront als escons de CiU i ERC. D'aquesta manera, les forces polítiques que durant la redacció de l'Estatut havien arribat a acords en el sentit de redactar un article en relació a la llengua catalana molt

⁵⁵ ESE (1981), per a veure una síntesi del panorama polític i electoral del moment.

⁵⁶ Com que hi ha 135 escons, la majoria absoluta és de 68 escons. Hi ha 5 possibles Coalicions Vencedores Mínimes: 1) CiU + PSC = 76 escons; 2) CiU + PSUC = 68 escons; 3) CiU + ERC + UCD = 75 escons; 4) PSC + PSUC + UCD = 76 escons; 5) PSC + PSUC + ERC = 72 escons.

⁵⁷ Van caldre dues sessions plenàries del Parlament per a proclamar Jordi Pujol President de la Generalitat, ja que a la primera (22 d'abril, DSPC, 4) no va obtenir els vots necessaris.

⁵⁸ L'article 3.3. estableix que "La Generalitat garantirà l'ús normal i oficial d'ambdós idiomes, prendrà les mesures necessàries per tal d'assegurar llur coneixement i crearà les condicions que permetin d'arribar a llur igualtat plena quant als drets i deures dels ciutadans de Catalunya".

menys agosarat del que pretenien els partits nacionalistes catalans, mantenien la seva força⁵⁹. Per tot plegat, malgrat que CiU tenia el Govern de la Generalitat, no podia anar massa lluny en la política de normalització lingüística perquè seria enfrontar-se a una majoria del Parlament, la mateixa que havia proposat no estatuir que el català no fos de coneixement obligatori a Catalunya, com ho era l'espanyol en el conjunt de l'Estat.

2) En segon lloc cal tenir en compte les primeres actuacions del Govern de la Generalitat, que s'inicien poc temps després d'haver estat nomenats els integrants del Consell Executiu de la Generalitat⁶⁰ i haver estat creada la Direcció General de Política Lingüística⁶¹, i que s'orienten en dos camps diferents⁶². Per una banda, el Departament de Cultura comença a preparar el terreny de la llei que desenvolupi l'article 3 de l'EAC; i, per l'altra, el Govern va publicant un seguit de decrets que regulen l'ús del català en alguns àmbits.

En el primer camp, com que el Consell Executiu considerava molt important l'existència d'una llei de normalització lingüística, encomanà a n'Aina Moll⁶³ la responsabilitat "de posar en marxa i coordinar els treballs preparatoris de la seva redacció" (Moll, 1984:3). Aquest encàrrec tenia una doble finalitat: que el procés fos immers en un marc de voluntat de consens i que un primer esborrany fos a punt en el punt d'aprovar-se el reglament del Parlament, de manera que no hi haguessin dilacions per a iniciar la tramitació de la Llei.

En el segon camp, el Consell Executiu promulgà diversos decrets per a donar una cobertura normativa al desplegament de la seva política lingüística, que es basava en la idea-força de "recatalanitzar Catalunya"⁶⁴. En aquest sentit, cal destacar el decret més important és el que estableix la normalització de l'ús del català als òrgans de la Generalitat⁶⁵; així com,

⁵⁹ Cal afegir a aquestes forces polítiques els dos diputats del PSA, previsiblement no massa interessats en l'impuls d'una política de normalització lingüística del català a Catalunya.

⁶⁰ Decrets 1 i 2/1980, de 8 de maig.

⁶¹ Fou creada pel Decret 115/1980, de 23 de juny, d'estructuració orgànica del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació. El Conseller de Cultura, Max Cahner, nomena n'Aina Moll la primera Directora General, segons el Decret del 16 de maig de 1980.

⁶² Vegeu el Llibre Blanc de la Direcció General de Política Lingüística (1983), editat pel Departament de Cultura per a una visió des del Govern de les primeres mesures sobre la política lingüística, així com l'estatus de la llengua catalana a inicis dels anys vuitanta. També pot ser útil referir-se a les Memòries d'Activitats que el Departament de Cultura ha anat publicant anualment des del 1980.

⁶³ Ella mateixa (Moll, 1984) explica com van ser els tràmits preliminars de l'elaboració de la Llei de Normalització Lingüística a Catalunya.

⁶⁴ Programa electoral de CiU, 1980, pàgina 100.

⁶⁵ Es tracta del Decret 90/1980, de 27 de juny, en virtut del qual el President de la Generalitat disposa que "sense perjudici del que, al seu dia, vulgui legislar el Parlament de Catalunya, els òrgans de l'Administració de la Generalitat de Catalunya, els organismes autònoms i altres institucions que en depenen o hi estan vinculades empraran la llengua catalana com a vehicle normal d'expressió en llurs documents, actes públics i en els de l'administració ordinària, adequant-se al que disposa l'article tercer de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya" (DOGC, 16 de juliol de 1980). Com Solé i Durany (1986:28) ressalta convenientment: "La Llei de Normalització Lingüística no diu explícitament enlloc que la Generalitat hagi

dos decrets que regulen la incorporació de l'ensenyament del català al sistema educatiu⁶⁶. Amb aquesta opció, el Govern de la Generalitat va convalidar el model lingüístico-escolar que havia regit a Catalunya des d'inicis del curs 1978/1979: el model de separatisme lingüístic, ja que preveia l'existència de diferents tipus d'ensenyament segons la llengua docent que empraven.

Amb tots aquests decrets, el Consell Executiu assentava els fonaments jurídics de la seva política de catalanització en dos dels àmbits més importants: a l'Administració pròpia⁶⁷ i en l'ensenyament no universitari.

Ja des dels inicis, i paral·lelament a les actuacions ara esmentades, el Govern de la Generalitat engegà una campanya de comunicació⁶⁸ per a divulgar els principis rectors de la futura política lingüística, amb l'objectiu clar d'intentar desactivar possibles fonts de rebuig per causa d'informacions deficientes, a banda d'intentar la vinculació dels ciutadans de Catalunya promovent-ne l'adhesió dels ajuntaments catalans i altres institucions⁶⁹.

El Govern de la Generalitat mostrava per la via dels fets la voluntat política d'avançar en la normalització lingüística de la llengua catalana, si bé havia de fer front a una gran multitud de dificultats derivades, no només de la situació sociolingüística heretada de l'època de la dictadura franquista, sinó de la incipient mobilització dels sectors contraris a aquest procés (bàsicament alguna part del funcionariat), així com per haver-se de cenyir a un marc constitucional que limitava els objectius de la normalització. Finalment, al Govern de la Generalitat li calia legitimar aquesta política a través d'una llei que segellés l'acord entre totes les forces polítiques, de manera que totes elles s'hi comprometessin visiblement.

d'usar el català", sinó que "ens hem hagut d'agafar sovint al Decret 90/1980 citat quan algú ens ha preguntat seriosament on es mana que s'hi han de fer les coses en català". Posteriorment, aquest Decret ha estat substituït pel Decret 107/87, de 13 de juliol, pel qual es regula l'ús de les llengües oficials per part de l'Administració de la Generalitat de Catalunya (DOGC 827, 10.04.87). Aquest Decret va ser modificat a requeriment del Govern espanyol (05.06.87) a través del Decret 254/1987, de 4 d'agost.

⁶⁶ Es tracta del Decret 142/1980, de 8 d'agost, que regula la incorporació de l'ensenyament de la llengua catalana a l'educació pre-escolar, EGB, BUP i FP (DOGC, 20 d'agost; i del Decret 153/1980, de 12 de setembre que incorpora l'ensenyament del català als Cursos d'Orientació Universitària (DOGC, 17 de setembre). Val a dir, tanmateix, que l'ensenyament del català ja era present al sistema educatiu de Catalunya d'ençà el Reial Decret 2092/1978 de 23 de juny (BOE; 2 de setembre de 1978). Per a un recull documental exhaustiu de tot el procés que donà lloc a l'aparició d'aquest Reial Decret és interessant veure *Un any de lluita pel català a l'ensenyament* (15 juny 1977-23 juny 1978), editat pel Comitè d'Ensenyants dels Socialistes de Catalunya.

⁶⁷ Vegeu Solé i Durany (1986). En aquest article, l'autor fa un balanç dels primers anys de la política lingüística a l'Administració de la Generalitat de Catalunya.

⁶⁸ Aquesta campanya comença durant l'estiu de 1980, a través d'articles a la premsa i conferències, i va prenent força fins a consolidar-se a través de la "Campanya per la Normalització Lingüística", que comença l'octubre de 1981 i es perllongà fins l'estiu de 1982. Els objectius genèrics de la campanya eren "relacionats amb la conscienciació lingüística de la població de Catalunya, la promoció de la conversa bilingüe, el foment de l'augment de la presència pública del català, i la plena participació de tota la població, les entitats i les institucions de Catalunya en el procés de recuperació de l'ús de la llengua catalana" (Departament de Cultura, 1983b:47).

⁶⁹ Vegeu el llibre editat pel Departament de Cultura (1983b) sobre aquesta campanya.

3) Tot i que aquestes primeres mesures de normalització lingüística empreses pel Govern de la Generalitat van anar en el sentit d'allò que durant molt anys havien estat reclamant diverses organitzacions culturals catalanistes -entre les quals cal destacar l'Òmnium Cultural⁷⁰- i també la gran majoria de l'oposició al franquisme, s'aixequen alguns recels entre alguns sectors del conjunt d'habitants de Catalunya. Així, alguns grups es comencen a organitzar des del moment que veuen que la política de normalització lingüística del català com una veritable amenaça a la seva situació de monolingües espanyols. A partir d'ara, el seu estatus pot canviar: hauran de tolerar que els catalanoparlants usin llur llengua públicament i amb plena validesa jurídica. Aquests sectors, fornits per funcionaris, s'articulen a l'entorn de postullats que es basen en la defensa dels drets lingüístics dels hispanòfons a Catalunya i la seva suposada vulneració per part de les autoritats catalanes⁷¹. El fruit més rellevant d'aquest moviment és l'anomenat "*Manifiesto por la igualdad de derechos lingüísticos en Cataluña*", conegut amb el nom de "*Manifiesto de los 2.300*", nombre dels pressumptes signants, el qual recollia la tesi que els hispanòfons estaven abocats a patir una discriminació d'arrel lingüística a Catalunya⁷². Per tant, en aquest context hostil, la Generalitat havia d'anar amb molta cura a l'hora de regular el règim lingüístic a aplicar als funcionaris de l'ensenyament, ja que la normativa que li donés forma podia ser fàcilment recorreguda davant els tribunals de justícia.

La importància del "Manifiesto" no és tant pel seu contingut en si⁷³, sinó per la reacció que va provocar. Aquesta es va concretar en un rebuig pràcticament general de totes les forces polítiques catalanes i, en segon lloc, en la convocatòria d'un acte públic sota el títol "Crida a la solidaritat en defensa de la llengua, la cultura i la nació catalanes", publicada com a anunci a l'"Avui" el 17 de març de 1981⁷⁴. D'aquesta convocatòria "pensada com un acte

⁷⁰ Vegeu Òmnium Cultural (1986), sobre la història d'aquesta associació cultural.

⁷¹ Com que aquests sectors estan localitzats, sobretot, a l'ensenyament, quan tracti tot allò referent als mestres i professors s'hi entrarà amb més detall.

⁷² Cal advertir que aquests grups obtenen un considerable ressò a la premsa de Madrid, així com en certs nivells de l'Administració Central de l'Estat. En aquest sentit, cal destacar que després de l'intent del cop d'Estat del 23 de febrer de 1981 i poc abans que el "Manifiesto" es fes públic, el Govern de la UCD promulga el Reial Decret 480/1981, de 6 de març, pel qual es crea l'Alta Inspecció de l'Estat sobre l'ensenyament no universitari a Catalunya i al País Basc. Una de les activitats que tenia encomanades era la de "velar por el cumplimiento de las condiciones básicas que garantizan la igualdad de todos los españoles en el ejercicio de sus derechos y deberes en materia de educación, así como de sus derechos lingüísticos y, en particular, el de recibir enseñanza en la lengua oficial del Estado, de acuerdo con las disposiciones aplicables". Aquest Reial Decret va originar un conflicte de competències entre la Generalitat i el Govern espanyol, el qual es va solucionar amb la Sentència del Tribunal Constitucional 6/1982, de 22 de febrer i on "es reconeix, per tant, la competència de l'Alta Inspecció com a òrgan de l'Estat per vetllar pel respecte dels drets lingüístics" (París, 1994:88).

En aquest mateix sentit, el Govern de l'UCD elabora un projecte de llei (BOCG 28.04.81) en el qual, entre altres coses (per exemple, limitar l'ús del terme "nació" -i derivats- únicament per a referir-se a Espanya) es recollida el "drets a triar la llengua docent". Es tracta del Projecte de Llei conegut amb el nom de "Loapilla", el qual decau amb el final de la legislatura.

⁷³ Molts dels seus arguments ja eren coneguts a bastament, car van ser defensats pel representant d'AP durant les discussions de l'Estatut.

⁷⁴ Vegeu Monné i Selga (1991): Història de la Crida a la Solidaritat, amb una àmplia documentació i nombrosos detalls del naixement, creixement i funcionament d'aquesta organització política.

puntual en sortiria tot un moviment ben particular" (Monné, 1991:30). La Crida esdevé una organització dedicada a mobilitzar l'opinió pública en favor dels drets nacionals de Catalunya en un moment polític que semblava que s'entrés en un retrocés del procés autonòmic⁷⁵. Així, "la convocatòria passà a ser, durant la resta de l'any, una campanya d'afirmació nacional que, a causa dels atacs antiautonòmics, prengué un caire bàsicament defensiu" (Monné, 1991:46). Aquesta estratègia, que comptava amb el suport indirecta dels principals partits catalans, es va mantenir fins al 1983, quan els partits catalans majoritaris se'n desmarquen per motius diversos⁷⁶. Així, aquesta nova època significa un cert canvi d'orientació i la Crida opta per impulsar decididament les demandes lingüístiques, fins llavors en segon terme davant les de contingut més global. La diada de Sant Jordi de 1983, coincidint amb l'entrada en vigor de la recentment aprovada Llei de Normalització Lingüística, va ser "utilitzada per a la presentació de la campanya lingüística "Ep!, en català a tot arreu" (Monné, 1991:67).

Per tant, la influència de la Crida no va ser directament en l'aspecte lingüístic durant la gestació de la Llei, sinó que incidí en el marc més genèric, que seria el de conscienciar la gent dels perills que podia comportar per al desenvolupament de l'autonomia el projecte de llei d'harmonització del procés autonòmic. En canvi, la Crida sí que exerceix un fort paper de controlador de la posta en pràctica de la política lingüística havent estat ja aprovada la Llei, tot actuant de *watch-dog association*⁷⁷, és a dir, una associació dedicat a vetllar per a defensar alguna cosa, en aquest cas, que el procés de catalanització vagi endavant.

En conclusió, el panorama polític i social sobre el qual els partits catalans actuaven era, en potència, altament conflictiu, ja que es corria el risc de dividir els habitants de Catalunya en dos grans grups: els catalanòfons i els hispanòfons⁷⁸. La voluntat d'ambdós sectors d'evitar el conflicte explica el resultat de la interacció entre ells, a partir de les seves preferències⁷⁹. És, doncs, en aquest context que els partits parlamentaris catalans es disposen

⁷⁵ Poc temps després de l'intent de cop d'Estat, la UCD i el PSOE es proposen tirar endavant una Llei per harmonitzar el procés autonòmic -la popular "LOAPA"-, fortament contestada des dels partits nacionalistes catalans i bascos.

⁷⁶ El PSC és copartícep en el Govern espanyol, d'ençà la victòria socialista d'octubre del 1982; i CDC, que governa a la Generalitat, veu com les postures polítiques de la Crida van més enllà del què pot assumir.

⁷⁷ Sobretot cal esmentar les campanyes en favor de la catalanització dels serveis públics a Catalunya: Correus, Telefònica, ferrocarrils i aeroports.

⁷⁸ Vegeu Strubell (1981) i Bastardas (1986) per a una aproximació a la qüestió des de la sociolingüística; Reixach (1985) per a dades sobre el coneixement de la llengua catalana; Solé (1985) per a una anàlisi sociològica de les actituds dels immigrants sobre la qüestió nacional catalana.

⁷⁹ En efecte, tal com demostra -fent ús de la Teoria de Jocs- Colomer (1990), a partir de les preferències dels dos sectors contraposats (el dels nacionalistes catalans i el dels immigrants), es pot construir la següent matriu:

		immigrants aprenen català ...	
		sí	no
nacionalistes catalans	monolingüisme	4,2	1,1
	bilingüisme	3,3	2,4

El resultat és l'anomenat "Joc del Covard". Ambdós actors estarien millor canviant d'estratègia sempre i quan l'altre no ho faci. Però l'adversió al risc és tan gran que ambdós opten per consolidar l'equilibri de la casella 3,3, és a dir, bilingüisme d'uns a canvi que els altres aprenguin català. Si

a fer una llei de normalització lingüística⁸⁰.

3.2. El procés d'elaboració de la Llei de Normalització Lingüística a Catalunya.

L'anàlisi d'aquest procés, es pot fer a partir de dos enfoc⁸¹:

1) la descripció de les seves fases, a través de les quals hom pot veure la complexitat i la dificultat que hi va haver en la redacció de la llei;

2) la comparació dels continguts dels textos successius del treball parlamentari⁸², per a centrar-se en el punt de discrepància més rellevant que hi hagué durant els debats parlamentaris: el tema de l'ensenyament.

3.2.1. La cronologia de l'elaboració de la llei.

Els tràmits parlamentaris de discussió i aprovació de la Llei de Normalització Lingüística són dels més llargs que hi ha hagut mai en la història recent del Parlament de Catalunya. En efecte, des dels primers passos (el juny de 1980) fins a la votació final (abril de 1983) passen prop de tres anys, indici prou evident de la dificultat d'arribar a un text consensuat per totes les forces polítiques. En aquest primer apartat descriuré, només, els tràmits parlamentaris que hagué de superar la Llei, l'esquema dels quals es troba reproduït a la taula 8.

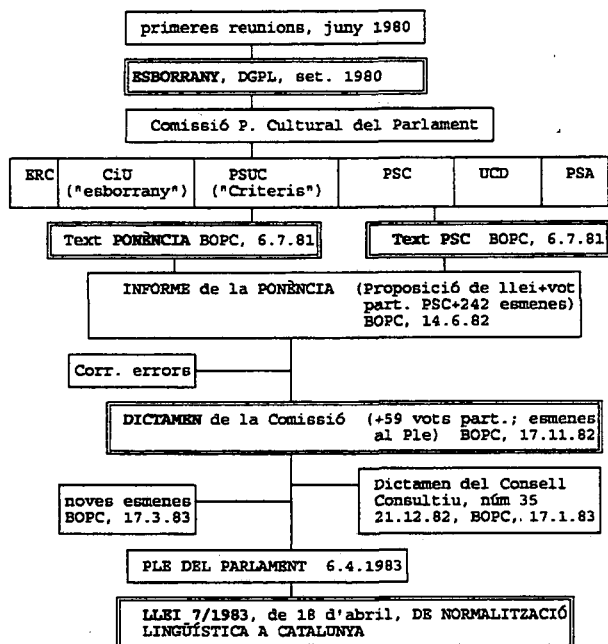
ambdós opten per anar a buscar la seva pròpia millor situació (el 4), en conjunt cauen en la pitjor situació possible (1,1): els nacionalistes catalans opten per impulsar una política monolingüista i els immigrants es neguen a aprendre el català.

⁸⁰ Vegeu Cardús (1995) per a una anàlisi de tota aquesta situació segons la premsa d'aleshores.

⁸¹ Ferrer (1984:103-170) en fa una anàlisi prou completa i acurada com per tenir-la present. A més, és acompanyada per un apèndix documental imprescindible per a qualsevol persona interessada en la qüestió. Altres llibres a considerar i a contraposar són PSC (1984) i Colomines (1992).

⁸² Sense entrar, però, en la contrastació d'article per article.

Taula 8 Els tràmits parlamentaris d'elaboració de la Llei de Normalització Lingüística.

En negreta, els cinc textos fonamentals al llarg dels tràmits parlamentaris.
Font: Elaboració pròpia.

Els orígens de la LNLC es remunten a poc després d'haver-se constituït el nou Consell Executiu de la Generalitat, quan es va decidir començar a treballar en una proposta d'articulat de la llei -sense esperar que el Parlament aprovés el seu reglament de funcionament⁸³- i que servís per assentar les bases per al desenvolupament de les discussions posteriors.

⁸³ Moll (1984) ens descriu, prou exhaustivament, la seva visió de tot aquest procés, iniciat el juny de 1980. Així, partint d'una iniciativa del propi President de la Generalitat i coordinada des del Departament de Cultura, i amb una voluntat d'elaborar consensuadament una llei que desenvolupés l'article 3 de l'Estatut, es va considerar convenient primer impulsar una àmplia consulta sobre el tema, es fa en dos sentits diferents: cap a un grup de personalitats de la vida cultural catalana i una consulta als representants dels grups parlamentaris. A la reunió del primer grup, el 9 de juny, hi assistiren Max Cahner (Conseller de Cultura), Aina Moll (Directora General de Política Lingüística), Sara Blasi (Directora General d'Ensenyament Primari), Albert Manent (Director General d'Activitats Artístiques i Literàries), Josep M. Ainaud de Lasarte, Antoni M. Badia i Margarit, Agustí Bassols, Mercè Boix, Joan Colomines, Antoni Comas i Pujol, Pere Cuxart, Joaquim Molas, Josep Nadal, Bonaventura Pellicer, Gentil Puig, J.M. Puig Salellas, Modest Reixach, Ignasi Riera, Sebastià Serrano, Miquel Strubell i Trueta, Joan Triadú, Francesc Vallverdú, Robert Vergés, Josep M. Vilaseca i Miquel Vilar (que actuà de Secretari).

Després de diverses reunions i consultes (entre juny i setembre)⁸⁴, les quals van donar lloc a quatre successius esborranys de propostes articulades de llei de normalització⁸⁵, la Conselleria va elaborar un text⁸⁶ que va ser filtrat a la premsa. Com que era un text articulat i mecanografiat en paper del Departament de Cultura va ser considerat com a un avantprojecte de llei.

Aquest fet va provocar el primer conflicte en la llarga tramitació de la llei de normalització lingüística, ja que els socialistes van considerar que era un text que no responia al caràcter unitari que el Consell Executiu de la Generalitat li havia volgut donar a través de les múltiples reunions amb experts i partits polítics⁸⁷.

Paral·lelament en el temps, el Parlament va aprovar⁸⁸ el seu Reglament que establia, a l'article 108, que per a les lleis considerades bàsiques -de desenvolupament de l'Estatut- la Junta de Portaveus, a iniciativa de dos grups parlamentaris o bé una cinquena part dels diputats (27 diputats en aquest cas), pot decidir que la iniciativa parlamentària sigui exercida pel conjunt dels Grups parlamentaris. A més, per a una llei tramitada per aquest procés, cal una votació final conjunta i cal la majoria absoluta per a sortir aprovada. Com que la proposta d'una llei de normalització cau explícitament en aquest marc reglamentari, el tràmit iniciat pel Departament de Cultura estava abocat a reconvertir-se. Donat que la voluntat general era la d'aconseguir i mantenir el consens en tot aquest afer, s'acordà iniciar la tramitació de llei no com un projecte de llei sinó com a proposició de llei i amb ponència

⁸⁴ Segons Boyer (1992:62) la primera reunió va ser la ja citada del 9 de juny, en la qual es confirmà la necessitat de fer una llei sobre aquesta qüestió. Després d'aquesta, es va consultar els diferents grups parlamentaris per, a continuació, crear dos grups de treball: un integrat per sociolingüistes (del Grup Català de Sociolingüística, del qual Aina Moll n'era membre, així com Aracil, Vallverdú, Puig, Badia i Margarit, per citar els més coneguts) i un altre per juristes. Les aportacions d'aquests dos grups confluïren en la redacció d'uns successius esborranys d'avantprojecte.

⁸⁵ Boyer (1992:62) considera interessant retenir els quatre títols successius que fa tenir el document: "De "Llei sobre l'ús de la llengua catalana" es passà a "Llei sobre les llengües de Catalunya" i després a "Llei sobre l'ús lingüístic a Catalunya" (el mateix títol que el del tercer i el quart avantprojecte, malgrat les modificacions de contingut).

⁸⁶ Aquest document va ser tramès "a principis de setembre als representants dels grups parlamentaris, senyors Colomines, Ainaud, Armet, Ribó, Casanovas i Carreras de Nadal, amb la proposta d'un canvi d'impressions final; i també, amb caràcter confidencial, a tots els qui havien pres part de la reunió del 9 de juny i als qui havien participat, de manera permanent o esporàdica, en els grups de treball, per tal que tots poguessin aportar-hi llurs suggeriments" (Moll, 1984:7).

⁸⁷ Marta Mata qui, amb José González, participà, en nom del PSC, destacadament en el procés d'elaboració de la Llei també explica la seva visió d'"el llarg i tortuós camí de la llei de la llengua". Així, ens diu (PSC, 1984:59): "pel mes de juny de 1980, en l'eufòria inicial del govern Pujol, la Conselleria de Cultura prengué la iniciativa de redactar, amb la col·laboració d'alguns membres del grup de sociolingüística un avantprojecte de llei que va ser explicat en línies molt generals als grups polítics i que, per això, considerava "unitari". El grup socialista li negà des del primer moment aquesta consideració (de fet nosaltres encara dèiem més, dèiem que aquesta llei no era necessària) i finalment s'aconseguí que el Parlament acordés de fer la llei en ponència conjunta, és a dir, sense tenir en compte oficialment cap projecte de llei i aportant cada grup els seus punts de vista com a base conjunta".

⁸⁸ Sessió Plenària del Parlament número 7, Tercera Sessió, 24 de juliol de 1980).

conjunta. La Comissió de Política Cultural es va constituir el 18 de setembre de 1980⁸⁹, i va començar a redactar la proposició de llei de normalització lingüística.

Les sessions de treball de la Ponència comencen a mitjans de novembre i duren fins al 23 de juny de 1981, quan la Ponència tramet a la mesa el seu text articulat que porta per títol "Proposició de Llei de Normalització Lingüística a Catalunya"⁹⁰. Amb ell, hi ha els vots particulars d'aquells grups parlamentaris que no estan d'acord amb alguna part del text de la Ponència, entre els quals cal destacar el del PSC, que consistia en un text alternatiu a la Ponència (amb Preàmbul i articulat).

Aquesta data (6 de juliol de 1981) obre el termini de quinze dies per a presentar esmenes al text de la Ponència. Aquest període es prorroga dues vegades fins el dia 21 d'octubre de 1981. El dia 20 de novembre, la Comissió de Política Cultural nomena la Ponència que ha d'ordenar les esmenes presentades⁹¹. Els seus treballs d'ordenació culminaran, després de nombroses reunions i algunes pròrrogues als terminis fixats, amb la publicació del Dictamen de la Comissió el 17 de novembre de 1982⁹².

El següent pas és que tots els grups parlamentaris demanen que el Consell Consultiu de la Generalitat faci un Dictamen valorant la constitucionalitat del text proposat per la Comissió. El Consell Consultiu elabora el seu Dictamen⁹³. Immediatament després, la Mesa del Parlament obre un termini per a fer esmenes al text de la proposició de llei consegüents a allò dictaminat pel Consell Consultiu. La Comissió de Política Cultural estudia, el 10 de març, les esmenes fetes i ordena els materials per a la discussió al Ple del Parlament⁹⁴.

Finalment, el dia 6 d'abril de 1983 es fa el debat de la proposició de llei en el Ple del Parlament. Després d'una llarga sessió, d'haver-se incorporat algunes esmenes al text del Dictamen de la Comissió, la Llei de Normalització Lingüística a Catalunya queda aprovada per 105 vots a favor, cap en contra i una abstenció⁹⁵.

Amb la simple descripció dels tràmits superats en el procés d'elaboració de la Llei de Normalització Lingüística no es pot anar més enllà de prendre consciència de les grans dificultats que tenien els grups parlamentaris per a posar-se d'acord. Aquest desacord es va

⁸⁹ En formaven part: Ainaud i Colomines (CiU); González Navas i Mata (PSC); Calzada i Folch (PSUC); Planasdemunt i Cañellas (UCD); Casanovas i Vicens (ERC); i Hidalgo (PSA).

⁹⁰ El text de la proposició és publicat al Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya, núm. 39, de 6 de juliol de 1981 (pàgines 1141-1153).

⁹¹ Aquesta Ponència (BOPC, núm. 55, 26.11.1981) està integrada per les mateixes persones que havien redactat el text inicial de la proposició excepte els canvis següents: Ainaud de Lasarte és substituït per Helena Ferrer; Vicens ho és per Miquel Porter; i s'hi incorpora Ramon Viñals, diputat elegit en les llistes de CC-UCD i que ara és diputat no adscrit.

⁹² Publicat al BOPC, número 105, pàgines 4094-4106. El Dictamen consta d'una nova proposta de text (sorgit de la reformulació del text de la Ponència deguda a la incorporació de les esmenes presentades pels grups parlamentaris), més 59 esmenes i vots particulars, és a dir, discrepàncies que es mantenen per a ser discutides davant el Ple del Parlament.

⁹³ Dictamen número 35, publicat al BOPC, número 112, 17.1.83.

⁹⁴ BOPC, núm. 125, 17.3.1983.

⁹⁵ El debat parlamentari es troba reproduït al Diari de Sessions del Parlament de Catalunya, Sèrie P, núm. 130, Sessió Plenària núm. 66

manifestar al llarg de totes les fases i va resultar ben palès durant el Ple del Parlament, quan s'acabà de perfilar el text definitiu a través de votacions.⁹⁶ Per tant, el desacord entre els partits polítics va ser gran fins al darrer moment⁹⁶. Per aquesta raó cal entrar en l'anàlisi dels diferents textos que es van proposant al llarg de tot el procés per intentar explicar on eren i en què consistien les discrepàncies entre els grups polítics.

3.2.2. La comparació dels continguts de les propostes.

El primer text a tenir en compte és el conegut amb el nom d'"Esborrany de proposició de llei sobre l'ús lingüístic a Catalunya", que havia estat elaborat pel Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació amb la col·laboració de diversos especialistes durant l'estiu de 1980⁹⁷. L'"Esborrany" estava inspirat en bona part amb la "Carta de la llengua francesa"⁹⁸, però convenientment redactat amb la intenció d'adaptar-lo al marc constitucional i estatutari vigent a Catalunya. Com s'ha vist, aquest text -que el Departament de Cultura havia pretès que fos qualificat d'unitari- va ser rebutjat i la Comissió de la Ponència conjunta va començar els treballs partint de zero, sense tenir un text previ. Així, cada grup parlamentari hi va concórrer amb els seus propis documents de treball, essent, però, el text del Departament assumit per CiU (Moll, 1984:8). Per la seva banda, el PSUC havia presentat les línies generals d'allò que consideraven havia de ser la política lingüística a Catalunya⁹⁹, les quals coincidien en bona part amb les tesis de l'Esborrany i, en conseqüència, amb un cert model quebequès de política lingüística¹⁰⁰. El principal partit de l'oposició, el PSC, tot i que

⁹⁶ Com a exemple, el diputat socialista Cornudella (ex-dirigent del Front Nacional de Catalunya durant el franquisme), al debat sobre la Llei en el Ple del Parlament, remarca que "parlem diferent perquè pensem diferent" (DSPC, núm 66, 6.4.1983, pàg. 4003), en referir-se a la diversitat d'opinions que hi ha entre els grups parlamentaris.

⁹⁷ Reproduït íntegrament a Ferrer (1984:177-187). Aquest text és el resultat de quatre successius textos que es van ser discutits amb experts i polítics (Moll, 1984:6).

⁹⁸ Aprovada per l'Assemblea Nacional del Quebec, el 26 d'agost de 1977. Ferrer (1984) inclou en el seu llibre la traducció catalana dels apartats més importants.

⁹⁹ El treball es titula *Criteris per a un Estatut de la Llengua Catalana*, i va ser presentat el 17 de juliol de 1980. Un dels màxims inspiradors d'aquest treball és el sociolingüista Francesc Vallverdú, que també va col·laborar en la redacció de l'Esborrany del Departament de Cultura.

¹⁰⁰ El model quebequès es basa en l'aplicació del principi de territorialitat per al francès al Quebec i l'aplicació del principi de personalitat per a les minories lingüístiques, bàsicament, els anglòfons. En virtut d'aquesta distinció, el francès és la llengua preeminent, d'ús públic i de l'administració, a tot el territori del Quebec. Les minories lingüístiques poden exercir els drets lingüístics personals en alguns àmbits. Per una breu introducció al model quebequès, vegeu Departament de Cultura (1991). Val a dir que, d'entre tots els models de règim lingüístic per a la recuperació de llengües minoritàries en el marc d'un Estat que s'apliquen al món, el règim lingüístic del Quebec ha estat una de les fonts d'inspiració i il·luminació més rellevant per als sociolingüistes, juristes, polítics i altres interessats en la normalització lingüística de Catalunya.

s'havia oposat a la necessitat de fer una llei de normalització lingüística (PSC, 1984:59), també disposava del seu propi text de treball, aquest ja amb un caràcter articulat¹⁰¹. Tot i que els altres partits de l'arc parlamentari, més d'hora o més tard, van aportar els seus propis textos¹⁰², la discussió i els debats de la Ponència redactora de la proposició de llei van centrar-se al voltant de dos grans models:

1) el que estava en sintonia al model de règim lingüístic inspirat en el Quebec, és a dir, els textos de l'"Esborrany" i del PSUC, amb el suport d'ERC;

2) el model proposat pel PSC, al qual s'hi anirien apropant progressivament -en alguns aspectes- les aportacions dels altres grups parlamentaris¹⁰³.

El llarg debat de la proposició, doncs, se centra en la necessitat de trobar un articulat que, per una banda, sigui acceptable per totes les forces polítiques i, per l'altra banda, que sigui adequat al marc constitucional espanyol.

En comptes d'entrar en la comparació sistemàtica dels dos textos que -a més de tediosa- sovint es fonamenta en subtileteses sintàctiques o ambivalències semàntiques, la comparació es farà des de punts de vista complementaris. Per una banda, s'inclou una taula amb els cinc textos¹⁰⁴, estructurats a partir d'un seguit d'ítems, la comparació de les columnes paral·leles de la qual ja és, de per sí, prou eloqüent i permet que hom s'adoni de les grans diferències entre els diferents textos i el resultat final (vegeu taula 9).

¹⁰¹ Una primera versió es pot trobar al llibre *Els socialistes i la llengua*, PSC (1984). Aquest text va servir de base al text alternatiu a la proposta de la Ponència i que és publicat al BOPC (6.7.91).

¹⁰² CiU va assumir el text de l'"Esborrany"; el PSUC va aportar els "Criteris" (presentats a la premsa el 17.7.1980); ERC, "Projecte de llei per a la Normalització del català"; el PSC "Projecte de llei sobre l'ús del català", més un escrit "Principis respecte la llengua catalana"; més tard, els Centristes de Catalunya-UCD, "Proposició de llei sobre la Normalització lingüística a Catalunya"; i el PSA, "La ley de uso lingüístico en Cataluña".

¹⁰³ Marta Mata (PSC, 1984:59-60) explica que: "la ponència es reuní a partir del novembre de 1980. S'hi presentaren inicialment els següents documents: CiU, el mateix avantprojecte de la Conselleria; ERC, donava suport a l'avantprojecte anterior; PSUC, presentava un document propi de política lingüística que s'assemblava molt a l'avantprojecte de la Conselleria. El PSC presentà un document de principis fet pels diputats de la comissió de cultura i el grup de sociolingüistes del partit; presentà també el text d'una proposició de llei que tres advocats redactaren a partir d'aquells principis i que el grup parlamentari socialista adequà convenientment. Posteriorment s'introduïren el nostre Preàmbul els acords presos pel Consell Nacional del Partit. CC-UCD i el Grup Andalúsista (que després es desféu) no presentaren inicialment cap document, i després recolliren el text socialista per estructurar les seves propostes, encara que hi introduïren canvis políticament importants".

¹⁰⁴ Els cinc textos són els següents: L'"Esborrany"; el text de la Ponència; el text alternatiu del PSC; el text del Dictamen; i el text final de la Llei de Normalització Lingüística a Catalunya.

Taula 9. Comparació dels cinc textos en el procés d'elaboració de la Llei de Normalització Lingüística.

	Esborany, set. '80	Ponència, BOPC 6.7.81	Text PSC, BOPC 6.7.81	Dictamen, 17.11.82	LNL, abril 1983
Preàmbul	cat= signe identitat col·lectiva; pròpia i oficial, històrica. Cast, oficial de l'Estat. Causes marginació: dret de conquesta	Cat= llengua pròpia, eina comunicació. Situació precària ús públic. Causes: 1) Nova Planta i SXX 2) enseny. obligatori en castellà 3)immigració 4)mass-media en cast	cat= eina comunicació situació precària: escassa presència ús públic, escola i mass media. Us i coneixement irregular. Causes ídem Ponència	Semblant text Ponència, més algunes parts del PSC. Català és la llengua pròpia.	Igual que al Dictamen
Objectius finals	català ha de ser la llengua comuna castellà la 2ª llengua	Eliminar objectiu esborany. Definició NL: igualació entre les dues llengües, "fins a"	Conèixer, acceptar: igualació de les 2 llengües oficials. Llei de principis, reglaments posteriors	Estendre el coneixement del català. Assolir la igualtat plena de les 2 llengües oficials	Igual que al Dictamen
Persones físiques	trien llengua oficial, català preferent	trien llengua oficial	ídem, cooficialitat estricta, català i castellà sempre	ídem, cooficialitat estricta, català i castellà sempre	ídem, cooficialitat estricta, català i castellà sempre
Persones jurídiques	català obligatori, espanyol opció cooficialitat preferent català	ídem, però es perd la cooficialitat en alguns àmbits	bilingüisme, cooficialitat estricta (català prevalent en alguns àmbits)	bilingüisme, coofic. estricta (excepte alguns àmbits)	bilingüisme, cooficialitat estricta (alguns àmbits més que al Dictamen)
Drets lingüístics	Recollits els dels catalanòfons	ídem; drets llengües de l'Estat protegits	no hi consten explícitament	no hi ha drets recollits	es recullen drets, però "camuflats"
GC, GL intern	català només	català només	reglament C.Executiu	reglament C.Executiu	reglament C.Executiu
GC, GL extern	català preferent	català preferent	reglament C.Executiu	reglament C.Executiu	reglament C.Executiu
Lleis	català, DOGC; castellà, BOE	cat, DOGC; cast, BOE. Català, interpretació prevalent	Cat, DOGC; cast, BOE. Cat prevalença en la interpretació.	DOGC, cat i cast; no prevalença català en la interpretació	DOGC, cat i cast; prevalença català (suprimit pel TC)
Altres normes	català preferent	català preferent	català preferent	també simultàniament	també simultàniament
Serv Traducció	previst	previst	previst	previst	no hi consta
Admó de l'Estat a Catalunya	seguir expedient i contestar en llengua oficial del ciutadà	contestar en llengua oficial triada pel ciutadà	no hi consta	GC: promoure la NL	GC: promoure la NL
Justícia	seguir expedient i contestar en llengua oficial del ciutadà	GC: promoure la NL de l'ús del català	GC: promoure la NL de l'ús del català	GC: promoure la NL de l'ús del català	GC: promoure la NL
Toponímia	català només	català només	Depèn del Consell Executiu Gen. Vies urbanes, ajuntaments	català només	català només
Rètols públics	català només	català només	reglament C. Executiu	reglament C. Executiu	català només
Ensenyament no superior	en català normalment; però hispanòfons, dret a ensenyament en castellà	en català (= llengua pròpia ensenyament) normalment; hispanòfons, dret 1er ensenyament en castellà. No separació alumnes per centres	1er enseny.: llengua alumne. Resta: segons reglament C.Executiu. Progressiva introducció del català. No separació alumnes per centres ni aules, sí puntualment	cat, llengua pròpia ensenyament. 1er enseny.: pares trien. Progressiva introducció català. No separació alumnes en centres per raó de llengua	català, llengua pròpia ensenyament. 1er enseny.: pares trien. Progressiva introducció català. No separació alumnes en centres per raó de llengua
Ens. del cat	obligatori	obligatori	obligatori	obligatori	obligatori
Activitats centres ensenyament	a les escoles, totes les activitats en català	a les escoles, totes les activitats en català	no hi consta	no hi consta	a tots els centres d'ensenyament, totes les act. en català
Ensenyament universitari	lliure opció professors i alumnes	lliure opció professors i alumnes	lliure opció profes sors i alumnes	lliure opció professors i alumnes	lliure opció professors i alumnes
Mitjans de comunicació social	escrits (si fons públics) i ràdio i TV d'abast català, en català normalment	Propis: normalment en català. Previstes subvencions catalanització, mitjans escrits i ràdio.	Propis: assegurar comprensió i coneixement cat i cast. Subvencions mentre hi hagi desigualtat.	Propis: assegurar comprensió i millor coneixement català. Subvencions mentre hi hagi precarietat cat.	Propis: normalment en català. Previstes subvencions catalanització, mitjans escrits i ràdio.
Relacions treball, empreses	comunicacions escrites: cat o català i castellà	no hi consta	no hi consta	no hi consta	no consta
Ass. civils	català preferent	no hi consta	no hi consta	no hi consta	Gen: promoure la NL
Serveis transports públics	tots, cat o cat i cast	només si origen a Cat, es manté igual	no hi consten	no hi consta	no consta
TERMINIS	com a màxim no més de 5 anys	Admó Estat <4 anys GC i GL <2 anys	no hi consten	< 2 anys, Gen i Admó local	<2 anys, GC i GL
INFRACCIONS	previstes	desapareixen	no hi consten	no hi consten	no hi consten

PLA CATALANITZACIO	GC: subvencions, exempció taxes, control procés catalanització. Intens.	GC: subvencions, creació organisme catalanització, Pla NL, Mapa, pressupostos, control. Més laxa.	GC pot actuar defensa drets lingüístics; subvencions; fer un pla de NL; algunes exempcions fiscals	Subvencions, creació organisme NL; fer un pla de NL; no exempcions fiscals; mapa sociolingüístic	subvencions; exempcions fiscals (ajuntaments); fer pla de NL i un mapa; desapareix org. NL
Centres NL	no hi consten	previstos, d'acord amb els ajuntaments	previstos, d'acord amb ajuntaments	previstos, d'acord amb ajuntaments	previstos, d'acord amb ajuntaments
IECatalans	No hi és esmentat	No hi és esmentat	Hi és esmentat	Hi és esmentat	No hi és esmentat
Vall d'Aran	drets aranèsos a l'Aran = drets catalanòfons a Cat	més concret. Aranès = oficial a l'Aran	llengua pròpia. Iniciatives anàlogues al català a Catalunya	llengua pròpia i oficial. Semblant a Ponència	la llengua pròpia, anàleg al català a Catalunya
	Esborrany, set. '80	Ponència, BOPC 6.7.81	Text PSC, BOPC 6.7.81	Dictamen, 17.11.82	LNLIC, abril 1983

Font: Elaboració pròpia.

Llegenda: GC (Generalitat de Catalunya); GL (Govern Local)

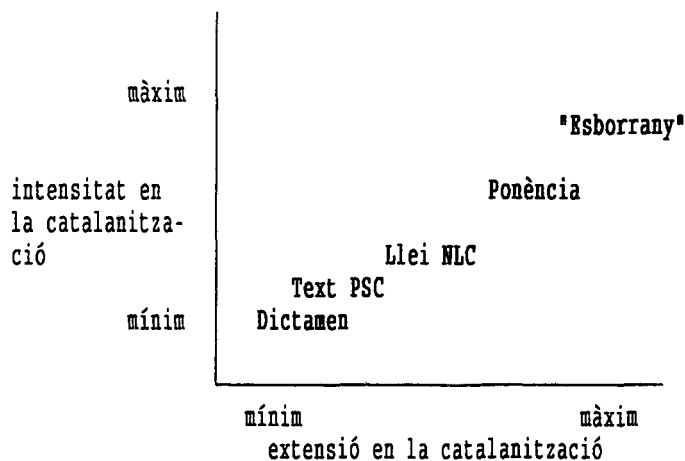
Per a il·lustrar aquesta primera comparació, hom pot recórrer a la ubicació relativa d'aquests cinc textos en una superfície definida per dos eixos, que resumeixen cadascun d'ells un criteri d'ordenació.

Un eix ordena els textos bàsics segons la seva intensitat en el procés de catalanització. Aquest criteri agrupa un seguit de variables tals com l'existència de terminis en el compliment de la catalanització; la preeminència del català en relació a l'espanyol; l'existència o no de sancions per als transgressors de la normativa; etc. Per tant, es pot considerar que un text té una intensitat més elevada que un altre en el procés de catalanització quan el grau de coerció exercit damunt del ciutadà és més fort.

El segon eix ordena els textos segons la seva extensió, és a dir, el número d'àmbits que el procés de catalanització abasta: l'ensenyament, els mitjans de comunicació, l'administració autonòmica, la local, la de l'Estat a Catalunya, la de Justícia, les relacions laborals, les relacions econòmiques, etc. Com més gran sigui el número d'àmbits que la proposta pretén incidir-hi, més gran n'és la seva extensió.

En conseqüència, es poden representar damunt d'un pla les diferents propostes a partir d'aquests dos eixos, tal com es mostra a la taula 10.

Taula 10 Ubicació dels cinc "textos bàsics" en l'eix "intensitat" i l'eix "extensió" de la catalanització.

Font: Elaboració pròpia.

1) El primer text, l'anomenat "Esborrany", tot i que respecta escrupolosament els drets individuals que tenen els catalans a Catalunya d'optar per una de les dues llengües oficials en llurs relacions amb les Administracions Públiques, situa el català com la llengua preeminent a Catalunya, seguint algunes disposicions emanades del principi de territorialitat. A més, preveu uns terminis d'acompliment del pla de catalanització -en la multitud d'àmbits que esmenta- que no superen en cap cas els cinc anys. A la vegada, hi ha previst un capítol d'infraccions a desenvolupar, lògicament, per un reglament. Per tant, és el text amb l'extensió i la intensitat més elevades.

2) El segon text és el de la Ponència, fruit dels primers debats entre els representants dels grups parlamentaris. Aquest continua fent la distinció entre els dos nivells quant a

l'assignació dels drets lingüístics (individus - principi de personalitat - trien llengua; col·lectivitats - principi de territorialitat - català preminent), però els àmbits en els quals s'han d'exercir aquests drets són menys que a l'anterior (desapareixen les referències a la llengua a les relacions laborals, a les associacions civils, en tots els serveis de transport públic), els terminis són suavitzats quan apareixen; i el títol de les infraccions ja no hi és. En relació al text anterior, aquest és menys intens i els àmbits de catalanització són menys.

3) El tercer text és el vot particular presentat pel PSC al text de la Ponència i publicat al mateix temps al Butlletí Oficial del Parlament. Tot i que a la Ponència ja es mostren alguns indicis que s'han acceptat alguns plantejaments del PSC, aquest encara està insatisfet i opta per presentar un articulat alternatiu. En efecte, la Ponència ha assumit alguns aspectes dels socialistes, com, per exemple, el Preàmbul de la Ponència ha suavitzat l'explicació de les causes de la situació del català a Catalunya, així com l'enumeració és la mateixa que la que tenia el text del PSC; algunes matisacions sobre el català en l'ensenyament; que la Generalitat ha de fer un pla de normalització lingüística; que s'ha d'impulsar la creació de Centres de Normalització Lingüística d'acord amb els Ajuntaments de Catalunya. A diferència del text de la Ponència, el text del PSC tendeix a fer encara més estricta la doble oficialitat de llengües a Catalunya, així com té una tendència a plantejar una llei molt genèrica, deixant molts aspectes sense concretar i remetent-se a un posterior desenvolupament de la llei per part del Consell Executiu a través de reglaments (el català als rètols públics, la catalanització de l'Administració Autònoma i Local, per exemple). Per tot plegat, es pot ubicar el text del PSC en uns nivells d'intensitat i d'extensió més baixos que els previstos pel text de la Ponència.

4) Després d'haver-se publicat el text de la Ponència, juntament amb els vots particulars dels grups parlamentaris que discrepaven en tot (el PSC) o en part (la resta), s'entrà en el període d'elaboració, presentació, i debat de les esmenes al text de la Ponència. Al final d'aquesta etapa, la Comissió publicà el seu Dictamen (17 de novembre de 1982), que consistia en una proposició de llei resultat de les discussions més el seguit d'esmenes que havent estat rebutjades la seva presa en consideració per la Comissió, els grups parlamentaris volien fer arribar al Ple del Parlament. Aquest text, que ha estat qualificat de "naufregi"¹⁰⁵ per a la catalanització, toca fons quant a intensitat i extensió del procés previst. En efecte, el Dictamen estableix que l'objectiu final del procés de normalització lingüística és estendre el coneixement del català i assolir la igualtat plena de les dues llengües oficials a Catalunya; objectiu que queda molt lluny del de la Ponència, on es pretenia que el català fos la llengua comuna i que l'espanyol fos la segona llengua dels catalans. Com es veu a la taula-resum de columnes paral·leles que s'ha adjuntat anteriorment (vegeu taula 9), quasi a tot arreu el català és equiparat a l'espanyol i tota l'estructura de drets es fonamenta en la tria lingüística que facin els ciutadans. A més, també desapareixen alguns dels pocs terminis que la Ponència

¹⁰⁵ Ferrer (1984) diu, en referència al Dictamen: "el text de la Proposició de Llei que resultà dels debats de la Comissió de Política Cultural i que aquesta elevà com a Dictamen per a ésser debatut pel Ple del Parlament significa el trencament pràcticament total del plantejament territorialista elaborat primmiradament pels projectes de l'any 1980 i que en el text de la "Ponència" encara s'havia aguantat mínimament" (p.154) i conclou dient que "el resultat de tota aquesta desfeta és un text que institucionalitza el bilingüisme en quasi tots els àmbits públics de l'ús lingüístic a Catalunya, però que paradoxalment pretereix indirectament els drets personals dels catalanoparlants o no els garanteix degudament; un text que degrada el caràcter de llengua nacional del català i l'estatut preferent que com a tal li pertoca i renuncia a l'objectiu de fer-lo esdevenir llengua comuna, amb els riscos que hi van implicats per al futur del país com a societat cohesionada i no conflictiva" (p. 158).

havia mantingut. En línies generals, el text del Dictamen és molt semblant a allò que havia proposat el PSC i inclús, en alguns aspectes, encara és menys intens, per la qual cosa se situa per sota del text del PSC en els dos eixos.

5) Finalment, el text de la Llei aprovat pel Parlament de Catalunya difereix lleugerament del text del Dictamen perquè alguns grups van aconseguir recuperar algunes mesures en favor de la catalanització que havien caigut durant els treballs de la Comissió. Així, dels 28 articles que conté la Llei, el redactat és diferent al del Dictamen a 14¹⁰⁶, i les disposicions finals i transitòries varien una mica en la forma i en el contingut¹⁰⁷.

Els canvis més importants, en la línia d'una intensitat i una extensió més gran del procés de catalanització són:

1) la inclusió d'una relació de drets lingüístics, si bé "camufladament", a l'article 2.1., gràcies a una esmena del PSUC¹⁰⁸.

2) A l'article 4.2. que disposava que la Generalitat podia actuar d'ofici per a defensar els drets dels ciutadans continguts a l'article 3 de l'EAC i a la present llei. Aquesta esmena va ser incorporada a partir d'una transaccional entre el PSC i el PSUC. Val a dir que aquest article va ser un dels dos que el Tribunal Constitucional va estimar que era inconstitucional¹⁰⁹.

3) A l'article 6.1., gràcies a una esmena presentada pel PSUC i aprovada per unanimitat, s'incorpora que en cas d'interpretació dubtosa entre la versió catalana i castellana d'una llei de Catalunya, la versió catalana serà l'autèntica. Aquest apartat va ser també declarat inconstitucional.

4) L'article 20, que és incorporat a la llei gràcies a un vot particular del PSUC i

¹⁰⁶ Els articles que canvien durant el debat en el Ple són: 2.1; 3; 4.2.; 6.1.; 6.2; 6.3; 7.1.; 10; 11; 12; 18; 20; 22; 25; 28.1.; 28.2.

Ara bé, els canvis no són massa importants i en alguns casos només són d'ordre sintàctic, o bé de caràcter tècnic.

¹⁰⁷ Pel que fa a les Disposicions Transitòries, hi ha dos focus de discrepàncies. El primer és en relació als terminis fixats a la Llei per a normalitzar l'ús del català. El PSC i els Centristes s'hi oposen, però són derrotats a través d'una transaccional defensada per ERC i el PSUC. Ribó, portaveu del PSUC, posa el dit a la llaga en tota aquesta discussió: "sense terminis no hi haurà normalització a l'Administració". El segon focus és en relació als mitjans de comunicació i a l'ús del català, en especial, a la televisió. A la Ponència, es pretenia que la Generalitat garantís l'existència d'un centre emissor de televisió i un de radiodifusió que cobrissin tot Catalunya i que s'expressessin normalment en català. A les esmenes, el PSC proposa la supressió total, per improcedent, d'aquesta Disposició Transitòria. CiU la modifica en el sentit que "la Generalitat continuarà impulsant la normalització de l'ús de la llengua catalana en totes les programacions de RTVE a Catalunya fins que no se n'haurà assolit la presència adequada en aquest mitjà de comunicació". Pel que fa a la radiodifusió, CiU es conforma amb el fet que la Generalitat continuï impulsant la presència del català a les emissores d'àmbit català. ERC manté el text de la Ponència i el PSUC també, excepte que renuncia a l'emissor de televisió. El Dictamen (17.11.1982) és pràcticament el mateix text de CiU, però canviant el temps verbal: "ha d'impulsar" en comptes de "continuarà impulsant". Finalment en la discussió en el Ple, ERC manté la seva proposta, que és rebutjada (47 sí, 50 no, 2 abstencions) i, en canvi, s'aprova l'esmena del PSUC: 46 sí, 0 no, 54 abstencions.

¹⁰⁸ Va obtenir 77 vots a favor, 28 en contra (presumiblement del PSC) i 3 abstencions.

¹⁰⁹ Sentència del Tribunal Constitucional 83/1986, de 26 de juny.

d'ERC¹¹⁰, disposa que "Els centres d'ensenyament han de fer la llengua catalana vehicle d'expressió normal, tant en les activitats internes, incloent-hi les de caràcter administratiu, com en les de projecció externa".

5) La recuperació, a través d'una disposició transitòria (la Segona), de la preeminència del català en la retolació pública de la qual fa referència l'article 12, ja que preveu un termini curt per a la catalanització¹¹¹.

6) Finalment, es recuperà per unanimitat -perquè ERC va mantenir aquest vot particular- que la llengua normalment emprada en els mitjans de comunicació de la Generalitat fos el català.

Per aquestes diferències amb el text del Dictamen, hom pot convenir en col·locar el text final de la Llei com una mica més agosarat en el procés de catalanització que el Dictamen i que el text dels socialistes, sense arribar, però, al text de la Ponència. Tanmateix, però, el text final s'ajustava plenament al text de la Constitució, llevat part d'aquells dos articles introduïts durant la discussió al Ple, que van ser considerats inconstitucionals (un d'ells només parcialment) pel Tribunal Constitucional. En aquest sentit, dos dels objectius de la Llei estava assolit: la Llei cabia dins el marc constitucional i havia estat acceptada per totes les forces polítiques amb representació parlamentària.

3.2.3. Les diferències d'enfoc durant la redacció de la Llei de Normalització.

Quan es comença a fer la Llei 7/1983, s'entra en la segona fase de construcció del marc normatiu de tot el procés de formulació de la política de normalització lingüística. A través dels Preàmbuls de les dues propostes a l'entorn de les quals es basteix la discussió política -l'anomenat "Esborrany" i el text del PSC¹¹²- es pot veure com hi ha dues maneres de concebre el problema de la llengua a Catalunya.

En efecte, les dues postures inicials que s'havien configurat durant la primera etapa (a la redacció de l'Estatut) no només es mantenen, sinó que es manifesten més clarament. Es

¹¹⁰ PSUC i ERC van fer les dues esmenes idèntiques, les quals van ser acceptades per 59 vots a favor, 29 en contra (PSC) i 3 abstencions.

¹¹¹ Ferrer (1984) apunta la hipòtesi que es tracta del resultat d'un descuit del legislador: "el diputat [d'ERC] que defensà aquesta reincorporació presentà el text simplement com una necessària garantia d'acceleració del canvi (prescrit a l'article 12) de les formes toponímiques incorrectes per les correctes, no pas de la catalanització de la retolació pública, i la proposta fou votada favorablement per unanimitat, cal suposar que sense adonar-se de la transcendència del text reincorporat i de la incongruència d'aquest amb l'article al qual remet. Com que la incorporació també manté el segon punt que obliga les corporacions a informar la Generalitat sobre el compliment i a rebre'n instruccions, el conjunt resulta ésser ara un dels articles més durs, més imperatius i més netament territorialistes -més d'estil "quebequès"- de tota la llei aprovada". Discrepo parcialment d'aquesta apreciació. En efecte, el legislador no s'adona de la importància de l'esmena, però el diputat que la defensa sí que remarca que també es refereix als rètols "que no són escrits en català" (DSPC, 6.4.1983, p.4031).

¹¹² BOPC, número 39, 6.7.1981. Les idees expressades en el Preàmbul del text del PSC tenen llur origen en un document titulat "Bases per a una política lingüística" aprovat pel Consell Nacional del PSC, l'abril de 1981. Aquest text es pot trobar a PSC (1984:3-6).

tracta de les posicions encapçalades per les dues forces polítiques catalanes més importants: la coalició CiU i el PSC. La resta de les formacions polítiques acaben, tard o d'hora, alineant-se amb una de les dues.

En aquest sentit, per veure les diferents definicions del problema que es fan, és molt interessant centrar-se en els preàmbuls d'aquests dos textos més emblemàtics perquè reflecteixen dues posicions bastant contraposades que s'aniran acostant al llarg del procés. Així, les aportacions d'un i altre s'aniran fent fins arribar a la LNLC, la qual és més aviat propera a les tesis defensades pel PSC, si bé notablement influenciada per allò propugnat pel PSUC, que ha anat fent de "pont" entre una i l'altra.

La contraposició d'aquests dos textos en cinc punts fonamentals (la definició de la llengua; la situació problemàtica; les causes; l'estratègia a seguir per a solucionar-la; i els objectius del procés) permet demostrar l'existència de diferències notables d'arrel ideològica:

1) La concepció de la llengua. Per a l'Esberrany, "la llengua és el símbol i salvaguarda d'una comunitat i constitueix un dels vincles més importants d'unió entre els seus membres, i el seu signe més visible d'identitat"; per al PSC, el català "ha estat la llengua de formació de Catalunya com a eina natural de comunicació", si bé ambdues posicions comparteixen una certa idea que és l'expressió d'una comunitat més àmplia¹¹³.

2) La situació problemàtica en què es troba la llengua catalana. Aquí, les diferències són més importants. Així, a l'Esberrany, es remarca que el català havia estat sempre la llengua oficial de Catalunya des de la seva formació, i que deixà de ser-ho, en virtut del "dret de conquesta", el 1714. La precarietat de la situació del català s'agreuja el 1939, "amb la imposició de l'oficialitat única del castellà i el bandejament del català a l'escola i de tot ús públic". Fruit d'aquesta situació, el poble català -que "s'ha mantingut fidel a la seva llengua, que ha restat l'instrument de comunicació reconegut com a propi a nivell familiar i de relació no oficial"- no ha pogut aprendre'l (excepte algunes minories que ho han fet al marge del sistema general d'ensenyament) ni ha pogut oferir-ne el coneixement a la gent procedent de la immigració, la qual cosa li ha dificultat la integració al país.

Per la seva banda, el text del PSC parteix, no de la situació perduda, sinó de la situació actual¹¹⁴, que titlla de "precària, caracteritzada principalment per la seva escassa presència en els àmbits d'ús públic, a l'escola i als mitjans de comunicació social". A més,

¹¹³ Es pot interpretar com una lleu referència als Països Catalans.

A l'Esberrany, més explícitament, es diu que "la llengua pròpia de Catalunya és la catalana, forjada en el seu territori i estesa després a altres terres, amb les quals forma una comunitat lingüística".

Al text del PSC, es diu que "la llengua catalana (...) és expressió d'una més ampla unitat cultural amb profundes arrels històriques".

¹¹⁴ El document que serveix de base al PSC per a redactar el preàmbul de la seva proposta sobre la llei es troba reproduït a PSC (1984). Aquest text, tot i ser molt semblant al Preàmbul, és una mica més extens i detallat. Així, quan parla de la realitat actual, assenyala que:

"Aproximadament i globalment, a Catalunya, dels sis milions d'habitants:

-parlen el català usualment un 60%, i el castellà, un 40%.

-entenen el català un 80%, i el castellà, un 95%.

-escriuen el català menys d'un 20%, i el castellà, un 90%.

En xifres absolutes cal tenir en compte que:

-més d'un milió de ciutadans de Catalunya no entenen el català

-la llengua catalana té una situació totalment anormal: de cada tres persones que la parlen, només una la utilitza per llegir i escriure" (p.4). És interessant ressaltar el concepte d'anormalitat que aquí es trasllueix: pel fet que molta gent que no enten el català i, sobretot, perquè els qui parlen català, pocs l'utilitzen per llegir i escriure.

considera que "la distribució de l'ús i el coneixement de la llengua catalana és molt irregular; si bé la catalana és la llengua majoritàriament parlada, la castellana és la majoritàriament escrita". A l'hora d'explicitar-ne les causes és molt més sistemàtic. N'assenyala les quatre més importants. Coincideix amb l'Esberrany en la data del 1714, però suavitzza els termes dient "la submissió a l'Estat central espanyol, que imposà la llengua oficial castellana", perquè no fa referència, com a l'altre text, "al dret de conquesta". La segona causa important, és la introducció de l'escola obligatòria al segle XIX, amb l'ensenyament, només, del castellà i en castellà. La tercera causa, és que, durant el segle XX, arribà un "fort corrent migratori, castellanoparlant, i, sota la dictadura, Catalunya no pogué oferir a aquest corrent estructures laborals, urbanístiques, escolars, culturals, etc. d'incorporació i aportació a la societat catalana". Així, és important el fet que remarquin les insuficiències estructurals (obviades a l'altre text) i que es digui "incorporació i aportació" en comptes d'"integració", terme que té un contingut més absorbent. Finalment, assenyala la irrupció dels mitjans de comunicació social en castellà. Si bé aquestes són les causes llunyanes, el text del PSC assenyala els principals problemes que aquesta situació planteja ("l'existència de ghettos lingüístics que dificulten la consolidació de Catalunya com a comunitat, el mal coneixement d'una i l'altra llengua, que dificulta la comunicació, i la instrumentalització de la llengua com a arma de discriminació"), els quals posen en perill la construcció de Catalunya en el marc de la Constitució i l'Estatut.

En conseqüència, mentre per a uns l'origen de les causes és sobretot exogen -perquè es troben bàsicament en el resultat de l'abolició dels drets polítics i culturals-; per altres, tot i que també esmenta aquests orígens remots, se centra més en la proximitat temporal i en causes estructurals, internes.

4) Els objectius de la normalització lingüística. Els dos documents també difereixen. En efecte, per a l'Esberrany l'objectiu és molt clar: el català ha de tornar a ser la llengua oficial de Catalunya i, encara més, ha de ser la llengua comuna de tots els ciutadans de Catalunya, independentment de llur origen. I, en el marc del respecte a les altres llengües que hi són parlades, el castellà es constitueix la segona llengua de Catalunya, perquè és la llengua de part dels ciutadans catalans i perquè és la llengua oficial de tot l'Estat. En canvi, per la seva banda, el text del PSC és molt menys ambiciós quant a la catalanització, car es conforma amb l'objectiu que "tots els ciutadans acceptin l'ús d'una llengua i l'altra i assumeixin la recuperació de la llengua catalana com un dels factors fonamentals de la reconstrucció de Catalunya". En aquest sentit, la Llei orienta "la normalització de l'ús de la llengua catalana a tot el territori de Catalunya, al costat del de la llengua castellana, estès i normalitzat ja, i això respectant la llibertat dels ciutadans i amb l'objectiu que tots els ciutadans puguin arribar a la igualtat en l'exercici del dret i el deure d'emprar i conèixer la llengua catalana i la llengua castellana", la qual cosa s'ha d'interpretar com un desig igualació absoluta de les llengües a partir de la igualació dels drets dels individus. Per aquesta via, es confirma l'opinió del PSC, expressada en altres documents coetanis, que "la normalitat lingüística a Catalunya serà efectiva quan tots els ciutadans puguin exercir els seus drets i complir els seus deures pel que fa a llengua, i quan la llengua catalana, que encara ara pateix les conseqüències d'una forta persecució, sigui coneguda a tot el territori de Catalunya i emprada a tots els nivells de vida catalana"(PSC, 1984:49)¹¹⁵.

¹¹⁵ Fragment del document elaborat pel Grup Socialista del Parlament de Catalunya com a base per al treball dels juristes en la perspectiva de la llei de la llengua, a la tardor de 1980. Aquest document porta per títol "Principis respecte a la llengua a Catalunya" i es troba reproduït a PSC (1984:47-52).

5) Si amb els objectius s'aprecien ja diferències d'enfocament importants, amb l'estratègia a seguir també. Malgrat que a l'Esborrany també incorpori referències a la flexibilitat de terminis i al respecte dels drets lingüístics individuals, juntament amb alguna que altra apreciació vehement¹¹⁶, considera que la Llei ha de ser un instrument vàlid per a la catalanització. En canvi, el PSC considera que s'ha de ser tant flexible donada la diversitat de casos i situacions diverses que la Llei s'ha de limitar a assentar els principis bàsics i que el procés de catalanització s'ha de fer per via reglamentària i executiva.

Les diferències entre les dues grans forces polítiques es manifesten també en la composició sociològica, no només dels seus respectius electorats, sinó també dels propis grups parlamentaris (Botella i Marcet, 1981). Així, els mateixos diputats que han de votar la LNLC tenen uns orígens socials prou diferents que no és d'estrany que tinguin concepcions sobre aquesta qüestió també diferents. Per això és interessant contrastar les diferències que hi ha, quant a la Comunitat d'origen, entre les èlits parlamentàries catalanes a la Primera Legislatura del Parlament de Catalunya (1980-1984).

Taula 11 L'origen dels parlamentaris de la Primera Legislatura del Parlament de Catalunya (1980-84).

V12→	Count	nascuts fora de Cataluny	nascuts a Cata- lunya	ns/nc	Row Total
V5					
PSC	02	11 33.3	21 63.6	1 3.0	33 24.4
UCD	04	2 11.1	16 88.9		18 13.3
PSUC	05	7 28.0	17 68.0	1 4.0	25 18.5
CiU	06		42 97.7	1 2.3	43 31.9
ERC	10		14 100.0		14 10.4
PSA	11	2 100.0			2 1.5
	Column	22	110	3	135
	Total	16.3	81.5	2.2	100.0

Font: Elaboració pròpia.

Com es pot veure a la taula 9, la immensa majoria dels diputats d'ERC i CiU són

¹¹⁶ L'Esborrany diu que "cal, doncs, que sigui apresada en el si de la societat catalana per tots els seus ciutadans, i per tot individu que aspiri a integrar-s'hi plenament".

nascuts a Catalunya, mentre que el PSC té percentatge més gran de diputats nascuts fora de Catalunya, excepte el cas del PSA. Al PSUC també hi ha bastants nascuts a fora del Principat.

Si juntament amb aquestes dades es tenen presents l'extracció social dels electorats respectius (Botella, 1984; Solé, 1985), es pot concloure que els partits d'esquerres viuen més directament tots els problemes vinculats a la normalització lingüística perquè tenen uns quadres dirigits, una militància i un electorat lingüísticament molt més heterogeni que els altres partits. Per això, el PSC i el PSUC són molt més sensibles a aquesta qüestió perquè tenen el "problema" a casa i, en certa forma, són els primers que apliquen els principis de la normalització lingüística i en saben els inconvenients¹¹⁷.

En aquest context, es pot atribuir la llarga durada del procés d'elaboració de Llei de Normalització lingüística, en part, pels immensos esforços per convèncer als partits més nacionalistes que l'amenaça de trencament en dues comunitats no és una metàfora sinó que és possible detectar-ne alguns indicis dins dels mateixos partits d'esquerres, sobretot en el cas del PSC¹¹⁸, el qual va haver de superar algunes discrepàncies dintre seu sobre la seva proposta de llei de normalització lingüística.

Per tot plegat es pot concloure era evident que les dues forces més importants del Parlament de Catalunya mantenien, a l'inici del procés, unes posicions molt divergents en la formulació del problema de la llengua a Catalunya, i que pretenien ajudar a resoldre a través de l'elaboració d'una llei que emparés legalment una determinada política de normalització lingüística.

¹¹⁷ Per exemple, és el PSC i no CDC o ERC que edita un pòster amb l'objectiu de fomentar la comprensió popular del fet lingüístic i de combatre les actituds intolerants. Aquest pòster està escrit en català i en castellà i dóna consells als catalanoparlants i als castellanoparlants sobre els usos lingüístics. El text es troba reproduït a PSC (1984). També és al PSC o al PSUC on hi ha militants i simpatitzants que no entén massa bé el català i, en conseqüència, els líders han de fer un esforç per anar impulsant-ne el coneixement.

¹¹⁸ Dins del PSC hi conviuen des de signants del "Manifiesto" fins a nacionalistes catalans. Vegeu Colomé (1989) per a una explicació més completa i acurada de l'estructura, funcionament i electorat del PSC entre 1978 i 1984. Degut al seu procés de formació, el PSC (PSC-PSOE) és molt sensible a les diferents corrents que l'integren d'ençà la seva fundació el 1978 amb la confluència de tres grans famílies: el PSC (congrés), el PSC (reagrupament) i la Federació Catalana del PSOE. Després de la derrota socialista de 1980, es va celebrar, durant l'estiu, el II Congrés del PSC, del qual es va salvar la unitat en els darrers moments, superant l'enfrontament de dues tradicions polítiques que "han conformat i conformen dues cultures i dues sensibilitats diferents i diferenciades. Aquestes dues cultures es podrien descriure esquemàticament de la manera següent: la tradició socialista catalana podria tenir antecedents en unes tradicions antiestatistes, anticentralistes, individualistes, autogestionàries i cooperativistes i amb influències anarcosindicalistes. Representa el que podríem considerar la línia "societal" dins del socialisme europeu, en un corrent recognoscible des dels socialistes fabians fins al PSU rocardià. La tradició dominant en el socialisme espanyol, en canvi, té uns components estatistes, obreristes, jacobins, laics i republicans. Representa la línia "estatal" dins del socialisme europeu" (Colomer, 1989:216). Paral·lelament a la celebració d'aquest II Congrés, es començava a discutir la Llei de Normalització Lingüística.

3.2.4. Les consideracions finals sobre el debat de la LNLC.

Del conjunt de l'anàlisi del procés d'elaboració de la LNLC es poden extreure aquestes consideracions finals.

Al llarg del procés d'elaboració de la llei, s'aprecia com hi ha un canvi suau però constant en l'estratègia de catalanització. Els primers textos eren molt ambiciosos quant a l'abast dels àmbits on s'havia d'incidir a través de la llei, així com els terminis eren molt més apremiants. Progressivament, es van imposant les tesis més flexibles quant als ritmes i l'abast, defensades primer pels socialistes, amb l'argument que la força i l'èxit de la llei depenien del consens que s'aconseguís. Aquesta idea va anar prenent força i el resultat és una llei amb articles amb un clar sentit pedagògic, és a dir, que no són aplicables directament sinó que només marquen unes fites i unes vies a seguir¹¹⁹.

Comparant els textos inicials amb el resultat final, es veu bastant clarament que és el resultat d'un esforç immens de recerca de consens entre posicions molt enfrontades, fet que s'evidencia només constatant el temps que ha trigat aquesta llei a ser aprovada. Així, mentre que el punt de partida de la proposta de la coalició que és al Govern de la Generalitat té, si bé rebaixat, un cert estil *quebequès* per la seva intensitat i extensió de les propostes d'intervenció de l'Administració en favor del català com a llengua preeminent a Catalunya; la proposta inicial del principal partit de l'oposició, el PSC, consisteix en defensar la no-necessitat de fer una llei de normalització.

Iniciat el procés d'elaboració de la llei, aquestes dues postures estan condemnades a entendre's perquè, almenys, comparteixen, juntament amb la resta de les forces polítiques, un mateix objectiu: fer una llei acceptable per tothom de manera que s'eviti un eventual esclat d'un conflicte d'arrel lingüística si s'hagués aplicat la mecànica estricta de la majoria dels vots. El conflicte lingüístic s'ha d'evitar per dos cantons: que uns, els hispanòfons, vegin menystinguts o amenaçats els seus drets personals en matèria de llengua; i que els altres no vulguin anar més enllà del què el Tribunal Constitucional està disposat a acceptar i que, per tant, un rebuig per part del Tribunal Constitucional provoqui crispació.

Aquest procés consisteix en la confrontació de dues lògiques diferents quant als tipus d'objectius que hi pot haver, siguin ja de contingut o de procés (Dente, 1993). La primera lògica, derivada de la prevalença d'objectius fonamentats en el contingut, es fonamenta en el fet que l'atenció es posa en els aspectes de la solució debatuda, és a dir, què és el que es pretén i quin és el punt d'arribada. En canvi, la lògica dels objectius de procés fa més incidència en com es fa el que es pretén i quines són les conseqüències d'allò que es fa. En aquest sentit, es podrien vincular les posicions a l'entorn de l'"Esborrany" com a més imbuïdes en una lògica del contingut i les dels socialistes com a vinculades a una lògica del procés. El debat, doncs, ha consistit en acostar les dues postures, de manera que la lògica del contingut s'anés decantant cap a l'altra, donat que han anat privant, cada cop més, els objectius relacionats amb la recerca del consens, la constitucionalitat de la llei, així com l'acceptabilitat popular de la mateixa. El resultat ha estat, en aquest sentit, trobar un camp comú, que marca uns principis ja inqüestionables de cara al futur. Deliberadament, els més ambiciosos han cedit en les seves pretensions inicials per a tenir una base molt més sòlida, gràcies al consens aconseguit.

¹¹⁹ En aquesta línia, des dels sectors partidaris d'emprendre una veritable política de normalització lingüística de la llengua catalana, s'ha criticat aquesta llei dient que només es limita a despenalitzar l'ús del català (Murgades, 1996:57), o bé que és excessivament ambígua, especialment en allò referent al concepte de "normalització" (Martí i Castell, 1984).

Ara bé, després d'haver comparat els diversos textos entre ells, és interessant centrar-se en un dels principals punts de discrepància que hi ha entre els partits polítics i on es mostra clarament aquest procés d'acostament d'aquestes dues lògiques: tot allò referent al model lingüístic aplicat en l'ensenyament.

3.3. La qüestió de l'ensenyament en la LNLC.

3.3.1. Introducció.

Al llarg de la discussió de la proposició de la LNLC van anar emergent alguns punts controvertits, d'enfrontament i discrepància entre els partits, molts d'ells ajornats o aparcats des de les discussions constitucionals i estatutàries. Són dues les qüestions bàsiques que van centrar els debats:

1) la combinació de l'aplicació del principi de personalitat amb la del principi de territorialitat.

2) La segona té un caràcter més concret: quin model lingüístico-escolar es recollia a la Llei? Es ratificava el que estava essent aplicat aleshores (el model de separatisme lingüístic electiu) o s'optava per un altre?

Quant a la primera, el debat es va centrar en trobar un punt d'equilibri entre el principi de personalitat i el principi de territorialitat. A l'"Esborrany", la solució es fonamentava en la distinció entre persones físiques¹²⁰ i persones jurídiques¹²¹. Aquesta solució va començar a veure's amenaçada quan, en alguns àmbits d'ús de la llengua, la preeminència del català en el nivell de les persones jurídiques desapareixia. En canvi, pel que fa a les persones físiques continuaven estant protegides perfectament, però tendint a una progressiva equiparació entre el català i l'espanyol. A la tercera etapa del procés legislatiu, en la redacció del Dictamen de la Comissió, la situació pràcticament havia estat del tot canviada. Efectivament, el principi de personalitat s'aplicava també a les persones jurídiques, amb la qual cosa, els pocs àmbits on el català podia ser preminent havien disminuït considerablement. Finalment, a la Llei aquesta tendència es va poder redreçar lleugerament, si bé sense arribar a les primeres formulacions.

La discussió entre l'aplicació d'un o altre principi és una constant en qualsevol procés de planificació lingüística (Ninyoles, 1989; McRae, 1994). Si s'opta pel principi de personalitat a l'hora d'establir els drets lingüístics significa, en el fons, que són assimilats als drets fonamentals de l'individu. Però, tot i ser un avantatge a l'hora de protegir els drets de la persona, no s'ajusta prou bé al caràcter col·lectiu del fet lingüístic. Sembla que aquest està millor protegit segons el principi de territorialitat, que correspon als drets col·lectius. En aquest sentit, el fet d'assentar la Llei a partir del principi dels drets individuals introdueix un precedent perillós en un doble àmbit.

¹²⁰ A les persones físiques, se'ls aplicaria el principi de personalitat, és a dir, se'ls protegiria el dret a usar la llengua oficial que volguessin, si bé el català era, en tot cas, la primera llengua.

¹²¹ Aquestes segones estarien sotmeses al principi de territorialitat en favor de la llengua pròpia de Catalunya.

Per una banda, la política lingüística indefectiblement haurà de partir de l'existència d'un nucli "dur" de drets lingüístics que no poden ser vulnerats ni fàcilment esquivats (drets a triar la llengua de l'escolarització, drets a rebre informació de l'Administració en la llengua oficial que triï el ciutadà, etc).

Per l'altra, està arrelant l'enfocament del problema de la normalització lingüística com una lluita per a fer valer els drets d'uns individus que parlen català, però, alhora, es va abandonant un enfoc col·lectiu de la qüestió. Aquell que la concep en base a una comunitat lingüística que té uns drets a poder viure amb el seu idioma en el territori que li és propi històricament.

Malgrat la importància del debat en relació als principis jurídics sobre els quals s'ha de basar el dret lingüístic a Catalunya, el punt central de conflicte i que va retardar més l'elaboració de la Llei va ser tot allò relacionat amb l'ensenyament.

3.3.2. La controvèrsia sobre l'ensenyament a la Llei de Normalització Lingüística.

El model lingüístico-escolar de bilingüisme total vigent en l'actualitat, si bé té les seves bases normatives en el pacte arribat al Parlament entre totes les forces polítiques, és el resultat de l'acomodació del programa polític dels nacionalistes catalans en el marc legal previst a la LNLC. Per tant, el model actual no es correspon ni al que, en principi, era aplicat pel Govern de la Generalitat (tal com es veu al llarg de les discussions parlamentàries i en les primeres mesures implementadores), ni al que es pensaven que aprovaven bona part de l'oposició política (en especial, el PSC). És per aquesta raó que és determinant saber què passa durant els tràmits fets en seu parlamentària.

Durant els debats parlamentaris, el nucli de la discussió consistia en decidir si es creava una doble xarxa escolar o bé una de sola, és a dir, si hi havia dos tipus d'escola (o, millor, d'ensenyament¹²²) segons la llengua oficial docent o, en canvi, les dues llengües oficials eren llengües docents a totes les escoles, sota un sol model lingüístico-escolar. En tot cas, calia conjugar els diversos elements que integren qualsevol model lingüístico-escolar (l'abast del dret a elegir la llengua docent -qui, quan, on, etc.-; quan i com s'introdueix la segona llengua; etc.) amb l'objectiu de garantir que tots els alumnes, a l'acabar l'ensenyament obligatori, estiguin en condicions de poder usar correctament les dues llengües oficials a Catalunya, objectiu ja històric, fixat des dels temps de la lluita antifranquista.

Per tal d'analitzar el conjunt del procés que porta a l'acord sobre el model lingüístico-escolar se seguirà l'evolució dels tràmits parlamentaris d'elaboració de la Llei de Normalització Lingüística, així com altres intervencions en el Parlament que es donen paral·lelament.

El procés d'elaboració del marc normatiu segueix tres fases:

- 1) el plantejament de les posicions de partida (juny de 1980 - juny de 1981) amb la publicació del text de la Ponència.
- 2) la construcció del consens (juliol de 1981 - novembre de 1982) que culmina amb la publicació del text del Dictamen.
- 3) el tancament de l'acord (novembre de 1982 - abril de 1983) i l'aprovació de la Llei

¹²² Cal recordar que el separatisme lingüístic electiu no necessàriament implica la separació dels alumnes en escoles diferents, sinó que n'hi ha prou que estiguin separats en aules diferents.

de Normalització Lingüística a Catalunya.

3.3.3. La primera fase: el plantejament de les posicions de partida (del maig de 1980 a juliol de 1981).

A) Introducció.

Aquesta primera fase va des de l'arribada de CiU al Govern de la Generalitat (amb les primeres decisions sobre el model lingüístico-escolar) fins a la publicació del text de la Proposició de llei elaborat per la Ponència de la Comissió de Política Cultural, el 6 de juliol de 1981. En aquest text es marquen ja les línies bàsiques d'acord i desacord entre les parts enfrontades, que es dedueixen a partir de les esmenes presentades a aquest text. De fet, dels set articles del títol de l'ensenyament de la Llei de Normalització Lingüística aprovada finalment, sis són quasi idèntics als aprovats en el primer text de la Ponència. L'única discrepància és al primer article d'aquest títol, el nucli del model lingüístico-escolar¹²³.

Abans d'entrar, però, en l'anàlisi i el comentari dels diferents textos que serveixen per al debat parlamentari de la proposició de llei, convé tenir en compte alguns elements del context polític immediat que serveixen de precedent i que en condicionen les discussions.

El fet fonamental que marca aquesta primera fase és el conjunt de les primeres mesures implementadores de la política lingüística en l'ensenyament per part del Govern de la Generalitat que semblen apuntar cap a l'opció per un model de separatisme lingüístic, molt semblant al que havia estat sent aplicat des del Decret de Bilingüisme, entrat en vigor el curs 1978/79. Tal com s'ha vist abans, s'aproven dos Decrets (el 142/1980 i el 153/1980) que signifiquen la ratificació per part de les autoritats autonòmiques de la política fixada en el Decret de Bilingüisme de 1978, si bé hi ha una novetat important: fa més senzill la possibilitat de fer l'ensenyament en català. La voluntat del Govern de la Generalitat és la de donar una cobertura legal més sòlida a aquelles experiències d'introducció exhaustiva del català com a llengua docent. Aquesta cobertura l'amplia amb el Reial Decret 2809/1980, de 3 d'octubre¹²⁴, en virtut del qual es traspassen a la Generalitat de Catalunya les competències en matèria d'ensenyament.

La conseqüència necessària per a fer efectius els Decrets d'introducció del català com a assignatura en l'ensenyament no universitari i com a llengua docent és la necessitat de posar les bases normatives per requerir que els professors estiguin en condicions d'acomplir els objectius de la política lingüística: ensenyament del català i ensenyament en català. Així, la política s'orienta en dos objectius:

1) aconseguir que els professors que vulguin accedir a la funció pública docent hagin d'acreditar el coneixement suficient de la llengua catalana;

2) segregar dels concursos de trasllats generals, establint concursos específics per a les escoles anomenades "catalanes", és a dir, aquelles en les quals la comunitat escolar (mestres, pares i alumnes) estava d'acord en impulsar la normalització lingüística i per això feien la docència preferentment -si no exclusiva- en català.

És a partir d'aquesta opció, que s'obren tres focus de discrepància:

¹²³ També hi va haver una discrepància, si bé menor, en el darrer article d'aquest títol, el que preveu que el català sigui la llengua d'ús normal en les activitats de l'escola.

¹²⁴ BOE 30.10.80.

1) les protestes dels professors (hispanoparlants sobretot) que es canalitzen a través d'iniciatives jurídiques contra la normativa que preveu, si bé vagament, que hauran de conèixer les dues llengües oficials;

2) els socialistes que s'oposen a la creació d'una doble xarxa escolar segons la llengua docent emprada a l'escola;

3) la mobilització dels sectors espanyolistes contraris al procés de normalització lingüística del català que es dona a l'entorn del document conegut amb el nom de "Manifiesto de los 2.300", els quals impugnen els propòsits de fons de la política lingüística.

1) el primer front que s'obre: entre algun sector del professorat.

Aquesta decisió política per aconseguir aquest doble objectiu (ensenyament del català i, sobretot, ensenyament en català) significa l'obertura del primer front de discrepància: alguns funcionaris es mobilitzen en defensa del que ells consideren els seus "drets adquirits"¹²⁵, la qual cosa comporta que bona part de la normativa que dona base jurídica a la normalització lingüística en l'ensenyament sigui recorreguda davant els tribunals de justícia¹²⁶. En termes generals, la resistència d'aquests sectors del personal docent de l'ensenyament públic es perllonga fins entrada la dècada dels noranta, quan la Generalitat, arran de la Sentència del Tribunal Constitucional 46/1991, de 28 de febrer (BOE 74, 27.03.91), aprova el Decret 244/91, de 28 d'octubre, sobre el coneixement de les dues llengües oficials per a la provisió de llocs de treball docents dels centres públics d'ensenyament no universitari de Catalunya (DOGC 1524, 29.11.91). En virtut d'aquest Decret, a les proves d'accés a la funció pública docent n'hi haurà una de llengua catalana, amb caràcter eliminatori.

2) El segon front contra la política lingüística del Consell Executiu de la Generalitat s'obre des de les posicions del PSC.

En efecte, el PSC, poc abans de la publicació del "Manifiesto", havia entrat al Parlament de Catalunya una Proposició no de Llei sobre el Tractament de la Llengua en l'Ensenyament no Universitari¹²⁷, en la qual fixava la posició dels socialistes a l'entorn de la llengua a l'escola. Els punts principals del text dels socialistes són els següents:

1) a tots els centres d'ensenyament no universitari, s'han d'ensenyar el català i el castellà.

2) Es considerarà "primera llengua" la llengua que l'alumne ja parla i "segona

¹²⁵ Per exemple, "mil mestres es reuniren al Palau Blaugrana al novembre de 1980 per exigir que no se'ls discriminés per raó de llengua. Aquesta posició va ser assumida per UGT d'Ensenyament i l'Associació Sindical de Professors Estatals" (Calzada i Llorens, 1995:230).

¹²⁶ Donat que la política envers el personal docent de l'ensenyament públic és una peça clau de la implementació, és en aquest capítol on hi ha analitzades totes aquestes qüestions.

¹²⁷ La Proposició va ser presentada el 3 de març de 1981 i va ser publicada al BOPC número 14 de març de 1981.

llengua" l'altra llengua.

3) Es farà en la primera llengua, l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura; "i la lectura i l'escriptura en la segona llengua serà abordada en un curs posterior i mai no simultàniament".

4) Quant a la llengua vehicle d'ensenyament, divideixen el procés educatiu en dos períodes, cadascun d'ells amb un tractament diferent. Fins al final de la primera etapa de l'EGB, la llengua utilitzada serà aquella que els alumnes parlin i coneixin, sigui la catalana o la castellana. A més, precisen que "la llengua coneguda exclusivament serà l'emprada pel mestre en el tracte individual amb el nen, la del material escrit per a cada nen, etc". Quan "hi hagi nens que només entenguin encara una llengua, el mestre parlarà als nens col·lectivament en una o altra llengua seguint un ritme que assegurï la comprensió i millori el coneixement d'una i altra llengua". Finalment, "a mesura que la llengua catalana vagi sent entesa, parlada i coneguda instrumentalment per tots els nens, aquesta llengua serà emprada progressivament com a vehicle d'ensenyament per a tots ells". En la segona etapa d'EGB i en els Ensenyaments mitjans, "tot i complint els principis aplicables a l'etapa anterior, es procurarà que tots els nens tinguin models d'ensenyament científic i literari en una i altra llengua".

5) Els mestres, per a complir aquests objectius, hauran de conèixer les dues llengües oficials, per la qual cosa, els plans d'estudi de les escoles de formació de professorat hauran de recollir la formació en aquestes dues llengües. A més, caldrà impulsar programes de reciclatge, que "sigui adequat a la diversa situació del professorat en exercici, gratuït i en horari laboral". Per a tots aquells "mestres que, per la raó que sigui, no hagin adquirit encara aquesta formació o no la puguin adquirir, tindran el seu lloc i tipus de treball escolar, nivell, àrea d'ensenyament, etc., de manera que es puguin complir tots els principis d'aquesta proposició i es respectin els drets derivats de llur situació professional.

6) Un punt clau del model lingüístic que proposen els socialistes és la no separació dels nens en aules diferents, per raons lingüístiques.

7) Finalment, estableix tot un seguit de punts que complementen els objectius plantejats en aquesta proposició, tals com l'elaboració d'un mapa de planificació lingüística; que els concursos de trasllat del professorat caldrà tenir en compte tots els criteris anteriorment explicitats, així com la formació lingüística professional, la situació lingüística de la població escolar i la necessitat de professorat a cada centre en matèria lingüística.

En conclusió, el model lingüístico-escolar proposat pels socialistes significa, al recollir estrictament la no separació dels alumnes per raó de llengua (punt 6), la impossibilitat de rebre tot l'ensenyament en català. Per altra banda, deixa en una posició d'inferioritat a la llengua catalana, ja que aquesta no podrà ser emprada fins que no sigui entesa, parlada i coneguda per tots els nens. En aquest sentit, els hispanòfons determinen el ritme d'introducció del català a tot l'ensenyament no universitari. A la vegada, al reconèixer que el primer ensenyament haurà de ser fet en la llengua que els alumnes coneixen, impedeix la introducció de mètodes que accelerin el coneixement de la segona llengua, com per exemple, els inclosos en els programes d'immersió lingüística.

A aquesta proposició no de llei presentada pels socialistes, diversos grups parlamentaris presenten esmenes, entre les més importants cal destacar la del PSUC, que significa un canvi substancial a la proposta del PSC. En efecte, el PSUC pretén canviar els dos primers articles dels socialistes en el següent sentit. D'una banda, dels socialistes, accepta:

1) que la llengua catalana i castellana siguin ensenyades a tots els nivells dels centres d'ensenyament no universitari i que l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura sigui fet en la

primera llengua i que la lectura i escriptura de la segona llengua sigui abordada en un curs posterior i mai no simultàniament.

2) que "a mesura que la llengua catalana vagi essent entesa, parlada i coneguda instrumentalment per tots els nens, aquesta llengua" sigui emprada progressivament com a vehicle d'ensenyament per a tots ells.

De l'altra banda, el PSUC discrepa del PSC en tres aspectes bàsics:

1) recalca clarament que "tots els infants de Catalunya, sigui quina sigui llur llengua habitual en entrar a l'escola, han de poder utilitzar normalment i correctament el català i el castellà al final dels estudis bàsics", entès com a mandat als poders públics perquè facin el possible per assolir aquest objectiu.

2) Quant als mètodes d'ensenyament de les llengües oficials (que, en principi, estableixen que la lectura i l'escriptura es farà en la primera llengua i la introducció de la segona serà en el curs posterior), obre la porta al fet que siguin possibles algunes excepcions, en el sentit que, prèvia autorització del servei d'ensenyament didàctic, s'estableixin formes diferents en atenció a les condicions sociolingüístiques dels centres i les disponibilitats del professorat, així com procediments de caràcter experimental. D'aquesta manera el PSUC fa possible la introducció de mètodes d'immersió lingüística.

3) Pel que fa a la no separació, el PSUC només la limita, significativament, als centres, és a dir, en sentit contrari, sembla deduir-se que acceptaria la separació per aules.

Malgrat allò que els socialistes han volgut fer creure posteriorment¹²⁸, la proposta del PSC estava prou distant del PSUC com perquè fos impossible un pacte entre aquestes dues forces i els Centristes (absolutament necessaris segons l'aritmètica parlamentària) per aprovar aquesta Proposició. El text va ser rebutjat, el 14 de maig de 1981, amb els vots de CiU, ERC i els Centristes¹²⁹. Les dues forces nacionalistes catalanes al·legaven, com a principals raons per rebutjar el text dels socialistes, que calia, primer, acabar la Llei, que estava en tràmit de discussió, abans d'aprovar aquesta Proposició amb uns criteris tant concrets.

3) el tercer front és l'obert pels signants de l'anomenat "Manifiesto", que s'oposen radicalment la política lingüística de la Generalitat. No només es queixen per l'aplicació de mesures concretes sinó que, en el seu enfoc global, repton l'acord estatutari, ja que defensen el dret dels pares a triar la llengua docent per als seus fills.

¹²⁸ Marta Mata, explicant la discussió d'aquesta proposició no de llei en un article recollit al llibre *Els socialistes i la llengua* (PSC, 1984), en fa una anàlisi -com a mínim- esbiaixada, quan afirma, per exemple, que la proposta socialista deia que "No es separarà als nens en escoles diferents [sic] per raons de Llengua"; o bé, que "a mesura que tots els nens vagin coneixent la llengua catalana, aquesta serà la llengua vehicle per a tots ells", quan en realitat, el PSC exigia, per al progressiu ús del català, que anés essent entès, parlat i conegut. A més, en el punt central (la no separació dels alumnes), les discrepàncies entre els socialistes i el PSUC eren clares: els primers no volien separació per aules, cosa que el PSUC no s'hi oposava. Aquesta discrepància va ser constant fins al final de l'aprovació de la Llei. Per tant, no és plausible creure que ambdues forces haguessin arribat a un acord en aquest aspecte i, conseqüència, l'hipotètic pacte entre el PSC, el PSUC i els Centristes -que hauria obligat al Govern de la Generalitat a implementar uns principis contraris a les seves idees- estava, en realitat, molt més llunyà del que Marta Mata vol fer creure.

¹²⁹ Vegeu el DSPC-P, número 55, per al conjunt del debat de la Proposició no de Llei.

En efecte, pocs dies després de l'intent de cop d'Estat del 23 de febrer de 1981, el dia 12 de març el "Diario 16" de Madrid publica un manifest titulat "Por la igualdad de los derechos lingüísticos en Cataluña" en el qual un suposat grup de 2300 professionals i intel·lectuals residents a Catalunya es posiciona a favor de la igualtat de drets lingüístics a Catalunya¹³⁰. Les tesis que defensen els signants del "Manifiesto" giren a l'entorn de justificar la implantació d'un bilingüisme catalano-espanyol estricte a tots els nivells de la vida col·lectiva, en nom de la llibertat individual i el respecte a totes les diferències. Pel que fa a la llengua en l'ensenyament, centra les seves consideracions en la situació de l'ensenyament i dels ensenyants. Consideren que els decrets de traspàs de funcionaris està creant malestar, ja que *"se parte de no reconocer la existencia de dos lenguas en igualdad de derechos y que, por tanto, la enseñanza ha de organizarse respetando esta realidad social bilingüe, mediante la aplicación del derecho a recibir la enseñanza en la propia lengua materna a todos los niveles"*. En aquest sentit, es mostren totalment contraris al model de conjunció lingüística i propugnen clarament el de separatisme lingüístic a tots els nivells de l'ensenyament. Rebutgen el model d'ensenyament en català per a tothom perquè *"los hijos de los inmigrantes se verán gravemente discriminados y en desigualdad de oportunidades con relación a los catalanoparlantes"*, ahora que els causarà un trauma *"cuya consecuencia más inmediata es la pérdida de la fluidez verbal y una menor capacidad de abstracción, comprensión y adaptación"*.

Amb aquesta posició, els signants del "Manifiesto" coincideixen amb la política feta per la Generalitat fins al moment, donat que la doble xarxa d'ensenyament segons la llengua docent que els propugen, ja existeix *"sin que ello sea causa de enfrentamientos"*. Així, se situen contra el principal partit de l'oposició, el PSC, que defensa una única xarxa. Els signants del "Manifiesto" consideren que l'existència d'una única xarxa per evitar el conflicte obert és un argument falaç. El resultat és, doncs, que els signants del "Manifiesto" s'allunyen tant de les posicions del Govern de la Generalitat per l'enfoc global de la política lingüística com dels socialistes en matèria de l'ensenyament, la qual cosa fa que siguin combatuts ideològicament des de totes les bandes¹³¹.

B) La discussió de la Proposició de Llei de Normalització Lingüística.

¹³⁰ Aquest text estava datat el 25 de gener de 1981. "Cambio 16", davant la impossibilitat de reproduir la totalitat de les signatures del qui el subscriuen textualment, ressalta els següents noms: "Amando de Miguel (catedrático de la U. de Barcelona), Carlos Sahagún (poeta, premio nacional de P.), Federico Jiménez Losantos (escritor), Santiago Trancón (escritor, PSC-PSOE), J. Luís Reinoso (profesor, secretario del Colectivo de Funcionarios del Estado), Jesús Vicente (diputado provincial del PSC-PSOE por Barcelona), José María Vizcay (profesor, FETE-UGT), Leandro Sánchez Moreno (profesor, secretario de ASPB-CBSPB), E. Pinilla de las Heras (sociólogo), Pedro Peñalva (profesor de Derecho Romano), José R. Moliner (catedrático Univ. Politécnica), Manuela Citoler (catedrática de Literatura), J. Sánchez Carretero (catedrático Facultad Bellas Artes), Amelia Romero (editora), J. María Fernández (profesor Universidad de Tarragona), Benjamín Oltra (catedrático), Alberto Cardín (traductor), Baudilia Berbel (FETE-UGT), J. Ramiro Gallegos (Concejo Comunero) y Benjamín López (abogado, de la Comunidad Cultural Castellano-Leonesa)".

¹³¹ Un dels inspiradors i redactors del "Manifiesto" va ser Federico Jiménez Losantos. Vegeu el seu llibre "Lo que queda de España" (1995) per a la seva explicació del procés seguit i la justificació ideològicopolítica que en fa.

En aquest context certament convulsionat, doncs, s'aborda la discussió de la Proposició de Llei de Normalització Lingüística a Catalunya, la qual està molt condicionada per la presa de posició manifestada pels diferents grups parlamentaris en relació a la Proposició no de Llei sobre el català en l'ensenyament presentada pel PSC la primavera de 1981.

Des dels començaments dels treballs parlamentaris, es manifesten públicament serioses diferències entre totes les forces polítiques. El resultat de l'expressió pública de les quals és l'existència, dins el bloc estatutari, de dues posicions polítiques principals clarament enfrontades a l'entorn de la llengua en l'ensenyament, més una tercera que fa de pont entre ambdues, ja que recull arguments de les dues parts.

1) Una posició és la defensada pel tàndem CiU-ERC, que es dibuixa a partir de les primeres mesures implementadores d'introducció del català en l'ensenyament, no només com a assignatura sinó com a llengua docent. L'estratègia que pretén seguir es basa en: a) mantenir i potenciar l'ensenyament en català; b) evitar el conflicte a través de reconèixer el dret dels hispanòfons a elegir la llengua docent, la qual cosa pot implicar, si esdevé necessària, l'existència d'una doble xarxa escolar. En base aquests dos pilars, s'anirà estenent la presència del català com a llengua docent en la mesura que la societat ho vulgui. L'estratègia seria, doncs, aprofundir i eixamplar¹³².

2) L'altra posició és la defensada pel PSC, que queda clarament explicitada en la Proposició no de Llei presentada el 3 de març de 1981, abans comentada. Els socialistes tenen com a preocupació bàsica la no separació per aules dels alumnes per motius de llengua. En conseqüència, els caldrà dissenyar un model -que pretenen que sigui molt clarificador- que suprimeix l'ensenyament totalment en català, i opta per un model de bilingüisme que comporta serioses dificultats per la catalanització de l'ensenyament perquè queda en mans exclusives del progrés dels alumnes hispanòfons. En aquest sentit, l'estratègia del PSC és la inversa de la del bloc anterior: primer eixamplar i, després (eventualment), aprofundir¹³³ (fins a uns certs límits, però¹³⁴).

Hi ha, també, una tercera posició -enmig de les dues anteriorment exposades- que és la defensada pel PSUC, la qual queda clarament dibuixada en les esmenes presentades al text de la Proposició no de llei del PSC. En efecte, la proposta del PSUC va encaminada, tal com diu la seva representant en el debat, a diferenciar els aspectes polítics dels pedagògics. Així,

¹³² Aquesta estratègia seria anàloga a la seguida per les autoritats del País Basc en el procés d'implementació de la seva política lingüística a l'ensenyament. A partir de la tipologia proposada per Mezo (1996), aquesta estratègia seria la que configura una política intensiva, entesa com aquella política que es dirigeix a un segment de la població (i no a tots) i hi ha l'existència d'ajuts (subvencions per a fer les classes en català, personal extra, etc.). Per contra, hi hauria la possibilitat de fer una política extensiva, entesa com aquella que és universal (afecta a tothom) i no és assistida (no hi ha, lògicament, ajuts especials per aquells que la reben).

¹³³ Seria, seguint Mezo (1996), una política extensiva. Aquest tipus de política aplicada a l'ensenyament és la que s'ha portat a terme a la República d'Irlanda, amb el resultat de ser un fracàs (Mezo, 1996). No obstant, el fracàs de la política lingüística a l'ensenyament feta a Irlanda no es pot atribuir, com fa Mezo, a la seva estratègia sinó, més aviat, als condicionants socials i històrics de la llengua irlandesa. Per tant, el fet d'optar per una política extensiva o intensiva no garanteix, és clar, l'èxit o el fracàs de la mateixa.

¹³⁴ Els límits són que l'espanyol sigui sempre present i a totes les escoles com a llengua vehicle d'ensenyament.

l'esmena del PSUC obvia recollir l'excessiu detallisme del PSC i marca, només, les línies principals:

- 1) assegurar el dret a l'aprenentatge de la lectura i l'escriptura en la llengua familiar, materna o primera llengua a cada un dels nens;
- 2) garantir l'ensenyament de les dues llengües a tothom;
- 3) la no separació per escoles dels nens per raó de llengua;
- 4) l'ús de les dues llengües com a vehicle d'ensenyament i tendir cap a un avenç progressiu del català com a vehicle normal.

En aquest marc tripartit, i després d'haver vist les circumstàncies de l'entorn del procés convé entrar a explicar les posicions polítiques que es donen durant el debat d'elaboració de la Llei de Normalització Lingüística.

En aquest sentit, totes aquestes posicions polítiques quallen en un determinat text de la Ponència i en les esmenes que els grups parlamentaris presenten. Com es veurà posteriorment, el grau de discrepància, en aquests moments de començaments de juliol de 1981, és considerable, com s'havia manifestat durant les discussions de la Proposició no de Llei socialista, tres mesos abans.

Pel que fa al títol dedicat en l'ensenyament, el text de la Ponència establia el següent i és reproduït a la taula 12:

Taula 12 El Títol de l'ensenyament a la Proposició de LNLC (text de la Ponència).

Article 17.

1. El català, com a llengua pròpia de Catalunya, és també la llengua pròpia de l'ensenyament en tots els nivells educatius. Els infants tenen el dret a rebre el primer ensenyament en la llengua materna, sigui el català o el castellà. Per als alumnes de parla no catalana que reben el primer ensenyament en castellà cal que l'Administració posi els mitjans per a fer efectius l'obligació de rebre l'ensenyament del català i el dret a utilitzar-lo com a vehicle d'aprenentatge.
2. L'ensenyament no universitari s'ha de fer normalment en llengua catalana, però es farà en llengua castellana atenent la possibilitat d'opció dels pares o els tutors dels alumnes i la situació sociolingüística.
3. La llengua catalana i la castellana són matèries d'ensenyament obligatori en l'educació pre-escolar i en l'educació general bàsica, en els ensenyament mitjans i en els pre-universitaris.
4. Tots els infants de Catalunya, qualsevol que sigui llur llengua habitual en iniciar l'ensenyament, han de poder utilitzar normalment i correctament el català i el castellà al final dels estudis bàsics.
5. L'administració ha de mirar d'evitar que els alumnes siguin separats en centres diferents per raons de llengua.

Article 18.

No es pot expedir el certificat de grau de l'ensenyament general bàsic a cap alumne que, havent començat aquest ensenyament després de publicada la present Llei, no acrediti en acabar-lo que té un coneixement suficient del català i del castellà. Tanmateix, l'acreditament del coneixement del català no podrà ésser exigint en el cas d'alumnes que hagin estat dispensats d'aprendre'l durant l'ensenyament o una part d'aquest, o que hagin cursat l'ensenyament general bàsic fora del territori de parla catalana, en les circumstàncies que el Consell Executiu establirà per reglament.

Article 19.

1. En els centres d'ensenyament superior els professors i els alumnes tenen dret a expressar-se en cada cas, de paraula i escrit, en la llengua oficial que prefereixin.
2. Les universitats catalanes han d'oferir cursos per a assegurar la comprensió de la llengua catalana als alumnes i als professors que encara no l'entenen.

Article 20.

1. En la programació dels cursos de formació permanent d'adults és preceptiu l'ensenyament del català i del castellà.
2. En els cursos d'ensenyaments especialitzats en què s'ensenyava llengua és preceptiu l'ensenyament de les dues llengües oficials.
3. En els centres d'ensenyaments especialitzats dependents de la Generalitat en què no s'ensenyava llengua s'han d'oferir cursos de llengua catalana als alumnes que en tinguin un coneixement insuficient.

Article 21.

Tots els professors han de conèixer les dues llengües oficials d'acord amb les exigències de llur tasca docent. Els centres i cursos de formació del professorat han d'elaborar llurs plans d'estudi de manera que s'assoleixi la plena capacitat en llengua catalana i castellana dels docents, cadascun d'ells d'acord amb les exigències de la pròpia especialitat.

Article 22.

La llei reguladora de l'accés al professorat ha d'establir els mecanismes i les condicions necessàries per a donar compliment a l'article anterior.

Article 23.

Els centres d'ensenyament han de fer de la llengua catalana vehicle d'expressió normal, tant en les activitats internes, incloent-hi les de caràcter administratiu, com en les de projecció externa.

Font: Text de la Ponència (DOGC, 06.07.81)

En relació a aquest text, tots els grups van presentar esmenes, sobretot en relació a alguns apartats del primer article (el núm. 17). Per a la resta d'articles, el nivell de discrepància era baixíssim i només afectava a qüestions menors, ja que el text final de la LNLC recull pràcticament sense canvis els articles 18 a 23 de la Ponència¹³⁵, en el sentit

¹³⁵ Les esmenes que es presenten són les següents.

1) A l'article 18.

CiU: supressió del primer paràgraf i de "tanmateix".

PSA: supressió del primer paràgraf.

Viñals: supressió de les exempcions previstes exceptuant els vinguts de fora i modificació de "parla catalana" per "Catalunya".

PSUC: Modificació, "Hom no podrà".

La Ponència recomana incorporar les esmenes del PSUC i la de modificació proposada per Viñals.

2) Article 19.

CiU: supressió de tot l'article.

PSUC: supressió del segon apartat i modificació "tindran" en comptes de "tenen".

Centristes: addició, "deixant assegurada, en tot cas, la indispensable comunicació docent".

PSC: supressió del segon apartat.

que havia recomanat la Ponència en el seu Dictamen del 17 de novembre de 1982, excepte pel que fa a l'article 23, que al Dictamen no hi és recollit.

Així, només ha canviat substancialment alguna part de l'article 17, ja que hi ha acord en dos dels apartats: el 17.3 i el 17.4. Ambdues disposicions reflecteixen els primers nivells de consens que es remunten als darrers anys del franquisme i primers de la Transició. Ara bé, per a la resta de l'article 17, que fixa les bases del model, el desacord és gran i no complau a cap grup, ja que tots ells presenten esmenes que n'alteren substancialment el contingut.

En efecte, segons es desprèn de la literalitat del Text de la Ponència, el model lingüístico-escolar que es proposa està basat en el reconeixement del català com la llengua pròpia de l'ensenyament i, per tant, l'ensenyament s'ha de fer normalment en aquesta llengua. A més, es reconeix explícitament el dret dels alumnes a rebre el primer ensenyament en la llengua materna, sigui el català o el castellà, amb el benentès que els alumnes de parla no catalana rebran l'ensenyament del català i podran optar per rebre l'ensenyament en català. Per tant, es dedueix, en sentit contrari, que els alumnes catalanoparlants no tenen el dret a exigir rebre el primer ensenyament en llengua espanyola. Però, cal destacar que aquesta disposició queda contradita clarament quan a l'apartat següent de l'article s'estableix que l'ensenyament es podrà fer en castellà "atenent la possibilitat d'opció dels pares o tutors dels alumnes i la situació sociolingüística". El resultat global és que el model que es preveu és el de separatisme lingüístic, és a dir, es reconeix, al capdavant, el dret a elegir la llengua oficial docent. Ara bé, la separació dels alumnes no es permesa que sigui en centres diferents, però deixa la porta oberta al fet que sigui per aules o grups.

En conclusió, els punts de desacord són dos:

1) fins a quin punt es reconeix el dret a elegir la llengua docent, amb el benentès que s'ha acceptat reconèixer-lo en el primer ensenyament.

2) si s'ha de permetre o no la separació dels alumnes per raó de llengua.

La Ponència recomana mantenir el text de la proposició.

3) Article 20.

PSUC: modificació, "serà" en comptes de "és".

La Ponència recomana mantenir el text de la proposició.

4) Article 21.

Centristes: modificació del primer apartat. Proposa una nova redacció, però semblant al text de la Proposició.

PSA: addició. Només exigible als professors que comencin els seus estudis havent estat aprovada la Llei.

CiU: supressió del segon apartat.

PSUC: modificació del segon apartat. Proposa una redacció molt semblant a la de la proposició.

La Ponència recomana el text de la Proposició pel que fa al primer apartat; i un text transaccionat que és el recollit a la LNLIC.

5) Article 22.

CiU: supressió de tot l'article.

La Ponència recomana el text de la Proposició.

6) Article 23.

CiU; PSC; PSUC; Centristes; Viñals; en proposen la supressió.

PSA: modificació "las dos lenguas oficiales".

La Ponència en recomana la supressió.

3.3.4. La segona fase: la difícil construcció del consens en el model lingüístico-escolar (juliol de 1981 - novembre de 1982).

Aquesta segona fase va des de la publicació del text de la Ponència el juliol de 1981 fins a la publicació del Dictamen de la Comissió (17 de novembre de 1982). El text del Dictamen recull els punts d'acord entre els grups parlamentaris (que queden recollits en el text) i, també, els punts de desacord, palesats a través de les esmenes i vots particulars que els parlamentaris es reserven per a discutir i defensar davant del Ple del Parlament. Encara s'han de consensuar qüestions tan importants com l'abast de la no separació i si s'ha de precisar que el català és la llengua d'ús normal de les activitats de les escoles. Aquestes qüestions no es resoldran fins al debat d'aprovació de la Llei, a l'abril de 1983.

Després de la publicació del text de la Ponència, juntament amb algunes esmenes a l'articulat¹³⁶, el 20 de novembre de 1981 es nomena la Ponència de la Comissió de Política Cultural que s'haurà de dedicar, primer, recollir i ordenar les esmenes presentades a aquesta Proposició de llei; i, segon, a intentar acostar les posicions, per publicar-ne el resultat en un Dictamen¹³⁷. Havent-se reunit la Ponència els dies 12, 19 i 26 de febrer, 5, 17 i 26 de març; 16, 22 i 30 d'abril; 7, 14 i 28 de maig, i 4 de juny de 1982, es publica, el 14 de juny de 1982, un Informe on s'hi recullen ordenades les esmenes que han presentat els grups parlamentaris al text de la Ponència (de juliol de 1981), així com les recomanacions que fa la Ponència quant a l'admissió o no de les esmenes presentades.

Els grups parlamentaris centren les diferències en alguns apartats del primer article d'aquest títol de la Llei. Segons les esmenes que els grups parlamentaris presenten a aquests apartats de l'article 17¹³⁸, les posicions que s'enfronten són les següents:

1) El grup parlamentari de CiU presenta una esmena al conjunt de l'article 17, en la direcció de reconèixer més clarament el dret dels pares o tutors a elegir la llengua docent en tot l'ensenyament no universitari¹³⁹. A més, proposa la supressió de l'article 17.5, és a dir, aquell que prohibeix la separació dels alumnes en centres diferents per raons de llengua. De fet, la seva posició és prou lògica, ja que si es vol implementar el dret d'elecció de la llengua docent en tot l'ensenyament sense massa dificultats, cal optar per separar els alumnes per raó de la llengua que hagin elegit ells o els seus pares o tutors. En aquest sentit, aquesta esmena està en consonància amb les primeres disposicions reglamentàries de la Generalitat, que començaven a dibuixar una doble xarxa escolar, des del moment que hi havia escoles determinades amb el permís de fer tot l'ensenyament en català i per a les quals la provisió de places de professorat anava per una via diferent de la resta del sistema educatiu públic. Val

¹³⁶ BOPC número 39, 6 de juliol de 1981.

¹³⁷ La Ponència va ser formada pels Diputats Helena Ferrer i Joan Colomines (grup de CiU); Marta Mata i José González Navas (grup Socialista); Xavier Folch i Teresa Eulàlia Calzada (grup del PSUC); Anton Cañellas i Albert Casademunt (grup dels Centristes); Marçal Casanovas i Miquel Porter (grup d'ERC) i Francisco Hidalgo (PSA) i Ramon Viñals (CDS), com a diputats no adscrits.

¹³⁸ Les esmenes van ser publicades al BOPC número 87, de 14 de juny de 1982. Si no es remarca al contrari, les cites corresponen a aquest document.

¹³⁹ Cal recordar, tanmateix, que un diputat del Grup de Convergència i Unió, Joan Colomines presenta un vot particular al text de la ponència en el qual opta per les tesis més acostades als socialistes, en el sentit que pretén que "En el primer ensenyament els pares tenen el dret a obtenir per a llurs fills l'ensenyament en llengua materna catalana i castellana".

a dir, però, que CiU recollia la possibilitat de no dotar aquesta doble xarxa escolar d'un caràcter permanent, ja que establia, en la seva esmena, que "En aquests nivells de l'ensenyament i per tal que els alumnes tinguin models de coneixement científic i literari, tant en llengua catalana com en llengua castellana, l'Administració educativa de la Generalitat podrà autoritzar que s'imparteixin matèries o àrees de coneixement en una o altra llengua". El propòsit d'aquesta esmena era, doncs, anar cap a un model d'escola bilingüe sempre i quan hi hagués la demanda per part dels afectats¹⁴⁰.

2) El grup socialista era el que presentava una proposta més radicalment oposada al text de la Ponència. La seva esmena a la totalitat¹⁴¹ en el títol de l'ensenyament reincideix en els termes defensats anteriorment a través de la proposició no de llei presentada el 14 de març de 1981. El model que proposaven el grup del PSC es fonamentava en la no separació dels alumnes ni per centres ni per aules (si bé acceptaven les "agrupacions puntuals i canviants de classe d'acord amb el progrés lingüístic dels nens"); i en l'ensenyament en les dues llengües quan tots els alumnes vagin dominant el català. Amb aquesta esmena, el PSC sembla voler deixar la concreció del ritme de catalanització de l'ensenyament segons l'entorn sociolingüístic de l'escola i la voluntat dels directament implicats. A la vegada, no queda massa clar com es protegeix efectivament el dret dels alumnes catalanoparlants a rebre el primer ensenyament en la seva llengua habitual quan siguin minoria en una classe si no es poden separar de la majoria hispanoparlant que desconeixen el català i, per tant, la llengua usada col·lectivament és l'espanyol. De la mateixa manera, tampoc no s'especifica clarament com és possible l'ensenyament de l'escriptura i la lectura de dues llengües simultàniament en una mateixa aula¹⁴². Finalment, cal ressaltar que l'aprovació de l'esmena del PSC impediria legalment l'elaboració de programes d'immersió lingüística. Per tot plegat es pot deduir que

¹⁴⁰ Tot i que l'esmena faci referència a l'autorització d'impartir àrees en català o en castellà, sembla clar que es tracta d'un mecanisme que permeti l'evolució de les escoles en castellà anar introduint progressivament el català com a llengua docent. Semblaria bastant inversemblant que les escoles en català (que participarien eventualment d'una ideologia nacionalista catalana) decidissin "tornar enrera" i optar per un model bilingüe, àmpliament criticat per aquests sectors.

¹⁴¹ Cal recordar que el PSC presenta un text alternatiu al conjunt del text de la proposició elaborat per la Ponència. En el cas de l'ensenyament, l'esmena proposada era la següent:

"5. Els infants tenen dret a rebre el primer ensenyament en llur llengua habitual, sigui la catalana o la castellana.

5 bis. El Consell Executiu reglamentarà la normalització de l'ús de la llengua catalana a tots els centres públics i privats de l'ensenyament general bàsic i mitjà del territori de Catalunya i prendrà les mesures convenients per tal que:

- a) mentre l'alumne només entengui una llengua aquesta sigui la usada en l'ensenyament, al nivell individual.
- b) el primer aprenentatge de la lectura i l'escriptura sigui fet en la llengua que el nen parli bé.
- c) la llengua catalana sigui progressivament emprada a mesura que tots els alumnes vagin dominant-la, al nivell col·lectiu.
- d) s'eviti que els alumnes se separin en centres diferents per raó de llengua.
- e) no se separin tampoc els alumnes en aules diferents per aquesta raó, encara que durant els primers nivells d'RGB puguin fer-se agrupacions puntuals i canviants de classe d'acord amb el progrés lingüístic dels nens."

¹⁴² L'única solució que s'entrevé a partir de l'esmena és que l'ensenyament en una situació on hi hagi alumnes catalanoparlants i hispanoparlants en una mateixa aula sigui de la manera següent: totes les matèries són ensenyades en espanyol excepte l'escriptura i la lectura, moment en el qual els alumnes són agrupats puntualment per raó de llengua habitual: el grup dels catalanoparlants aprenen a llegir i escriure en català i el grup dels hispanoparlants aprenen a llegir i escriure en espanyol.

el PSC està més preocupat, en aquesta qüestió, per defensar els drets i els interessos de la població hispanòfona que no pas els de la població catalanòfona.

3) El grup parlamentari del PSUC presenta una esmena de modificació a l'article 17 que es fonamenta en tres elements:

a) el reconeixement del dret a rebre el primer ensenyament en la llengua habitual (castellà o català);

b) que la llengua catalana, la llengua pròpia de l'ensenyament, serà progressivament emprada a mesura que tots els alumnes vagin dominant-la;

c) que els alumnes no seran separats en centres diferents per raons de llengua.

Aquesta posició fa que el PSUC pugui situar-se entre les propostes de CiU i del PSC. En efecte, amb el PSC coincideix en propugnar la gradualitat en la introducció de la llengua catalana com a llengua docent i el dret a rebre el primer ensenyament en català o en castellà¹⁴³. Tanmateix, el PSUC s'aparta del PSC pel fet que només vol evitar la separació en centres diferents, la qual cosa vol dir que podria acceptar l'existència d'aules separades dins d'una mateixa escola.

4) El grup dels Centristes de Catalunya sembla manifestar-se bastant d'acord amb el text de la Ponència ja que només presenta dues esmenes. La primera, al primer apartat de l'article 17, recull la idea que l'ensenyament no universitari podrà ser impartit en català, castellà o en les dues llengües, però que l'altra llengua oficial no escollida serà objecte d'ensenyament obligatori. Aquesta esmena ha de ser entesa en el sentit que no hi ha d'haver un tipus d'ensenyament preminent (que es podria deduir pel fet que el català és qualificat com la llengua pròpia de l'ensenyament), sent els altres tipus una excepció a la regla general, sinó que qualsevol tipus d'ensenyament és el normal. Aquesta sospita es reforça pel fet que la segona esmena dels Centristes consisteix en proposar la supressió total de l'apartat 2 de l'article 17. Donat que accepten la resta de l'article 17, el model lingüístico-escolar que semblen propugnar els centristes és el de separatisme lingüístic però limitat a l'existència d'aules diferents segons la llengua docent però dins d'un mateix centre¹⁴⁴.

5) El grup d'ERC coincidia bàsicament amb allò disposat al text de la Ponència perquè només presentava una esmena a l'article 17.2. Era una esmena d'addició que implicava desfer la contradicció entre l'apartat 1 i 2 de l'article 17. En aquest sentit, pretenia confirmar clarament la limitació de la possibilitat d'optar per rebre l'ensenyament en espanyol només als alumnes "de llengua materna castellana". Per tant, el model lingüístico-escolar d'ERC també es basava en la separació lingüística, si bé limitat perquè només es reconeixia el dret a triar la llengua docent als hispanòfons, amb la qual cosa passarien a poder ser considerats una mena de minoria lingüística a Catalunya.

6) Finalment, el grup del PSA opta per defensar un model en el qual volen que la llengua docent en tot l'ensenyament sigui la que l'alumne parli¹⁴⁵ i que els alumnes no puguin ser separats en escoles diferents per raó de llengua. El model que defensa el PSA, doncs, és molt semblant al model dels Centristes de Catalunya.

¹⁴³ A més el PSUC i el PSC coincideixen en qualificar la llengua com a "llengua habitual", en comptes de "llengua materna", tal com consta en el text de la Ponència i és defensat per CiU i ERC.

¹⁴⁴ Es tractaria d'implementar el model seguit al País Valencià (sota l'administració del PSOE), en el qual hi ha "línies de valencià", és a dir, dins d'un mateix centre hi ha grups d'alumnes -reunits en una aula- que segueixen l'ensenyament en català.

¹⁴⁵ S'entén que la tria es redueix entre les dues llengües oficials a Catalunya: català i espanyol.

A la taula 13 hi ha un esquema on s'ubiquen les propostes partidistes segons l'opció que prenen en cadascun dels punts conflictius en la discussió del model lingüístico-escolar, que se centra en l'article 17 del text de la Ponència¹⁴⁶.

Taula 13 Els models lingüístico-escolars segons el text de la Ponència.

			SEPARACIÓ DELS ALUMNES		
			Sí	No	
				Centres	Aules
DRET ELECCIÓ LLENGUA DOCENT	Tot l'ensenyament	Tots	CiU	PSA, UCD	
		Alguns	ERC		
	Primer ensenyament			PSUC	PSC (1)

(1) El PSC recollia la possibilitat de fer agrupacions puntuals i canviants dels alumnes en funció del domini de la llengua catalana.

Font: Elaboració pròpia

Després de veure el panorama que es dibuixa a partir de les diferents esmenes presentades, cal dir que la Ponència recomana, en el seu Dictamen del 17 de novembre de 1982, l'adopció d'un articulat basat en la proposta del PSUC, el qual està reproduït a la taula 14.

Taula 14 La proposta de model lingüístico-escolar del PSUC.

1. El català, com a llengua pròpia de Catalunya, ho és també de l'ensenyament en tots els nivells educatius.
2. Els infants tenen dret a rebre el primer ensenyament en llur llengua habitual, ja sigui aquesta el català o el castellà. Per a fer efectiu aquest dret caldrà:
 - a) que els pares o tutors l'exerceixin en nom dels seus fills reclamant-ne l'aplicació.
 - b) que l'Administració posi els mitjans necessaris per a fer-ho efectiu.
3. La llengua catalana i la llengua castellana seran ensenyades obligatòriament a tots els nivells i els graus de l'ensenyament no universitari.
4. Tots els infants de Catalunya, qualsevol que sigui llur llengua habitual en iniciar l'ensenyament, han de poder utilitzar normalment i correctament el català i el castellà al final dels estudis bàsics.
5. L'Administració prendrà les mesures convenientes: a) per tal que els alumnes no siguin separats en centres diferents per raons de llengua; b) per tal que la llengua catalana sigui progressivament emprada a mesura que tots els alumnes vagin dominant-la.

¹⁴⁶ Al text final de la Llei aquest article serà el 14.

El Dictamen de la Ponència recull en el primer incís de la qüestió de l'ensenyament¹⁴⁷, allò proposat en el text inicial de la Ponència, si bé la llengua catalana perd pel camí l'article determinat "la", tal i com havien esmenat el PSUC i volia també el grup dels socialistes¹⁴⁸. Els apartats 2 i 3 són una transaccional a partir de l'esmena del PSUC¹⁴⁹; mentre que els apartats 4 i 5 són els mateixos presentats pel PSUC. Per tant, el resultat és que el text d'aquest article proposat per la Ponència en el seu Dictamen és el nucli de l'aportació del PSUC.

Així mateix, tot i que aquest text serà l'aprovat definitivament¹⁵⁰, encara van quedar alguns punts de desacord entre els principals grups parlamentaris (l'abast de la separació dels alumnes i el dret a elegir la llengua docent). Aquests punts es mantindran com a esmenes i vots particulars a discutir i a votar davant el Ple del Parlament.

3.3.5. La tercera fase: el tancament de l'acord i l'aprovació de la Llei de Normalització Lingüística.

Com acostuma a passar en qualsevol política pública, la fase de formulació s'encavalla amb la fase d'implementació, de manera que l'una condiona l'altra. En efecte, després de la publicació de l'informe de la Ponència (14 de juny de 1982), on aquesta recomana l'adopció -com hem vist- d'un seguit d'articles, el Govern de la Generalitat publica el Decret 270/1982, de 5 d'agost, sobre la normalització de l'ús de les dues llengües oficials al sistema d'Ensenyament de Catalunya, i les disposicions que el despleguen (l'Ordre de 25 d'agost i

¹⁴⁷ És el primer incís del primer apartat del primer article.

¹⁴⁸ Si el català és "la" llengua pròpia de l'ensenyament, podria interpretar-se com que totes les altres llengües no ho són. Si el català és llengua pròpia de l'ensenyament, vol dir que aquesta característica pot ser compartida amb una altra llengua.

¹⁴⁹ De fet, només precisa encara més, a l'apartat 2, què cal per fer efectiu el dret a rebre l'ensenyament en la llengua habitual (que els pares o tutors ho reclamin) i dóna un mandat explícit a l'Administració perquè el faci realitat.

¹⁵⁰ El primer article del títol de l'Ensenyament segons el text del Dictamen i que al final quedarà com a definitiu és el següent:

"1. El català, com a llengua pròpia de Catalunya, ho és també de l'ensenyament en tots els nivells educatius.

2. Els infants tenen dret a rebre el primer ensenyament en llur llengua habitual, ja sigui aquesta el català o el castellà. L'administració ha de garantir aquest dret i posar els mitjans necessaris per fer-lo efectiu. Els pares o tutors poden exercir-lo en nom de llurs fills instant que s'apliqui.

3. La llengua catalana i la llengua castellana han d'ésser ensenyades obligatòriament a tots els nivells i els graus de l'ensenyament no universitari.

4. Tots els infants de Catalunya, qualsevol que sigui llur llengua habitual en iniciar l'ensenyament, han de poder utilitzar normalment i correctament el català i el castellà al final dels estudis bàsics.

5. L'Administració ha de prendre les mesures convenientes perquè: a) els alumnes no siguin separats en centres diferents per raons de llengua; b) la llengua catalana sigui emprada progressivament a mesura que tots els alumnes la vagin dominant".

la Resolució de 2 de novembre)¹⁵¹.

Aquest Decret significa un pas decisiu en el procés de catalanització de l'ensenyament ja que preveu que l'ensenyament sigui normalment bilingüe si bé encara permet l'existència d'ensenyament monolingüe en català o en espanyol, alhora que "posa un cert fre a la separació lingüística dels infants a què tendien les disposicions anteriors" (Milian, 1983:35). Per tant, aquest Decret s'adapta a la línia recollida a l'Informe de la Ponència de la Comissió de Política Cultural en el sentit que es comença a limitar el dret dels pares a triar la llengua docent per als seus fills i que es preveu la intervenció dels poders públics en la determinació de la llengua docent.

Tot i que els diferents partits mantenen algunes discrepàncies amb el text del Dictamen, sembla que aquest ja ha recollit bona part de totes les posicions expressades, fins al punt que, com s'ha vist, aquest text serà ja pràcticament idèntic al redactat final de la Llei. Malgrat aquest principi d'acord que es recull al Dictamen (17.11.82), els socialistes interpreten que el Decret 270/1982, de 8 d'agost, i la normativa que el desenvolupa, hi estan en contradicció.

Per aquesta raó, els socialistes presenten, el febrer de 1983, una interpellació al Govern sobre la política que pensa portar respecte a l'ús de la llengua a l'escola a l'espera de l'aprovació definitiva de la llei¹⁵². Arran de la resposta del Govern, el grup socialista decideix presentar una Moció subsegüent a la interpellació al Consell Executiu sobre l'ús de la llengua catalana a l'escola, en la qual es demana que el Decret 270/1982 sigui modificat "de tal manera que no es propiciï l'existència de diverses xarxes escolars -catalana, castellana i mixta-, sinó que s'orienti tota la xarxa escolar a garantir el primer ensenyament en la llengua habitual del nen; assegurar l'ús progressiu de la llengua catalana a totes les escoles; garantir que no siguin separats els nens per raó de llengua"¹⁵³.

A aquesta Moció, els grups de CiU i ERC presenten esmenes molt semblants, en les quals es demana que el Consell Executiu estableixi les disposicions legals adients que complementin les existents per tal d'assolir la progressiva catalanització de l'ensenyament, tot salvaguardant el dret de l'infant a rebre el primer ensenyament en la llengua que li és habitual, a la vegada que realitzi, el Consell Executiu, les gestions oportunes perquè l'Administració de l'Estat adequi la seva normativa a aquests principis¹⁵⁴. D'aquestes esmenes ha desaparegut qualsevol referència a la no separació dels alumnes per raó de llengua i emplaça als socialistes a prendre posició sobre el paper del Govern espanyol en relació a la catalanització de l'ensenyament (el PSOE -i, per tant, el PSC- havia guanyat les Eleccions Generals l'octubre anterior).

¹⁵¹ El Decret és publicat al DOGC núm. 248, de l'11.08.82, i estableix que, com a norma general, en tots els cursos i nivells les classes de llengua i Literatura catalanes es faran en català i les de llengua i Literatura castellanen en castellà (art. 1.2); i, que s'utilitzarà, a més a més, en cada curs la llengua catalana com a llengua vehicular de la docència en una o més matèries en la llengua castellana, segons es determini reglamentàriament (art. 2.1), si bé els centres docents que vulguin utilitzar una única llengua vehicular poden quedar eximits d'aquesta segona obligació (art. 3), sempre que compleixin els requisits de l'article 5 de l'Ordre de 25 d'agost. Val a dir que la Resolució introdueix, a més, la supressió de l'autorització prèvia per a professar assignatures en llengua catalana.

¹⁵² BOPC número 117, 14 de febrer de 1983.

¹⁵³ BOPC número 125, 17.03.83.

¹⁵⁴ Les esmenes de CiU i ERC estan publicades al BOPC, número 127, 28.03.1983.

Finalment, aquesta Moció és rebutjada pel Parlament de Catalunya el 25 de març de 1983, per 36 vots a favor, 46 en contra i cap abstenció. Per tant, el motiu de desacord entre els partits -el grau de no separació dels alumnes per raó de llengua- que es manifesta en el debat de la interpellació i subsegüent moció dels socialistes encara estava obert dues setmanes abans de la discussió del text final al Ple del Parlament.

El Ple del Parlament haurà, en conseqüència, de debatre les esmenes i els vots particulars que els grups parlamentaris, les quals afectaven, com s'ha vist, al nucli del model lingüístico-escolar, això és, el primer article d'aquest títol¹⁵⁵.

Però abans del Ple del Parlament, el següent pas en el tramitació de la Llei va ser sotmetre el conjunt del text del Dictamen de la Comissió de Política Cultural sobre la Proposició de LNLC al parer del Consell Consultiu de la Generalitat, el qual, a tal efecte, va nomenar ponents els Consellers Robert Vergés, Lluís Roca-Sastre i José Antonio González Casanova¹⁵⁶.

Després de conegut el Dictamen del Consell Consultiu, els grups parlamentaris van tenir l'oportunitat de presentar esmenes al text de la Proposició de Llei, afegint-se a les esmenes ja previstes. Donat que el Consell Consultiu, pel que fa en l'ensenyament, només havia manifestat algunes matisacions al respecte de l'article 16¹⁵⁷ i l'article 19¹⁵⁸ de la

¹⁵⁵ Hi havia presentades, encara, 7 propostes de modificació del text del Dictamen, de 17 de novembre de 1982:

- A l'article 15, el diputat Hidalgo (del PSA) presentava un vot particular en el qual es mantenia en la voluntat que la Llei inclogués el dret a fer tot l'ensenyament en la llengua elegida i, a més, la no separació dels alumnes en escoles diferents.

- El diputat Viñals, del grup mixt (CDS), defensava una esmena d'addició i de modificació en virtut de la qual s'establiria que "en els centres escolars l'ensenyament es faci en una sola de les llengües oficials a Catalunya, el Consell Executiu adequarà els programes i posarà els mitjans necessaris per tal que la coneixença de l'altra llengua es complementi amb l'ensenyament d'algunes àrees en la dita llengua" i que "els alumnes no seran separats ni en centres ni aules o grups per motius lingüístics".

- El grup de Centristes proposava un vot particular per tal de mantenir l'article 15.5 segons el text de la Proposició, és a dir, sense el segon incís que s'havia introduït al Dictamen i que deia que "la llengua catalana sigui emprada progressivament a mesura que tots els alumnes la vagin dominant".

- El grup socialista volia que l'article 15.5 recollís un apartat a) bis, en el qual s'especificués que "no se separin tampoc els alumnes en aules diferents per aquesta raó, encara que els primers nivells d'RGB puguin fer-se agrupacions puntuals i canviants de classe d'acord amb el progrés lingüístic dels nens".

- El grup de Centristes presentava una esmena a l'article 17.1 d'addició, de manera que en els centres d'ensenyament superior hom pugui usar la llengua oficial que prefereixi, "deixant assegurada, en tot cas, la indispensable comunicació docent".

- Finalment, el grup del PSUC i d'ERC coincidien en presentar el mateix vot particular d'addició per a mantenir en la Llei un article que estava present en el text de la Proposició i que la Ponència n'havia recomanat la supressió: "Els centres d'ensenyament han de fer de la llengua catalana vehicle d'expressió normal, tant en les activitats internes, incloent-hi les de caràcter administratiu, com en les de projecció externa".

¹⁵⁶ L'acord de la Mesa va ser pres el 23 de novembre de 1982. El 21 de desembre de 1982 el Dictamen del Consell Consultiu de la Generalitat va ser emès.

¹⁵⁷ Aquest article fa referència a l'expedició del certificat de grau de l'ensenyament general bàsic.

¹⁵⁸ Aquest article fa referència al coneixement de les dues llengües oficials per part dels professors, d'acord amb les exigències de llur tasca docent.

Proposició de Llei, hi ha només quatre noves esmenes a discutir al Ple¹⁵⁹. Aquestes quatre esmenes, juntament amb les propostes de modificació (vots particulars i esmenes) presentades prèviament al Dictamen del Consell Consultiu, assenyalen el marge de discrepància que els grups parlamentaris mantenien encara a l'entorn del marc legal de la política lingüística en l'ensenyament de Catalunya.

El dia 6 d'abril de 1983 es discuteix la Proposició de Llei de Normalització Lingüística a Catalunya¹⁶⁰. Hi ha presentades onze propostes de modificació del text del Dictamen: quatre vots particulars i set esmenes. A la taula 15, hi ha el resum de les discussions sobre el títol de l'ensenyament, el qual ens permet adonar-nos perfectament que el nucli de les discrepàncies va ser al cinquè apartat del primer article, el que establia tot allò referent a la separació o no dels alumnes en funció de la llengua.

El debat en el Ple del Parlament es desenvolupa de la manera següent.

La primera proposta de modificació és el vot particular que el diputat Hidalgo, elegit pel PSA, presenta i, posteriorment, retira¹⁶¹.

La segona proposta que es passa discutir és l'esmena presentada pel diputat Viñals, la qual té dues parts. La primera vol que la Llei reculli que a totes les escoles hi haurà d'haver assignatures en les dues llengües oficials perquè es pretén, per una banda, assegurar un coneixement suficient de les dues llengües oficials¹⁶², a la vegada que es vol garantir la plena igualtat en la presència de les dues llengües en l'ensenyament. La segona part d'aquesta esmena pretenia que els alumnes no fossin separats ni en centres ni aules o grups per motius lingüístics¹⁶³. En contra d'aquesta esmena intervé la diputada Ferrer (del grup de CiU). No accepta la primera part d'aquesta esmena per dues raons: 1) "perquè és contradictòria amb si mateixa, ja que en un centre escolar no es pot fer el mateix temps l'ensenyament d'una sola

¹⁵⁹ Es tractava de tres esmenes a l'article 16 i una a l'article 19. Quant a l'article 16, dues esmenes eren fetes des de files socialistes i una des del Grup de Centristes. Totes elles intentaven clarificar l'article en el sentit proposat pel Consell Consultiu. Tanmateix, la Comissió de Política Cultural recomanà l'adopció del text del Dictamen. En aquest sentit, durant la discussió en el Ple, aquestes tres esmenes van ser retirades.

Quant a l'article 19, l'esmena va ser presentada pel grup socialista i consistia en canviar l'ordre sintàctic de l'article per tal de deixar-lo més clar. Aquesta esmena va ser aprovada per unanimitat, tal com havia recomanat la Comissió.

¹⁶⁰ Per a la discussió del text, vegeu DSPC, P-número 130, pàgines 4016-4020.

¹⁶¹ Aquest diputat volia que la llei recollís que la Generalitat garantís l'ensenyament de les dues llengües oficials; que "la lengua empleada en la enseñanza será la que el alumno hable y no podrá ser cambiada sin el consentimiento de los padres o tutores de los alumnos" i que "los alumnos no serán separados en escuelas diferentes por razón de lenguas".

¹⁶² Segons el diputat Viñals, "l'ensenyament tan sols de la llengua no és per si sol suficient per arribar a un ple coneixement, per a arribar que la llengua sigui quelcom viu dintre de l'estudiant". De fet, Viñals assumeix les conclusions de l'informe titulat Quatre anys de català a l'escola. Factors i resultats, fet públic poc temps abans (el novembre de 1982) i que servirà de referent teòric per a justificar els programes d'immersió lingüística (vegeu Alsina i altres, 1983).

¹⁶³ DSPC, P-Núm. 130, Sessió Plenària Núm. 66.1, 6 d'abril de 1983, p.4017.

de les llengües oficials a Catalunya, i algunes àrees en l'altra llengua"; 2) "perquè, en realitat, [...] impedirien l'ensenyament totalment en català, cosa que no impedeix el Decret citat [el Decret 270/1982] pel Diputat no adscrit que m'ha precedit en l'ús de la paraula, i suposaria, per tant, un retrocés respecte a la situació actual". Pel que fa a la segona part (sobre la no separació radical dels alumnes), considera que "serà convenient que els alumnes estiguin en aules diferents si hi ha un coneixement molt deficient o nul de la llengua catalana per alguns alumnes, fins que arribin a un coneixement suficient que els permeti de seguir al mateix nivell que els altres, com també seria necessària aquesta separació moltes vegades per a altres matèries". Per tant, el grup de CiU creu que la Llei no ha de prohibir aquesta possibilitat que "en molts casos pot ser pedagògicament útil i necessària"¹⁶⁴. Al mateix article, al punt 5, hi havia un vot particular del grup centrista, que és retirat però demana una votació separada del punt cinquè d'aquest article, i una esmena del grup socialista que es manté i va ser defensada per la diputada Marta Mata.

En aquesta esmena, els socialistes volen també que els alumnes no siguin separats, a banda de per centres, tampoc per aules per raó de llengua, "encara que durant els primers nivells d'EGB puguin fer-se agrupacions puntuals i canviants d'acord amb el progrés lingüístic dels nens". La portaveu del grup socialista defensa aquesta esmena perquè el que els socialistes consideren un principi bàsic en el cas de l'ensenyament: "la no-separació de nens en dues xarxes d'escola: escola catalana, escola no-catalana; no-separació de nens en aules dins d'una mateixa escola: les aules que fan català, les aules que fan castellà; això significa la consolidació de dos grups lingüístics en forma de competència: la classe dels catalans, la classe dels castellans". La raó de defensar aquesta posició és perquè els socialistes consideren que "estem davant d'un problema de la col·lectivitat, d'un problema de la civilitat de Catalunya".

El torn en contra d'aquesta esmena dels socialistes és consumit per la diputada Ferrer en nom del grup de CiU, i assenyala que seria anàleg al que ha fet al diputat Viñals a la segona part de la seva esmena.

Just abans de passar a votar, el diputat Viñals retira la primera part de la seva esmena (la que feia referència en l'ensenyament en les dues llengües oficials) i en modifica la segona part, la relativa a la no-separació per grups, amb la qual cosa s'acosta a les tesis dels socialistes, si bé aquests continuen acceptant agrupacions puntuals per motius pedagògics. Aquesta esmena del diputat Viñals va ser rebutjada per 6 vots a favor, 55 en contra i 29 abstencions. Pel que fa a l'esmena dels socialistes, votada a continuació, va ser rebutjada per 29 vots a favor, 44 en contra i 20 abstencions¹⁶⁵. Finalment, l'article 15 es va passar a votació definitiva, en dues parts. La primera votació afectava als 4 primers apartats, que van ser aprovats per unanimitat. La segona votació era relativa a l'apartat 5è (el que havia estat motiu de discussió al Ple): aquest va ser aprovat per 88 vots a favor i 5 abstencions.

A l'article 16 del text del Dictamen s'havien presentat tres esmenes subsegüents al Dictamen del Consell Consultiu, però van ser retirades perquè la Comissió havia recomanat mantenir el text del Dictamen de la Proposició. Aquest article va ser aprovat per unanimitat.

El següent article, el 17, el grup de Centristes va mantenir la seva esmena, la que volia que s'hi afegís que en l'ensenyament superior es podria emprar la llengua oficial que

¹⁶⁴ DSPC, 6.4.1983, p. 4017.

¹⁶⁵ És important ressaltar que el Parlament de Catalunya compta amb 135 diputats, dels quals només 90 van participar en la votació de l'esmena del diputat Viñals i 93 ho van fer en la dels socialistes.

Taula 15 El resum de les votacions en el Ple del Parlament sobre el títol de l'Ensenyament.

Llei 7/83 Votació final: Unanimitat	Dictamen (17.11.82)	Ponència (6.7.81)
Art 14.1. 14.2. 14.3. 14.4. 14.5. Votació: 1.2.3.4, unanimitat Ap. 5, 88 sí, 0 no, 5 abs.	Ap. 1 igual LNLC Ap. 2 igual LNLC Ap. 3 igual LNLC Ap. 4 igual LNLC Ap. 5 igual LNLC (1)	Ap. 4 igual LNLC
Art 15. Votació: unanimitat	igual LNLC	igual LNLC (5)
Art 16.1 16.2 Votació: 80 sí, 0 no, 5 abs.	igual LNLC igual LNLC	igual LNLC igual LNLC
Art 17.1. 17.2. 17.3. Votació: unanimitat	igual LNLC (2) igual LNLC igual LNLC	igual LNLC igual LNLC igual LNLC
Art 18.1. 18.2. Votació: unanimitat	canvi ordre sintàctic només (3) igual LNLC	igual Dictamen canvi ordre sintàctic al Dictamen
Art 19. Votació: unanimitat	igual LNLC	igual LNLC
Art 20. Votació: 59 sí, 29 no, 3 abs.	No hi era (4)	igual LNLC

(1) El Ple rebutjà les esmenes del PSC (Ap. 5: 29 sí, 44 no, 20 abs.) i Viñals (Ap. 5: 6 sí, 55 no, 29 abs.)

(2) CC-UCD va presentar una esmena que va ser derrotada pel Ple (11 sí, 74 no, 0 abs).

(3) El text de la LNLC i el Dictamen són iguals, només canvi l'ordre sintàctic. Esmena presentada pel PSC.

(4) PSUC i ERC presenten una esmena al Dictamen que recuperava un article de la Ponència (59 sí, 29 no, 3 abs.)

(5) LNLC "hom no pot expedir", Ponència, "No es pot expedir". Canvi suggerit pel Dictamen del Consell Consultiu

LNLC "del territori de Catalunya", Ponència "del territori de parla catalana". Esmena presentada per CC-UCD.

Font: Elaboració pròpia.

es preferís però "deixant assegurada, en tot cas, la indispensable comunicació docent". El sentit d'aquesta esmena ha de ser interpretat com una voluntat de limitar l'ús del català, ja que com que en relació l'espanyol no es pot al·legar desconeixement, si hom diu que no entén el català, l'interlocutor es veu, doncs, forçat a usar l'altra llengua oficial a Catalunya. Aquesta esmena, defensada en espanyol, no va tenir cap torn en contra i va ser rebutjada per 11 vots a favor, 74 en contra, i cap abstenció. El text del Dictamen va ser aprovat, finalment, per 80 vots a favor, cap en contra i 5 abstencions.

Quant als tres articles següents, van ser aprovats per unanimitat, inclosa l'esmena "sintàctica" de l'article 19 proposada pel grup socialista arran del Dictamen del Consell Consultiu.

Per acabar el títol de l'Ensenyament, només quedava discutir si s'incorporava un article nou, que no era res més que repescar un article que havia estat inclòs al text de la Ponència originari i que havia desaparegut del text del Dictamen a petició dels grups parlamentaris de CiU, del PSC, el PSUC i els Centristes¹⁶⁶. Aquest text va ser portat al Ple del Parlament en dos vots particulars (un del PSUC i un altre d'ERC) per tal de mantenir el text de la Proposició. Aquestes dues propostes, que coincidien en la literalitat del text de l'article, pretenen que es reculli en un nou article que "els centres d'ensenyament han de fer de la llengua catalana vehicle d'expressió normal, tant en les activitats internes, incloent-hi les de caràcter administratiu, com en les de projecció externa".

La defensa d'aquests dos vots particulars va ser duta a terme per la diputada Teresa Eulàlia Calzada del PSUC, amb l'argument que si no s'inclou "es podria entendre o podria succeir que la llengua catalana és tractada i utilitzada exclusivament dins de l'aula, i no com a llengua, com a instrument vehicular de les activitats normals que realitza un centre docent". En contra s'hi manifestà, en nom del grup dels socialistes, la diputada Marta Mata. Va matisar que no està en contra d'aquest principi, però si que estigui recollit en una llei, perquè considera que "estem obligant no pas que la gent que passi pel carrer parli en català, però que la gent que passi per l'escola parli en català. Això és el que diu aquesta disposició, afegida, a més a més, a tot allò que ja diu la Llei amb la qual cosa estem totalment d'acord. Jo pregunto si s'ha pensat en allò que es diu llibertat d'expressió, llibertat d'ensenyament, que hi ha gent que demana, oi?"¹⁶⁷. Després de la breu discussió del text dels dos vots particulars, es va fer la votació. Es va aprovar introduir aquest text com a nou article a la Llei, per 59 vots a favor, 29 en contra i 3 abstencions.

Després d'haver-se aprovat el text del Títol II de la Proposició de LNLC, el diputat Ribó (del PSUC) demana un torn d'explicació de vot, donada la importància d'allò acabat d'aprovar. Hi interveuen els grups del PSUC, el dels socialistes i el de CiU.

La representant del PSUC comença la seva exposició assenyalant que "aquest apartat de l'elaboració de la Llei ha estat un dels temes més difícils i, per què no dir-ho, conflictius" i que ha estat el resultat d'un pacte global que s'ha entès en el conjunt dels articles del títol II sobre l'ensenyament. L'objectiu que apunta la Llei "ajudarà a fer que la nostra comunitat, ja a partir de les escoles, ja a partir de la primera edat dels infants, de fer de la nostra comunitat una sola nació". Alhora, desitja que en la seva implementació, el Consell Executiu s'adeqüi plenament a la Llei i, per això, urgeix al desplegament immediat de la Llei.

La representant del grup socialista, Marta Mata, intervé per assenyalar que finalment aquesta llei recull uns principis que no ho estaven en un començament: el "de l'acolliment dels nens en la seva llengua habitual; el principi de progrés de la llengua catalana a l'escola per a tot nen, per a tota escola, i el principi de no separació dels nens". Tanmateix, no s'està de recordar que els socialistes haguessin volgut que aquest darrer principi hagués anat més enllà. Amb tot considera que s'obre una nova etapa i, en conseqüència, cal canviar "el que s'ha fet, a retirar-ne una bona part, a introduir-ne de nou. L'exemple del Decret del mes d'agost [Decret 270/1982] n'és un exemple. L'exemple de la convocatòria, separadament, per

¹⁶⁶ BOPC, núm. 87, 14 de juny de 1982, esmenes 140-144, p. 3300-3301.

¹⁶⁷ Marta Mata, DSPC, P-núm. 130, Sessió Plenària núm. 66, 6.4.83.

a l'escola catalana, crec que és una altra cosa que s'ha de revisar (...)"

Finalment, la representant del grup de CiU, la diputada Ferrer, es limita només a repassar el contingut dels articles recent aprovats i els assumeix plenament, sense esmentar que suposen un canvi important en el model lingüístico-escolar que fins aleshores CiU havia estat propugnant¹⁶⁸: a partir de la Llei 7/1983, de 18 d'abril, de Normalització Lingüística a Catalunya no es podran separar els alumnes en centres diferents per raó de llengua. Com a màxim es podran separar en aules diferents, la qual cosa implica que seria perfectament legal i d'acord amb la voluntat del legislador seguir el model aplicat al País Valencià, que preveu l'existència de línies d'ensenyament en català.

3.4. El resultat del debat parlamentari sobre la LNLC i l'ensenyament.

El model lingüístico-escolar que finalment aprova el Ple del Parlament és el resultat d'un pacte en el qual totes les forces que hi participen en surten parcialment satisfetes, en el sentit que, si bé, han hagut de renunciar a elements importants del seu model partidista, el resultant en recull la part central. En efecte, el model que es dibuixa a la LNLC té tres parts:

- 1) es reconeix el dret a elegir la llengua docent, si bé limitada al primer ensenyament.
- 2) no es poden separar els alumnes per raó de llengua en centres diferents.
- 3) el català és la llengua pròpia de l'ensenyament i la d'ús normal a les escoles.

Per tant, quant al primer punt, la llei és acceptable per aquells sectors que consideren que els pares o tutors tenen el dret a triar la llengua docent per als fills (tant per aquells que volen protegir una elecció en favor del català com en favor del castellà), amb la qual cosa s'evita que el primer ensenyament sigui fet en una llengua estranya per a l'alumne, tal com es recomana des d'àmbits pedagògics¹⁶⁹. En contrapartida, aquest dret es limita al primer ensenyament per evitar que la separació d'alumnes segons la llengua docent es perllongui més de l'estimat com a necessari¹⁷⁰. A partir d'aquesta etapa de l'ensenyament són els poders públics que poden decidir quina (o quines) llengua docent es fa servir i en quina proporció es combina amb la presència d'una altra llengua. Per tant, amb aquest acord es dona

¹⁶⁸ El fet que, com es veurà més endavant, el Consell Executiu aprovi del Decret 362/1983 per a desplegar la LNLC, el qual manté la possibilitat de l'existència d'escoles on tot l'ensenyament es faci en català, ens pot induir a pensar que no eren del tot conscients de les conseqüències del què acabaven d'aprovar. Una segona conseqüència és que, a la mateixa explicació del vot, Ferrer "oblida" que CiU va advocar per a la supressió de l'article en el qual s'establia que la llengua catalana seria llengua d'ús normal en les activitats de les escoles. La diputada critica al PSUC, en aquest cas, per una cosa que ells també van fer, tot i que el PSUC s'hi va repensar a temps i va presentar un vot particular -coincident amb ERC- on es desdeia d'allò que havia proposat a la Comissió. Vegeu com al BOPC, núm 87, 14 de juny de 1982, hi ha publicada l'esmena núm. 140 presentada pel Grup Parlamentari de Convergència i Unió, de supressió de tot el text de l'article.

¹⁶⁹ Val a dir que aquestes recomanacions són plenament vàlides en situacions lingüístiques normals. No obstant, en casos on hi ha la voluntat política de recuperar una llengua minoritzada, aquest principi no exclou l'ús de mètodes d'immersió lingüística, els quals es fonamenten -com veurem més endavant- en uns criteris pedagògics que garanteixen que la llengua habitual de l'alumne no sigui menystinguda ni abandonada.

¹⁷⁰ És a dir, el temps suficient per a aprendre les bases de la llengua habitual i de la segona llengua.

satisfacció a aquells sectors que propugnen per a una extensió de la presència del català com a llengua docent.

Quant al segon punt, se satisfan en part les demandes dels socialistes perquè es recull que no es podran separar els alumnes per raó de llengua en centres diferents, però, tanmateix, per passiva, la LNLC reconeix que sí que es podrien separar en aules diferents. En aquest punt també és un equilibri entre les parts enfrontades: s'opta per la no separació, però fins a un límit.

En referència al tercer punt, es dona garantia als partidaris de l'extensió de l'ús del català en l'ensenyament, que l'objectiu final apunta cap a les seves posicions, és a dir, que el dret a elegir la llengua docent al primer ensenyament i la prohibició de separar els alumnes és acceptable sempre i quan sigui per avançar cap a aconseguir que el català sigui la llengua d'ús normal a les escoles. Però també amb un altre límit: "a mesura que tots els alumnes la vagin dominant"¹⁷¹.

Aquest model, que coincideix en altíssim grau amb la proposta del PSUC, és encara força ambigu, ja que la seva concreció dependrà del desenvolupament normatiu que tingui la Llei. En efecte, el Govern té un marge de discrecionalitat encara molt alt, ja que és possible, sense sortir de la literalitat de la Llei, fer un model en el qual, en el primer ensenyament, els alumnes estiguin separats en aules diferents segons la llengua docent que hagin triat els seus pares o tutors i, continuar a la resta de l'ensenyament obligatori de la mateixa manera segons dictin els poders públics. Així doncs, el model de conjunció lingüística no té l'origen directe en la LNLC sinó que és als Decrets que desenvolupen la Llei, amb la qual cosa fora possible aplicar un model de separatisme lingüístic sense haver de canviar la Llei, tal i com ha proposat el Partit Popular a la darrera campanya electoral al Parlament de Catalunya.

Per tot plegat, es pot concloure que l'acord assolit entre els partits polítics és molt precari perquè és només un acord de mínims. En conseqüència, s'ha de convenir en acceptar que la implementació concreta de la llei dependrà, en bona mesura, de la correlació de forces existent al Parlament, de la capacitat de gestió del conflicte polític que tingui el Govern implicat i del grau de mobilització dels grups de pressió en un sentit o un altre.

3.5. Consideracions finals.

En aquest capítol, s'ha centrat l'anàlisi de la formulació d'aquesta política pública en allò relatiu al procés d'elaboració del marc normatiu que la determina. En concret, s'ha explicat com van ser els debats -i què van significar- de la Constitució, l'Estatut d'Autonomia i la Llei de Normalització Lingüística, ja que, a través d'ells, es pot resseguir satisfactòriament les diverses visions que sobre la qüestió hi havia tant entre les élites polítiques catalanes com entre les espanyoles. En aquest sentit, els partits polítics esdevenen els actors més rellevants en aquesta fase perquè el seu paper tradicional d'articular les demandes que hi ha a la societat i dirigir-les cap a les institucions del sistema polític es veu realçat quan s'inicia el procés constituent. Els partits pacten i estableixen les regles de joc per al futur, que resten escrites en el bloc de constitucionalitat i en lleis tan emblemàtiques com

¹⁷¹ És un límit bastant estricte perquè el legislador no es conforma només en permetre d'emprar el català en la mesura que la majoria dels alumnes el vagin coneguent satisfactòriament, si no que exigeix que siguin tots els alumnes que la vagin dominant (el subratallat és meu).

és la Llei de Normalització Lingüística a Catalunya.

Els partits polítics catalans expressen uns punts de partida força diferents en molts aspectes de la política lingüística aplicada en l'ensenyament obligatori, l'origen dels quals es remunta a discrepàncies d'arrel ideològica quant a la concepció del fet nacional català. Els partits discrepen -en el cas d'aquesta política- en els objectius i, en bona part, en l'estratègia a seguir per a aconseguir-los; perquè, malgrat tot, els uneix la voluntat d'evitar que el tema lingüístic en l'ensenyament esdevingui una font de lluita interpartidista plantejada de manera oberta i que podria, eventualment, fomentar la divisió de la societat catalana en dues parts.

L'acord assolit a través de la Constitució, l'Estatut i la LNLC es basteix en haver fixat, no tant en allò que es vol i com, sinó només sobre aquells mínims que explicitin què és allò que no es pot fer. En aquest context, la concreció de la política lingüística en l'ensenyament dependrà, en conseqüència, de la conjuntura política i de la capacitat dels diferents actors presents de mobilitzar, al llarg de la implementació, els seus recursos per tal d'aconseguir el que es proposen dins els mínims establerts.

Així, en aquest capítol, s'ha explicat com les propostes dels nacionalistes catalans són derrotades en la redacció de la Constitució i, també, en la de l'Estatut. No obstant aquests contratemps, els nacionalistes catalans de CiU comencen a recuperar-se en el moment que accedeixen al Govern de la Generalitat. Des d'aquestes instàncies, es proposen fer realitat el seu programa polític en l'ensenyament, encara que no sigui de l'agraf de les forces majoritàries que havien pactat el bloc de constitucionalitat. Tant aviat com es posa en marxa el Govern autonòmic, CiU es disposa a fer una Llei de Normalització Lingüística que sigui útil per a regular la política de catalanització que ha comptat amb el suport d'una majoria de ciutadans de Catalunya. Tot i això, en no tenir prou força, es veu empesa a pactar amb la resta de partits. Atès que les diferències ideològiques continuen sent tan grans, l'acord tarda molt de temps en arribar.

Efectivament, a través de l'anàlisi dels debats mantinguts durant la redacció de la LNLC s'ha pogut demostrar que les distàncies entre les dues primeres forces polítiques del país eren tan profundes que, inclús en allò referent en l'ensenyament, s'acaba recorrent a les votacions. El resultat final és que els nacionalistes aconsegueixen tirar endavant bona part del seu model, que acabaran de reforçar durant la seva implementació, que ja havia començat a tenir lloc mentre s'estava discutint la Llei.

Per aquesta raó que la política lingüística en l'ensenyament no pot ser analitzada tampoc seguint una estricta aproximació seqüencial de les fases del procés polític. Com ja s'ha vist, aquestes diferents fases sovint es donen simultàniament, és a dir, la formulació i definició del problema va indissolublement lligada als avatars de la implementació i, també, a l'inrevés.

Considerant aquestes circumstàncies, en el proper capítol, s'emprenrà l'anàlisi de la fase de la implementació (caracteritzada per la discrecionalitat del Govern i de l'Administració pública), sense la qual és impossible tenir una visió completa i entendre el paper dels partits polítics en el procés d'aquesta i qualsevol altra política pública en el marc d'una democràcia parlamentària.

Capítol 4. La implementació de la política lingüística en l'ensenyament.

1. Introducció.

Amb l'anàlisi de la fase de la formulació de la política lingüística, s'ha vist que la discrecionalitat del Govern de la Generalitat encara és molt alta, ja que la LNLC deixa el marge suficient per a maniobrar. De fet, en la formulació de la LNLC, les forces polítiques catalanes acorden, per una banda, l'objectiu final de la política lingüística en l'ensenyament (el coneixement de les dues llengües oficials a Catalunya¹), i, per l'altra, allò que no es pot fer per aconseguir-lo: que se separin els alumnes en escoles diferents segons criteris lingüístics. Però, més enllà d'aquí, els acords són menys explícits².

El Govern de la Generalitat, en mans d'una coalició nacionalista catalana, té també el seu propi objectiu quant a aquesta política: maximitzar la catalanització de l'ensenyament mitjançant la promoció del català com a llengua docent, és a dir, fer el que en diuen l'"escola catalana", en llengua, continguts i actituds. Aquest objectiu, que ja s'havia explicitat des dels inicis del procés i que no és compartit totalment per bona part de la resta de les forces polítiques, va esdevenint més factible en la mesura que els sectors nacionalistes catalans que estan al Govern de la Generalitat aprofiten els recursos que disposen per a fer realitat el seu programa, a partir d'una determinada interpretació de la LNLC. Això és el que justifica l'estudi de la implementació: a través d'aquesta fase, es concreta finalment el model de conjunció lingüística, el qual, si bé es troba predissenyat a la LNLC, pren forma en els Decrets successivament aprovats i aplicats pel Govern de la Generalitat.

Per tant, l'objectiu d'aquest capítol és fer una anàlisi de la implementació de la LNLC perquè aquesta és prou ambigua que pot ser desenvolupada molt diferentment segons la interpretació política que se'n faci. La idea principal que es vol remarcar, doncs, és que la implementació s'ha d'entendre en el marc de l'impuls polític important promogut des del Govern, però que aquesta s'explica, finalment, pel llarg procés d'adaptació entre tots els actors participants i implicats en el mateix.

L'estudi de la implementació se centra en buscar l'explicació d'allò que succeeix a partir del moment que les autoritats decideixen (en aquest cas, quan s'aprova una llei) fins que es comencen a notar prou resultats com perquè es pugui fer l'avaluació (Bardach, 1977). Per tant, en aquest lapse de temps, es pot identificar en el procés de la política una de les fases més importants, aquella que vincula el programa de les autoritats amb els resultats obtinguts (Pressman i Wildavsky, 1973). A partir d'aquest enfoc, es vol demostrar que els partits continuen tenint un paper molt rellevant en aquesta fase de la política: o bé són els encarregats de dissenyar i impulsar la política, o bé, si són a l'oposició, assumeixen la funció de controladors de l'acord assolit en l'aprovació del marc legal, malgrat que cedeixen protagonisme a altres actors que irrompen amb força en aquesta fase del procés.

La implementació de la política lingüística en l'ensenyament és una fase fluïda degut

¹ Segons l'article 14.4. de la LNLC: "Tots els infants de Catalunya, qualsevol que sigui llur llengua habitual en iniciar l'ensenyament, han de poder utilitzar normalment i correctament el castellà al final dels estudis bàsics".

² Com a exemple, vegeu el contingut dels debats al Parlament de Catalunya, el novembre de 1983, sobre la política lingüística a seguir a partir de l'aprovació de la LNLC.

a la participació d'aquesta gran diversitat d'actors, que interactuen entre ells, adaptant-se mútuament i a les circumstàncies canviants, ja que defensen interessos i tenen posicions ideològiques també diferents.

Aquest capítol està dividit en quatre apartats. El primer consisteix en un repàs de la cronologia de la implementació d'aquesta política, centrada en la successió de decrets que li donen cobertura normativa. A través dels diferents Decrets, hom pot apreciar com d'una manera progressiva es va avançant en el procés de catalanització de l'ensenyament fins a arribar a la situació actual, en la qual s'ha establert que el català és la llengua docent d'ús habitual i normal a les escoles i, en conseqüència, aquesta llengua té un ús preeminent.

El segon apartat està dedicat a l'anàlisi de la interacció existent entre els partits polítics, com a resultat de la qual es produeix la concreció definitiva del model lingüístico-escolar finalment aplicat a Catalunya.

El tercer apartat se centra en l'explicació detallada de l'evolució de la implementació en dos dels àmbits bàsics d'aquesta política: com es gestiona els requisits lingüístics del professorat i com es fa front a la diversitat sociolingüística del conjunt de l'alumnat de Catalunya. En aquest tercer apartat es constatarà la progressiva intensificació de la catalanització mitjançant les polítiques concretes aplicades a cadascun dels àmbits.

Finalment, el quart apartat es destina a explicar l'evolució del control de la implementació exercit pels actors que intervenen en el procés: els partits a través dels programes electorals i de l'activitat parlamentària i dels grups contraris a la política a través dels recursos presentats davant dels Tribunals de justícia. Aquest quart apartat es clou amb una descripció de l'escenari que s'obre a l'inici de la cinquena legislatura, quan el model lingüístico-escolar ha obtingut el vist-i-plau del Tribunal Constitucional però està qüestionat, almenys en la seva aplicació, per una força política important, el PP, amb un suport electoral que oscil·la, entre el 14% dels vots a les Eleccions al Parlament de Catalunya de 1995, i el 18% obtingut a les Eleccions Generals de 1996.

2. La cronologia de la implementació.

Abans d'entrar en l'anàlisi dels àmbits principals damunt els quals s'implementa la política lingüística en l'ensenyament obligatori (la funció pública docent i l'alumnat), cal referir-se a la successió de decrets que el Govern de la Generalitat va aprovant per donar cobertura jurídica al desplegament dels seus objectius en aquesta política. Darrera aquesta primera aproximació hi ha el propòsit de constatar que el model lingüístico-escolar aplicat -i actualment vigent- a Catalunya té les seves arrels abans de l'aprovació de la LNLC, però la seva concreció definitiva és el resultat de la negociació contínua entre les parts implicades i, en especial, entre aquells que fan de garants del compliment del pacte recollit al text de la LNLC.

2.1. La successió de Decrets que regulen l'ús en l'ensenyament obligatori de les llengües oficials a Catalunya.

La implementació de la política lingüística en l'ensenyament obligatori es pot dividir en diverses fases a partir del tractament de la llengua catalana segons els diferents decrets que n'estableixen el seu marc normatiu. Aquests són cinc, cadascun dels quals -juntament amb les ordres i resolucions subsegüents- permet l'existència d'un o més tipus d'ensenyament en funció de la llengua docent que es fa servir i, a la vegada, assenyala l'objectiu a cobrir durant

el seu període vigència. Cada vegada que el marc legal canvia, el Decret sobre el tractament lingüístic de l'ensenyament a Catalunya s'hi ha d'adaptar.³ Aprofitant l'avinentsa, el Consell Executiu de la Generalitat es proposa de fer un pas més cap al que és el seu objectiu polític en matèria d'ensenyament: que a Catalunya l'escola sigui catalana en llengua i continguts³. A través del comentari d'aquestes cinc fases (amb el seu respectiu decret) s'aprecia com es va avançant en aquest procés de catalanització de l'ensenyament (vegeu taula 1):

- 1) la consolidació i l'extensió de l'ensenyament del català.
- 2) la introducció del català com a llengua docent.
- 3) l'intent fallit de catalanització plena de l'ensenyament obligatori.
- 4) la imposició externa del model de conjunció lingüística.
- 5) la maximització de la presència del català com a llengua docent.

³ Aquest objectiu és recollit, més o menys explícitament, a tots els programes electorals i ha estat defensat públicament, si bé a títol individual, pel responsable de l'òrgan administratiu encarregat de vetllar per la catalanització de l'ensenyament. Es tracta de Joaquim Arenas, cap del Servei d'Ensenyament del Català (SEDEC), des de març de 1984. Arenas havia estat un dels responsables màxims de la Delegació d'Ensenyament Català (DEC) de l'Omnium Cultural. La DEC, durant el franquisme i la transició, es va dedicar a promoure l'ensenyament del català i en català arreu de Catalunya. Per a l'obra de la DEC, segons la visió d'un dels seus impulsors, vegeu Arenas (1988).

Taula 1 El marc normatiu i els tipus d'ensenyament a Catalunya.

Decret	Tipus d'ensenyament (1)	Previsions
RD 2092/1978	3, 5, 4	- el català és assignatura obligatòria (ho serà sempre, a partir d'ara) - el català com a llengua docent, amb permís previ de la Comissió Mixta.
D.140/1980 i D.153/1980	3, 5, 4	- Extensió de l'assignatura de català a tots els nivells de l'ensenyament (d'EGB a COU, i FP-2). - ensenyament en català més fàcil, permís previ de la Comissió Tècnica.
D.270/1982	4, 5, 3	- ensenyament en català i en castellà (1 assignatura mínim), el tipus 4 és el normal. - possibles exempcions: tipus 5 i 3 permesos.
D.362/1983	4, 5	- l'objectiu que s'apunta: extensió de l'ensenyament del tipus 5 (català llengua docent). - drets dels hispanòfons a rebre els primers ensenyaments en espanyol. - es garanteix un mínim de docència en català a totes les escoles. - no es recull un mínim de docència en espanyol. - no hi ha excepcions, per tant, el tipus 3 no previst.
D.576/1983	4	- és una addenda al Decret 362/1983 - mínim d'espanyol com a llengua docent a totes les escoles: el tipus 5 està prohibit.
D.75/1992	4	- maximització de la catalanització prevista al Decret 362/1983, els límits de la qual es recorden, a instàncies del Govern espanyol, al Decret 223/1992, de 25 de setembre.

Nota:

(1) Vegeu capítol 2, per a una explicació dels tipus d'ensenyament al·ludits.

Font: Elaboració pròpia.

2.1.1. La consolidació i l'extensió de l'ensenyament del català.

Les primeres disposicions del Govern de la Generalitat van en la línia de consolidar la presència del català com a matèria d'ensenyament (tal i com estava previst des del curs 1978/79 arran del Reial Decret 2092/1978, de 23 de juny), així com a estendre l'ensenyament del català a aquells nivells que n'havien resultat exclosos (el Segon Grau de la Formació Professional i COU).

En aquest sentit, el Decret 142/1980, de 8 d'agost, i el Decret 153/1980, de 12 de setembre⁴ n'expressen aquesta voluntat. Ambdós van ser desenvolupats a través de sengles Ordres, que concretaven l'abast de la presència de l'ensenyament del català, que era de 3

⁴ El Decret 142/1980 va ser publicat el 20.08.80 (DOGC número 79) i feia referència a la presència del català a Preescolar, EGB, BUP i FP. Per la seva banda, el Decret 153/180 feia referència a la introducció del català a COU.

hores setmanals a tots els nivells⁵. Per això, l'objectiu de la política de la Generalitat serà la d'aconseguir el personal docent necessari perquè el català sigui ensenyat arreu de les escoles de Catalunya⁶. Així mateix, aquesta primera fase també es caracteritza per facilitar la possibilitat de fer l'ensenyament en català, ja que el permís s'ha de sol·licitar a la Comissió Tècnica i no a la Comissió Mixta Ministeri d'Educació i Ciència-Generalitat de Catalunya, com preveia el Reial Decret de 1978⁷.

Per tant, en aquesta primera fase, a Catalunya continuen estant-hi presents -si bé en diverses proporcions- els tres tipus d'ensenyament que són possibles a Catalunya en virtut de la doble oficialitat del català i l'espanyol. Segons la tipologia que s'ha comentat al capítol segon, els tres tipus possibles a Catalunya són el 3 (ensenyament en espanyol i ensenyament del català), el 4 (ensenyament de i en les dues llengües oficials) i el 5 (ensenyament en català i ensenyament de l'espanyol).

2.1.2. La introducció del català com a llengua docent.

El Decret 270/1982, de 5 d'agost⁸, inaugura una nova fase en el desplegament de la política lingüística en l'ensenyament perquè obliga a totes les escoles a fer, com a mínim i a banda de les assignatures de llengua catalana i espanyola, una matèria en català i una altra en espanyol a partir del Segon Cicle d'EGB. Tanmateix, però, hi ha la possibilitat que els centres docents que ho vulguin podran quedar eximits d'aquesta política i podran utilitzar únicament una de les llengües oficials a Catalunya com a llengua vehicular a la docència, de manera que és factible l'existència d'escoles que facin l'ensenyament totalment en català o bé en espanyol.

Així, en aquesta segona fase, emergeix una política orientada a consolidar l'ensenyament en les dues llengües oficials a Catalunya (el tipus 4) i a protegir el model 5 (ensenyament en català) a través, sobretot, de segregar del conjunt de l'oferta pública de places docents, places de professorat per a les escoles públiques que han optat per fer l'ensenyament en català. Aquesta decisió política és durament criticada pel PSC perquè consideren que mostra la voluntat de crear una doble xarxa escolar, segons la llengua docent

⁵ El 10 de setembre es publica l'Ordre que desenvolupa el Decret 142/1980, i el 19 de setembre es publica l'Ordre que desenvolupa el Decret 153/1980.

Val a dir que el PSC (BOPC, número 84, de 01.06.82) es mostra preocupat per la seva aplicació perquè considera que el Govern intenta anar més de pressa del que és convenient, la qual cosa posa problemes i aixeca els ànims.

⁶ Aquest objectiu es pretén aconseguir a través de dues mesures. Una és la d'incorporar algunes proves sobre el coneixement de la llengua catalana a les Convocatòries d'Oposicions per accedir definitivament a una plaça docent a Catalunya. La segona és la d'oferir cursos de reciclatge per als professors.

⁷ Segons dades extretes de Vila (1993b), el curs 1978-79, el nombre d'escoles de Catalunya que van sol·licitar poder fer tot l'ensenyament en català va ser de 52, 6 de les quals eren públiques. 69 escoles més van sol·licitar poder fer l'ensenyament parcialment en català (39 escoles privades i 30 de públiques). Per al curs 1979-80, les autoritzacions van pujar a 190; 89 per a fer tot l'ensenyament en català (28 de les quals eren centres públics) i 101 per fer-lo parcialment (61 de les quals eren centres públics). A inicis de la dècada dels vuitanta, la catalanització (total o parcial) arribava al 7% de les escoles.

⁸ Publicat al DOGC número 248, 11.08.82.

emprada, sigui el català o l'espanyol⁹. La conseqüència d'aquest Decret és que la situació normal és que les escoles segueixen el tipus 4, però també es permet l'existència d'escoles amb el tipus 5 i amb el tipus 3. En afectar aquest Decret tant a centres privats com públics, es pot deduir que la voluntat política de la Generalitat és la d'aconseguir que el tipus 3 estigui circumscrit als centres privats (així hom s'evita el conflicte), mentre que als públics hi vagi predominant el tipus 4 (o, millor, el 5), que és on realment els poders públics tenen més capacitat d'incidència. En aquest sentit, la catalanització de l'ensenyament es reforça perquè aquest Decret se suprimia la necessitat d'obtenir l'autorització que calia per fer l'ensenyament en català¹⁰ (Bel, 1991:12). Des d'ara només calia el criteri del claustre de professors, concertat amb l'associació de pares i la presència de professionals disposats a fer-ho atenent a les condicions sociològiques dels alumnes (Vila, 1993).

2.1.3. L'intent fallit de la catalanització plena de l'ensenyament obligatori.

L'aprovació de la LNLC l'abril de 1983 significa, com s'ha vist anteriorment, que les forces polítiques catalanes arriben a l'acord de mínims i, per aquesta raó, era susceptible de ser interpretat de manera diferent pels partits polítics i, més en general, per la resta d'actors en el procés. El Govern de la Generalitat decideix desenvolupar la Llei segons la seva interpretació i aprova el Decret 362/1983, de 30 d'agost¹¹, sobre l'aplicació de la LNLC a l'àmbit de l'ensenyament no universitari, que garanteix l'ensenyament del i en català en tots els nivells, modalitats i graus d'ensenyament en tots els centres públics i privats i regula els diversos supòsits que poden constituir l'excepció a la norma general. El Decret -i que a l'Ordre subsegüent de 8 de setembre es concreta- estableix el següent:

1) Pel que fa en l'ensenyament de les llengües oficials a Catalunya: "les llengües catalana i castellana seran ensenyades obligatòriament en tots els nivells, modalitats i graus d'ensenyament no universitari en tots els centres públics o privats (...). En els centres docents de la Vall d'Aran s'ensenyarà també l'aranès." (Art. 1.1.). Aquesta disposició no significa cap canvi en relació a la política dissenyada des dels primers passos de la Generalitat recuperada quant en l'ensenyament del català.

2) Pel que fa a la llengua docent, les disposicions són més complexes, introduint-hi uns canvis subtils, però no per això menys rellevants. Com a marc general, el Decret

⁹ El 14 de febrer de 1983 el BOPC (núm. 117) publica una interpel·lació del PSC sobre l'ús de la llengua catalana a l'escola perquè consideren que el Decret 270/1982 i la normativa subsegüent que el desplega estan en contradicció amb el contingut del Dictamen de la Comissió de Política Cultural sobre la Proposició de Llei de Normalització Lingüística aprovat recentment. Com que la resposta que obté no li satisfà, el PSC presenta una Moció (BOPC núm. 125, el 17.03.83), en la qual insta el Comitè Executiu de la Generalitat a modificar el Decret 270/1982 de manera que no es propiciï l'existència de diverses xarxes escolars -catalana, castellana i mixta-, sinó que s'orienti tota la xarxa escolar a garantir el primer ensenyament en la llengua habitual del nen, assegurar l'ús progressiu de la llengua catalana en totes les escoles, garantir que no siguin separats els nens per raó de llengua. El Parlament de Catalunya rebutjà aquesta Moció el 25.03.83 per 36 vots a favor, 46 en contra i cap abstenció.

¹⁰ Segons allò que havia estat establert al R.D. 2092/1978, de 23 de juny, era la Comissió Mixta Ministeri d'Educació i Ciència-Generalitat la que havia de donar el permís per fer l'ensenyament en català, si aquella escola acomplia un seguit de requisits. Arran del Decret 142/1980, de 8 d'agost, l'autorització se sol·licitava a la Comissió Tècnica.

¹¹ DOGC 359, 31.08.83. Aquest Decret va ser desplegat per l'Ordre de 8 de setembre de 1983 (DOGC 362, 09.09.83).

estableix que el "català, llengua pròpia de Catalunya, és també la llengua pròpia de l'ensenyament" (Art. 6). Al Cicle Inicial i a Pre-escolar, els infants tindran dret a rebre l'ensenyament "en la llengua que hagi estat la seva habitual fins al moment d'iniciar aquests estudis, respectant en tot cas el que disposa l'article primer" (Art. 7). A partir del Cicle Mitjà, "es farà una extensió progressiva de la llengua catalana com a llengua d'ensenyament (...), per tal d'aconseguir un coneixement de la llengua catalana i castellana ponderat i compensatori en el Cicle Superior i en els nivells d'ensenyament secundari" (Art. 9). En aquest sentit, continua el mateix article, s'assenyala que "Reglamentàriament es determinaran les àrees o assignatures que s'han d'impartir en llengua catalana en els diferents nivells no universitaris". En aquest marc, l'Ordre de 8 de setembre, estableix els mínims de català com a llengua docent: al Cicle Mitjà d'EGB, l'àrea de Ciències Socials o Ciències Naturals; i al Cicle Superior o Segona Etapa, totes dues. Finalment, el Consell de Direcció o el Consell de Centre podrà establir altres àrees a fer en català. Aquest és, doncs, el canvi més rellevant: hi ha arreu uns mínims de català com a llengua docent, però -en contrapartida- no hi ha uns mínims d'espanyol.

Per tant, segons la literalitat d'aquesta normativa (Decret i Ordre), la voluntat del Govern de la Generalitat és arribar al tipus 5, és a dir, l'ensenyament en català, més l'espanyol com a assignatura. És fer una única xarxa d'escoles en català, tot abandonant el tipus 3¹² i preveient el tipus 4 que s'extingeixi en el futur (més o menys proper). Aquest és, doncs, el canvi més important que el Decret 362/1983 introdueix en relació a la normativa anterior: el d'insinuar que l'objectiu a assolir en aquest àmbit de la política lingüística en l'ensenyament obligatori és que tot l'ensenyament públic sigui en català, excepte en els primers anys de l'EGB, en virtut del dret dels hispanòfons a rebre, si volen, la docència en espanyol.

En efecte, quant al tipus 3, aquest es declara extingit per als cursos de l'EGB més enllà del Cicle Inicial. A partir d'ara, queda perfectament clar que a totes les escoles de Catalunya -públiques i privades- han de fer uns mínims de matèries en català, i no s'estableix cap previsió a una eventual exempció a aquesta normativa¹³. Per una altra banda, a la Disposició Transitòria Primera, el Decret s'ocupa concretament de les escoles que en virtut del Decret 270/1982, havien fet "una opció lingüística predominantment castellana", dient que el Departament donarà les instruccions necessàries perquè facin els mínims d'ensenyament en català previst. Per tant, segons el Decret 362/1983, es preveu transformar l'ensenyament del tipus 3 en tipus 4, obligatòriament i ràpida.

Quant al tipus 4, el Decret preveu que s'anirà introduint progressivament l'ensenyament en català a partir del Cicle Mitjà de l'EGB, sense preveure, de manera explícita, uns mínims d'ensenyament en espanyol. Tan sols estableix, a l'article 7.5, que els centres programin en el futur "activitats tendents a millorar progressivament el coneixement

¹² De fet, el tipus 3 queda circumscrit a Preescolar i al Primer Cicle de l'EGB amb la condició que l'exercici del dret a l'ensenyament en espanyol que n'és l'origen no sigui l'excusa per a bastir escoles separades per raó de llengua. A més, cal afegir-hi la voluntat de l'Administració de no afavorir la separació per aules dins l'escola segons la llengua docent emprada; així com la voluntat d'impulsar els programes d'immersió lingüística.

¹³ Aquesta disposició és la que origina el recurs de l'advocat Gómez Rovira contra aquest Decret. El recurs és presentat el 31 d'octubre de 1983, el qual donarà lloc a un llarg procés judicial que desembocarà en una qüestió d'inconstitucionalitat en relació alguns articles de la LNLIC presentada pel Tribunal Suprem. El Tribunal Constitucional sentència, el 23 de desembre de 1994, que la LNLIC és plenament constitucional (més endavant s'analitzarà detingudament tot aquest llarg procés jurídic amb les seves conseqüències polítiques).

per part de l'alumne de la llengua que no li hagi estat habitual en començar els estudis". Per tot plegat, el Decret apunta a l'objectiu de transformar, en el futur, el tipus 4 en tipus 5, el qual no vindrà a través d'una ulterior decisió de l'Administració, sinó que preveu donar llibertat als Consells de Direcció o de Centre perquè estenguin l'ús del català com a llengua docent a totes les assignatures que vulguin (per acomplir amb el mandat legal d'introduir progressivament el català a la docència), llevat de l'àrea de llengua espanyola, que ha de ser impartida en espanyol.

Com a conclusió, es pot afirmar que el Decret 362/1983 redueix la triple xarxa escolar existent des del Reial Decret de 1978, a una doble xarxa d'escoles: aquelles que fan l'ensenyament en català i en espanyol i aquelles que ja ho fan tot en català. Per tant, els canvis d'aquest Decret consisteixen en suprimir, a la pràctica, el tipus 3 i en posar les bases per orientar l'evolució de la política lingüística d'estendre la catalanització de l'ensenyament i avançar cap mijtançant la minimització de la presència del tipus 4, d'acord amb el mandat legal, i si és voluntat dels sectors més directament implicats i d'acord amb la disponibilitat de recursos (personal docent preparat, sobretot) i l'entorn sociolingüístic. En la pràctica, aquesta fase és la més curta de totes, car no arriba a desplegar-se perquè el Govern espanyol insta a la Generalitat a publicar un nou Decret que modifica substancialment la política lingüística en l'ensenyament dissenyada al Decret 362/1983.

2.1.4. La imposició del model de conjunció lingüística.

Aquesta nova fase s'inaugura amb la publicació del Decret 576/1983, de 6 de desembre¹⁴, pel qual es modifica, a instàncies del Govern espanyol, l'article 9 del Decret 362/1983, on s'establien els mínims de català com a llengua docent a partir del Cicle Mitjà de l'EGB. En efecte, el Decret 576/1983 afegeix un segon apartat a aquest article 9: "Sens perjudici del que preveu la disposició transitòria segona d'aquest Decret, a més de la llengua castellana, s'haurà de professar, almenys, una altra assignatura o àrea en aquest idioma".

El resultat de la publicació d'aquest Decret¹⁵ és fonamental perquè significa l'establiment definitiu del marc normatiu de la política de normalització lingüística en l'ensenyament no universitari. En fixar uns mínims d'ús de l'espanyol com a llengua docent, l'únic tipus d'ensenyament que es permet a Catalunya és el 4 (ensenyament en les dues llengües), ja que el 5 queda prohibit.

En definitiva, el model de conjunció lingüística aplicat a Catalunya no és tant resultat del pacte polític assolit en l'aprovació de la LNLC (si bé s'hi emmarca, òbviament), ni de la voluntat única del Govern de la Generalitat, sinó que és el fruit de la imposició del Govern espanyol, que força a canviar el Decret 362/1983 aprovat originàriament pel Govern català. Amb la nova redacció del Decret 362/1983, el terreny de joc queda definitivament fixat: a Catalunya l'ensenyament obligatori serà en les dues llengües i a totes les escoles, excepte allò previst al Cicle Inicial -i a Preescolar- on l'ensenyament serà normalment en català per als catalanoparlants i per aquells al·lòglots que ho vulguin, i en espanyol per a la resta. A partir del Cicle Mitjà de l'EGB, la normativa només estableix els mínims de la presència de les dues llengües, deixant la decisió a mans del Consell de Centre o de Direcció sobre l'ús

¹⁴ Publicat al DOGC número 415, del 09.03.84.

¹⁵ Aquest Decret va acompanyat de l'Ordre de 6 de desembre de 1983 que modifica al seu torn els articles 8è i 9è de l'Ordre de 8 de setembre de 1983.

del català i de l'espanyol. Tot plegat, però, amb el benentès que el Govern de la Generalitat pretén fer possible el mandat establert a la LNLC que tots els alumnes acabin els seus estudis obligatoris coneixent el català i l'espanyol amb igualtat de condicions, que no siguin separats els alumnes en centres diferents per raó de llengua i que el català sigui la llengua normal de l'ensenyament i, per tant, hi sigui progressivament emprada. En aquest marc -de màxims i mínims- la voluntat del Govern de Catalunya serà la d'aconseguir la catalanització màxima de l'ensenyament, és a dir, que el català sigui la llengua docent en el màxim d'àrees possibles.

Amb l'entrada en vigor del Decret 576/1983, la política lingüística de la Generalitat entra en una llarga fase caracteritzada per la progressiva extensió del català com a llengua docent, fins al màxim possible previst a la normativa i amb la consegüent generació de tres subtipus d'escoles segons el grau de catalanització¹⁶.

2.1.5. La consolidació de la política de maximització de l'ús del català com a llengua docent en l'ensenyament obligatori.

El canvi de sistema d'ensenyament -a través de l'aprovació de la Llei Orgànica 1/1990, de 3 d'octubre, d'ordenació general del sistema educatiu (LOGSE)- obliga el Govern de la Generalitat a fer un nou decret per adaptar-hi la política lingüística. Aquest Decret, el 75/1992, de 9 de març, no implica cap canvi substancial en el model lingüístico-escolar aplicat a Catalunya des del curs 1983/84, sinó que només es tracta d'aplicar-lo més intensament i a tot el període d'escolaritat obligatòria¹⁷. Els tres Decrets, que al seu torn desenvolupen el Decret 75/1992 en cadascuna de les tres etapes de l'ensenyament obligatori¹⁸ estableixen que "el català, com a llengua pròpia de Catalunya, ho és també de l'ensenyament. S'utilitzarà normalment com a llengua vehicular i d'aprenentatge de l'educació" (infantil, primària o secundària, segons el cas)¹⁹.

El fet que la normativa estableixi clarament que la llengua catalana serà la normalment emprada a tots els nivells educatius obligatoris porta a considerar que el grau de discrecionalitat que la Llei de Normalització atorga a l'Administració i que aquesta, al seu torn, l'havia cedit al Consell de Direcció o de Centre de cada escola, és recuperat en favor de la primera²⁰. En efecte, Artigal (1995:42) remarca que "les opcions de pares i mestres

¹⁶ Vegeu la referència a Artigal (1995), capítol segon.

¹⁷ Ja comentat al capítol segon.

¹⁸ El Decret 94/1992 per a l'educació infantil, el 95/1992 per a l'educació primària, i el 96/1992 per a l'educació secundària obligatòria.

¹⁹ Aquests tres Decrets són del 28 d'abril de 1992, i van ser publicats al DOGC número 1593, de 13.05.92. A tots tres, també, s'hi recull el següent: "En tot cas, es respectaran els drets lingüístics individuals de l'alumne, d'acord amb la legislació vigent" (Art. 5.3.). Aquests tres Decrets han estat ja comentats al capítol 2, quan s'ha presentat el cas de Catalunya.

²⁰ Fins ara, al Decret 362/1893 (reformulat) s'establia que es faria "una extensió progressiva de la llengua catalana com a llengua d'ensenyament a partir del Cicle Mitjà d'RGB (...)" (Art. 9.1). Per això, a l'Ordre subseqüent s'establia que "A més de l'àrea escollida d'acord amb el que disposa l'apartat anterior [al Cicle Mitjà s'ha de fer en català les Ciències Socials o les Naturals, i a la segona etapa ambdues],

esdevenen ara més supeditades que abans a criteris d'actuació territorialment establerts", en el sentit que "les opcions es limiten a repartir pel currículum un nombre determinat d'hores *de català i de castellà establertes com a única possibilitat*". Segons la normativa, a l'educació infantil i al Cicle Inicial de Primària, "els pares o tutors dels quals sollicitin que els seus fills rebin l'ensenyament en llengua castellana, seran escolaritzats en aquesta llengua mitjançant atenció individual. Els professors del cicle s'organitzaran per a donar aquesta atenció, de manera que es faci compatible la pertinença al grup-classe amb l'especificitat dels seus aprenentatges"²¹. Aquesta disposició és la que dona cobertura a l'atenció individualitzada de l'alumne hispanòfon perquè aquest rebi els primers ensenyaments en espanyol i sense separar-lo de la resta dels companys de classe que els rebran en català.

2.2. Consideracions finals.

A partir del repàs als diferents Decrets que han donat cobertura normativa a la implementació de la política lingüística es veu clarament que, un cop més, estem davant d'una política pública en la qual les fases de la formulació i la implementació estan encavallades, tal i com s'havia assenyalat en el capítol anterior. Així mateix, el procés que segueix la política lingüística és bàsicament l'esquematitzat per les aportacions teòriques de l'anàlisi de les polítiques públiques (vegeu Capítol 1).

En efecte, el nou Govern de la Generalitat comença a posar en pràctica la seva política lingüística abans que el Parlament de Catalunya aprovi la LNLC, que es va fer tenint en compte els resultats dels primers anys d'aplicació de presència del català a l'escola, en tant que assignatura obligatòria. Com que aquests resultats mostraven que l'ensenyament del català no era suficient perquè els alumnes hispanòfons assolissin un coneixement satisfactori de la llengua pròpia de Catalunya, els partidaris d'introduir a totes les escoles un mínim d'àrees fetes en català van obtenir un bon suport científic per a les seves posicions²².

En funció de la cronologia del seguit de decrets, es pot afirmar que el paper que juga la LNLC en l'articulació definitiva del model de conjunció lingüística és el d'acomplir la funció de representar i legitimar un acord polític sobre els límits del terreny de joc, del camp d'actuació dels poders públics i dels afectats. No obstant, la concreció de l'abast de la catalanització depèn d'altres factors, entre els quals hi ha la voluntat política de l'Administració i la seva capacitat d'adaptar els seus objectius polítics als diferents interessos que hi ha a la societat a l'entorn d'aquesta qüestió. Així, el tipus d'ensenyament basat en l'ús docent de les dues llengües oficials a Catalunya no apareix des de la LNLC, sinó que és previ. El Decret 270/1982 és l'embrió del model que s'aplicarà en posterioritat a la LNLC, tot i que el mateix Decret accepta l'existència d'escoles públiques que facin tot l'ensenyament només en una de les dues llengües oficials, sigui el català o l'espanyol, cosa que és impedita

el Consell de Direcció o el Consell de Centre podrà establir altres àrees" (Art.8.2), amb el límit de fer una assignatura en espanyol. En resum, es passa d'una extensió progressiva de la llengua catalana com a llengua de l'ensenyament al Cicle Mitjà de l'EGB a disposar que la llengua catalana s'utilitzarà normalment durant tota l'educació obligatòria.

²¹ Resolució de 27 de juny de 1994, citada a Artigal (1995:41).

²² Es tracta del molt citat llibre titulat: Quatre anys d'ensenyament del català a l'escola, fet per Alsina i altres (1983).

per la LNLC. Tanmateix, com que la LNLC només impedeix la separació dels alumnes en centres diferents, per tant, possibilita l'existència de línies d'ensenyament amb un grau de catalanització diferent dins d'un mateix centre.

Aquesta possibilitat de coexistència de diversos tipus d'ensenyament no només no es limita arran de l'aprovació de la LNLC, sinó que el Decret 362/1983 que la desenvolupa, en permet la seva permanència. En efecte, el Decret esmentat obliga a totes les escoles a fer un mínim d'assignatures en català, però no en fixa un màxim. El resultat és que en virtut d'aquest Decret, a Catalunya, és possible que hi hagi ensenyament del tipus 4 (ensenyament en les dues llengües oficials, si bé en diverses proporcions) i del tipus 5, és a dir, tot l'ensenyament en català. La reducció dràstica i definitiva a un sol tipus d'ensenyament es concreta amb l'entrada en vigor del Decret 576/1983, publicat a instàncies del Govern espanyol. Per tant, es pot concloure que el model de bilingüisme total no és el resultat d'un acord lliure entre les forces polítiques presents al Parlament de Catalunya, sinó que la seva configuració final es deu, sobretot, a la necessitat de donar satisfacció a les demandes sorgides des del Govern espanyol. Amb la publicació de l'esmentat Decret s'arriba a una situació bastant satisfactòria per a la majoria dels actors implicats. Hom ha acordat establir uns mínims de català i d'espanyol i, més enllà d'aquests mínims, cada centre escolar s'adaptarà a una major o menor presència del català com a llengua docent, si bé des de l'Administració de la Generalitat es faran els esforços necessaris per maximitzar l'ús del català com a llengua docent.

Per altra banda, es torna a confirmar que les discrepàncies existents entre els partits polítics catalans que ja s'havien manifestat a l'entorn de la formulació de la política, es reflecteixen també en la implementació²³, si bé cada cop amb menys intensitat. Aquest canvi indica que es va arribant a un punt d'acord, almenys entre aquells partits que havien participat en la redacció i aprovació de la LNLC i, per tant, compromesos formalment en el pacte lingüístic²⁴.

Finalment, el contingut dels diferents Decrets que desenvolupen la LNLC confirmen la idea que hi ha un marge considerable de discrecionalitat amb què compta el Govern de Catalunya a l'hora de desplegar normativament allò previst a la LNLC, de manera que un altre Govern -que tingués el suport d'una majoria política diferent al Parlament- podria canviar substancialment el model lingüístico-escolar. En tot cas, però, la implementació no només dependrà dels Decrets, Ordres i Resolucions, sinó de la interacció del conjunt d'actors que s'hi troben implicats, entre els quals, destaquen els docents per la seva posició estratègica

²³ Cal ressaltar que el desacord entre els diferents sectors contraposats arriba també en l'explicació i anàlisi de tot el procés. Així, des dels sectors nacionalistes catalans, i més directament lligats al Govern, tendeixen a ressaltar com a fita també important l'aprovació del Decret 270/1982, fet que des dels sectors vinculats al PSC és més menystingut, o si més no, considerat com a via que es trunca amb l'aprovació de la LNLC. En canvi, la importància del Decret 576/1983, en tant que consolida el model de conjunció lingüística, no és reconeguda per cap dels sectors implicats. Efectivament, això implicaria reconèixer, primer, que no hi ha tant consens entre els partits catalans en aquesta matèria com s'ha anat remarcant contínuament en el debat públic; i, segon, que el rol jugat pel Govern espanyol és cabdal i, a més, és fet limitant l'autonomia política del Govern de Catalunya.

²⁴ Aquest no és el cas del Partit Popular, el qual discrepa frontalment de la implementació de la política lingüística a l'ensenyament tot i que afirma que està d'acord amb la LNLC.

en el procés (Lipsky, 1980)²⁵. Per aquesta raó, la regulació del personal docent en l'ensenyament públic -i allò que realment facin els professors- serà la clau de volta de la implementació d'aquesta política.

3. La negociació dels partits catalans i la concreció del model lingüístico-escolar de conjunció lingüística.

L'objectiu d'aquest apartat és explicar el marc polític en el qual es produeix la implementació de la política lingüística en l'ensenyament obligatori, fent especial esment a la interacció que hi ha entre les dues grans forces polítiques parlamentàries catalanes: CiU i el PSC. Per a l'anàlisi, es presenta una matriu basada en l'aportació metodològica de la teoria de jocs, amb la finalitat d'il·lustrar millor el resultat de la combinació de preferències i estratègies dels partits que en protagonitzen els debats político-científics. El model lingüístico-escolar de conjunció lingüística finalment aplicat és el resultat, no només de criteris estrictament tècnics fruit de la reflexió sobre la realitat sociolingüística catalana, sinó de la correlació de forces entre els partits catalans i llurs posicions ideològiques i programàtiques.

3.1. El plantejament inicial de les posicions partidistes.

L'eventual controvèrsia que es pugui generar durant la formulació i la implementació de qualsevol model lingüístico-escolar aplicat en una societat on hi ha dues (o més) llengües oficials gira sempre a l'entorn de dos elements bàsics, en funció dels quals es posicionen les forces polítiques i la resta dels actors implicats (personal docent, pares, experts i tècnics): l'abast de l'ús docent de les dues llengües oficials i, segon, el grau de separació dels alumnes segons la llengua oficial que tinguin per habitual.

En el cas de Catalunya, concretament, quant a la primera qüestió controvertida, aquesta es manifesta, com hem vist en els capítols precedents, en dues opcions: defensar o bé una política que tingui per objectiu l'extensió del monolingüisme català (és a dir, el català sigui la llengua docent en l'ensenyament obligatori), o bé una política de promoció del bilingüisme, és a dir, basada en l'ús d'ambdues llengües oficials a Catalunya -català i espanyol- com a vehiculars en l'ensenyament.

Quant al segon element, el debat es basa en la separació o no dels alumnes per raons lingüístiques com a conseqüència del reconeixement legal del dret a elegir la llengua docent. Així, si hom optés per la separació en base la llengua docent, a Catalunya, hi hauria alumnes que seguirien l'ensenyament en català, altres en espanyol i un tercer grup, eventualment, en les dues llengües oficials.

El fet que aquests dos elements siguin les dues cares de qualsevol model lingüístico-

²⁵ El paper jugat pels funcionaris en el moment d'aplicar la política pública en concret, de manera que són ells els qui li acaben donant forma, ha estat remarcada per diversos politòlegs, entre els quals cal esmentar Lipsky, en el seu llibre *Street Level Bureaucracy*. Argumenta que les decisions dels funcionaris "a nivell de carrer", les rutines que estableixen, els mecanismes que inventen per tractar amb les incerteses i les pressions en el treball, esdevenen efectivament les polítiques públiques que ells porten a terme (1980, xii).

escolar no exclou que, en el debat que hi ha a Catalunya, els diferents participants tendeixin a primar un o l'altre en funció dels seus objectius i interessos, de manera que permet un cert marge per a l'acord entre les parts. A més, aquest acord també és factible perquè en cadascuna de les principals opcions estratègiques hi ha la possibilitat d'introduir-hi diferents graus d'intensitat.

Tot i que durant molt de temps (en especial, durant els darrers anys del franquisme) el debat sobre la bondat o no del bilingüisme a l'escola havia estat protagonitzat des de la pedagogia²⁶, amb l'inici del procés de transició cap a la democràcia i el subsegüent construcció d'un marc constitucional, aquest debat passa a polititzar-se definitivament, essent les forces polítiques els portants de les diferents posicions. En aquest sentit, els partits assumeixen bona part dels postulats que s'havien expressat en altres àmbits i intenten arribar a un acord que es concreti en la normativa a aplicar.

L'acord és assolit amb l'aprovació de la LNLC, en el qual totes les forces polítiques del Parlament de Catalunya pacten uns mínims tant en l'aspecte dels objectius com en la manera d'assolir-los, tal i com s'ha exposat al capítol precedent, aquell que es referia a la formulació de la política lingüística.

Durant la fase de la formulació del marc normatiu de la política lingüística, les dues posicions polítiques que s'havien anat delimitant clarament -les encapçalades per CiU i pel PSC-, durant la fase de la implementació, continuen mantenint punts de vista força divergents. El procés d'acomodació entre els objectius i preferències d'una i altra força explica el context general de la implementació.

La situació de la llengua catalana en l'ensenyament durant el curs en què va ser aprovada la LNLC es pot resumir amb les següents dades, molt escasses d'altra banda. En el curs 1982/83, un 65,12% de les escoles feien l'ensenyament totalment o parcial en català, això és, prop d'un 34% encara no complia el Decret 270/1982, en virtut del qual les escoles havien de fer, com a mínim, una àrea en català²⁷. Aquest panorama desfavorable a la catalanització de l'ensenyament queda compensat mínimament si es té en compte que el curs 1980-81, segons dades de la Inspecció de Bàsica citades per Arenas (1986:88), el 90% d'alumnes de bàsica aprenen català²⁸. A més, cal precisar que la distribució territorial de la catalanització de l'ensenyament també és molt desigual, sigui com a reflex de l'entorn sociolingüístic on es troba l'escola sigui pel cos de personal docent amb què compta. Així, segons les dades del curs 1984-85 proporcionades per Arenas (1986:93), les diferències són de l'ordre que es mostra a la taula 2.

Per tant, en aquest context i en funció de les posicions establertes durant els debats parlamentaris de discussió i aprovació de la LNLC es configuren, com s'ha presentat

²⁶ És el debat que hi hagué entre el col·lectiu de mestres "Rosa Sensat", partidaris de la renovació pedagògica i defensors del bilingüisme; i la Delegació d'Ensenyament Català d'Òmnium Cultural, defensors de fer una escola catalana en llengua i continguts i, per tant, rebutjant les tesis bilingüísties. Per a una breu introducció al debat, vegeu Bassa (1994).

²⁷ Dades extretes d'Arenas (1986:87). Val a dir que, dins aquest 34% hi ha també aquelles escoles que s'han acollit a la dispensa de fer un mínim de classes en català i, per tant, ho fan tot en espanyol. Per altra banda, també s'ha de tenir molt en compte que atès que no hi ha dades sobre els alumnes implicats en cadascuna de les categories, no resulta molt arriscat pensar que els percentatges de catalanització de l'ensenyament baixen.

²⁸ Tanmateix, no es pot obviar que des del curs 1978-79, tots els alumnes han de rebre ensenyament del català, obligatòriament.

Taula 2 Diferències en el coneixement del català per part dels mestres i de l'alumnat en algunes comarques (curs 1984-85).

comarca	coneixement català alumnes	coneixement català mestres	projectes escolars de catalanització
Baix Llobregat	36,91%	48,24%	7
Vallès Occidental	45,54%	64,14%	11
Barcelonès	51,67%	64,48%	4
Baix Ebre	94,54%	87,97%	2
Segrià	70,30%	87,79%	17
Alt Penedès	73,77%	75,73%	44

Font: Arenas (1986:93).

anteriorment, dos jugadors importants, els quals continuaran sent molt rellevants durant la implementació: CiU i el PSC.

A més, cal tenir en compte que n'ergeixen d'altres que jugaran també un paper fonamental en la concreció de la política: els professors i els pares dels alumnes.

Centrant-nos en els dos jugadors centrals, el primer és la coalició nacionalista catalana Convergència i Unió, força política que forma el govern de la Generalitat de Catalunya i, per tant, que té la responsabilitat de portar a terme el desplegament de la LNLC en el marc del seu compromís polític de defensar la promoció pública de la llengua catalana.

El segon gran actor és el PSC, l'únic que presenta durant tots els debats d'elaboració de la LNLC una proposta completa i alternativa a la generada des dels sectors més propers ideològicament al Govern de la Generalitat. El PSC, que a les eleccions de 1980 havia quedat com a segona força catalana i a poca distància de la tercera -el PSUC-, veu reforçada la seva posició política a Catalunya després de l'esclatant victòria dels socialistes a les eleccions generals de 1982, que anà acompanyada per l'ensulsiada del PSUC²⁹. La victòria socialista fa que el poder del PSC creixi espectacularment: des d'ara estarà compromès amb el PSOE en el Govern d'Espanya.

El resultat de les eleccions de 1982 intensifica la contraposició entre CiU i el PSC: l'una és la que té el Govern de la Generalitat i l'altra és al Govern espanyol. La resta de partits que formen l'arc parlamentari català sorgit de les eleccions de 1980, es veuen clarament desplaçats a posicions molt secundàries³⁰. Per tant, en el moment d'abordar la implementació de la política lingüística en l'ensenyament, tant CiU com el PSC s'han enfortit i, en conseqüència, han consolidat la seva implantació en el si de la societat catalana. La implementació de la política lingüística de la Generalitat de Catalunya s'ha d'entendre en el marc de la interacció entre aquestes dues forces polítiques i en els acords en els quals es

²⁹ A les eleccions al Parlament de Catalunya de 1980, el PSC va obtenir el 22,3% dels vots i el PSUC el 18,7%. A les eleccions generals de 1982, el PSC va obtenir el 45,2% dels vots, mentre que el PSUC només el 4,6%.

³⁰ El 1982, el PSUC té el 4,6% dels vots; ERC, el 4,0%; la UCD el 2,0%; i AP pujà fins al 14,4% dels vots, però no té presència al Parlament de Catalunya.

concreta.

3.2. El procés d'interacció entre CiU i el PSC en la recerca de l'equilibri desitjat.

Els nacionalistes catalans, representats sobretot per CiU³¹, poden elegir -en el marc de la LNLC- entre dues opcions. Una és la de fer un desplegament tendent a maximitzar la catalanització de l'ensenyament no obligatori, que s'acostaria a l'ús del català com a llengua docent única, acompanyada per l'ús exclusiu en els altres àmbits de l'escola (activitats no docents, administració, retolació, etc). Aquesta opció ha de ser entesa més aviat com a objectiu final de la política, la qual haurà d'anar superant les dificultats que hi ha a causa de l'entorn sociolingüístic del país i, també, de la situació de l'ensenyament de Catalunya (determinada per l'escassa disponibilitat de recursos i per la capacitat lingüística del personal docent, sobretot). La segona opció és la d'acceptar la presència definitiva de l'espanyol com a llengua docent, la qual cosa significa adoptar un model bilingüista (i, aleshores, es negociaria les proporcions de la presència de les dues llengües oficials, així com els seus respectius usos).

Els socialistes de Catalunya, per la seva banda, prioritzen en aquest debat el tema de la separació dels alumnes, deixant en segon lloc el grau de catalanització de l'ensenyament. En aquest context, el PSC té una doble alternativa. La primera és mantenir-se fermament en la no separació dels alumnes per raó de llengua, ni per centres, ni aules ni grups. Es tractaria d'una no separació estricta, la qual cosa implica adoptar solucions pedagògiques complexes per a fer realitat el dret a ser ensenyat en la llengua habitual que tenen els alumnes i quan al mateix grup hi ha alumnes de les dues llengües. La segona alternativa és la d'acceptar la separació dels alumnes segons la seva llengua habitual. Si així es fa, és més senzill garantir el dret a rebre l'ensenyament en la llengua oficial habitual de l'alumne.

Al contraposar-se les opcions de CiU i del PSC, amb les respectives alternatives dobles, sorgeixen quatre grans models lingüístico-escolars, els quals són susceptibles de ser ordenats, de més a menys preferit, per cada força política segons els seus interessos (catalanització i separació; catalanització i no separació; bilingüisme i separació; i, quart, bilingüisme i no separació).

L'ordenació que fan ambdues forces no és difícil de fer, ja que es pot reconstruir a partir dels debats tinguts al llarg de l'elaboració de la LNLC i les bases teòriques i polítiques de les quals parteixen.

Els nacionalistes catalans de CiU defensen, per damunt de tot, que a Catalunya sigui possible l'existència del que ells anomenen "l'escola catalana, en llengua i continguts", és a dir, que el català no només sigui ensenyat sinó que sigui la llengua docent. Aquesta opció s'emmarca, és clar, dins la política global de normalització lingüística del català, que també afecta a altres àmbits de la vida a Catalunya, a partir d'una determinada ideologia política (Marcet, 1984). Quant a la segona disjuntiva, els nacionalistes catalans voldrien aquelles opcions que tendeixen a la no separació entre els alumnes, amb la voluntat de cohesionar la societat catalana i possibilitar la integració dels immigrants.

En base la prioritització d'un i altre tema, i dins de cada tema, una i altra alternativa,

³¹ El 1980, CiU va obtenir el 27,7% dels vots i ERC el 8,9%. Per tant, CiU representava el 75,7% dels vots d'aquestes dues forces. A més, cal destacar la coincidència entre ERC i CiU al llarg de la formulació de la política lingüística: tant a la Constitució, com a l'Estatut, com a la LNLC. Potser ERC seria una mica més vehement expressant les seves preferències però no difereixen substancialment de les idees de CiU.

es pot presentar l'ordenació de preferències que manifesten els nacionalistes catalans de CiU.

En primer lloc, i com a alternativa més preferida, CiU prefereix la catalanització de l'ensenyament i que aquesta abasti a tots els alumnes, sigui quina sigui la seva llengua habitual a casa. El resultat d'aquesta opció seria que, a Catalunya, l'escola fos en català de la mateixa manera que a Madrid l'escola és en espanyol. Per tant, implica apostar fortament pel monolingüisme català i que el PSC, principal força de l'oposició i amb certes influències al Govern espanyol ho assumeixi. En segon lloc, acceptarien limitar l'abast de la catalanització per la via que només fos aplicada, de moment, als catalanoparlants. El resultat implica, per tant, la separació dels alumnes en funció de llengua. Això és, un model que apunti cap a la catalanització màxima si bé combinat amb la separació dels alumnes per atendre o donar resposta a les demandes d'ensenyament en espanyol per part dels hispanòfons. Aquesta segona preferència remarca la idea que els catalanoparlants, a Catalunya, sempre han de poder rebre l'ensenyament en català, sense que aquesta pretensió pugui ser limitada pels interessos lingüístics dels immigrants. Si la combinació dels interessos d'aquests dos grups aboca les autoritats públiques a acceptar l'existència de la separació dels alumnes, no és cap daltabaix³². En tercer lloc, CiU optaria pel bilingüisme, sempre i quan abastés tothom, és a dir, no hi hagués separació d'alumnes. Per a CiU, l'acceptació del bilingüisme -que exigiria poder-lo modular- ha de comportar que sigui impossible que hi hagi alumnes que només rebin l'ensenyament en espanyol. Finalment, l'opció més rebutjada pels nacionalistes catalans seria la del bilingüisme i, a sobre, la separació dels alumnes perquè aquesta hauria de ser feta en funció, segurament, de criteris extralingüístics³³. Optar per aquesta solució no només no es cohesiona la societat catalana sinó que el català no està més protegit, amb la qual cosa no hi ha, a ulls dels nacionalistes catalans, cap guany aparent.

Per la seva banda, el PSC, degut a la seva tradició ideològica i a les seves bases electorals (Colomé, 1989), prima -com ha estat assenyalat- la no separació dels alumnes, encara que això dificulti la catalanització de l'ensenyament o que impedeixi als catalanoparlants a rebre, a Catalunya, l'ensenyament només en català. A més, el PSC defensa l'ús en l'ensenyament de les dues llengües oficials, és a dir, propugna l'adopció del bilingüisme, rebutjant el monolingüisme en català o en espanyol. En base a aquestes premisses, l'ordenació de preferències del PSC és la següent: en primer lloc, el PSC optaria per un ensenyament bilingüe per a tothom, de manera que no hagués separació dels alumnes per raó de llengua i, d'aquesta manera, assentar les bases d'una única comunitat bilingüe a Catalunya. En segon lloc, el PSC preferiria una política de maximització de la catalanització sempre i quan es mantingués la no separació dels alumnes. En efecte, donada la situació de l'ensenyament i la situació sociolingüística, la introducció d'aquest model seria necessàriament progressiva, la qual cosa el faria més fàcilment assumible per l'electorat socialista. A més, per acceptar sense massa problemes aquest model només caldria fixar uns límits a la catalanització, per la via d'introduir-hi uns mínims d'espanyol com a llengua docent. En tercer lloc, el PSC acceptaria la separació dels alumnes segons la llengua sempre i quan el model que s'implantés fos el de la catalanització, ja que això comporta l'existència simultània

³² En efecte, la separació lingüística és el model que els nacionalistes bascos apliquen, amb el suport dels socialistes al País Basc; és el que els socialistes han aplicat a Navarra; i també és el model que els socialistes han adoptat al País Valencià.

³³ La separació per motius lingüístics es pot justificar atenent el dret del pares a triar la llengua docent de l'ensenyament dels seus fills o bé a partir de criteris psicopedagògics relacionats amb el moment de la introducció d'una segona llengua.

d'ensenyament només en espanyol. En definitiva, seria acceptar una separació matisada i semblant a allò que els seus companys socialistes han fet al País Valencià mentre han governat: qui vulgui línies en català que les tingui, i qui les vulgui en espanyol, també. Finalment, i en quart lloc, el PSC coincideix amb CiU en el fet de rebutjar -o, si més no, preferir menys- l'opció de desplegar una política lingüística que separés els alumnes en aules diferents en base a determinats criteris, però que se'ls impartís l'ensenyament en les dues llengües oficials.

De la mateixa manera que per a les ordenacions de preferències de CiU i el PSC, el posicionament de la resta de les forces presents en el Parlament de Catalunya ja es poden entreveure en el procés d'elaboració de la LNLC³⁴.

Tanmateix, per explicar l'acord és bàsic centrar-se en el conjunt que surt a partir de l'ordenació de preferències de les dues principals forces polítiques ara exposat. El resultat és el mostrat a la taula 3:

³⁴ En aquest sentit, l'ordenació d'ERC seria idèntica que la de CiU. El PSUC també s'hi acostaria molt, si bé considerant que el pacte que ha de possibilitar l'acord final ha de pivotar en la modulació de l'abast de la separació (no per centres, però sí eventualment a nivells inferiors) i de la catalanització (respecte a la tria de llengua docent en el primer ensenyament combinada amb la possibilitat d'immersió lingüística; catalanització progressiva i decidida en la resta de l'ensenyament obligatori; catalanització de la resta d'activitats de l'escola). La UCD optaria per un ordre bastant diferent, ja que situa en la seva primera preferència allò més rebutjat per la resta de forces polítiques: separació i bilingüisme. En efecte, la UCD voldria separar els alumnes al primer ensenyament i a la resta aplicar un bilingüisme estricte i garantir el dret a rebre l'ensenyament en espanyol. En veure que això no prosperaria, s'acosta a l'ordenació del PSC. Semblantment a la UCD, actua el PSA.

Taula 3 Matriu de pagaments segons les preferències de CiU i el PSC.

Preferències dels nacionalistes catalans		VALOR ORDINAL	Preferències del PSC	
CiU	PSC		CiU	PSC
catalanització	no separació	4	biling.	no separ.
catalanització	separació	3	catal.	no separ.
bilingüisme	no separació	2	catal.	separac.
bilingüisme	separació	1	biling.	separac.

La interacció entre aquestes dues forces polítiques es pot representar en la matriu següent:

		PSC	
		NS	S
CiU	C	4 3	3 2
	B	2 4	1 1

on "C" simbolitza la maximització de la catalanització, "B" l'alternativa per al bilingüisme, "NS" la no separació i "S" la separació dels alumnes.

3.3. El resultat de la interacció interpartidista que reflecteix la matriu: l'ajustament mutu dels interessos.

En aquesta matriu es veu clarament com ambdues forces polítiques tenen una estratègia dominant, el resultat produït de la interacció de les quals és el d'un equilibri situat a la casella 4,3, és a dir, la que dissenya un model lingüístic-escolar basat en la maximització de la catalanització i, al mateix, sense haver-hi separació dels alumnes per raó de llengua.

Per una banda, CiU té una estratègia dominant perquè prioritza sempre estendre la catalanització de l'ensenyament, amb els únics límits dels recursos disponibles i amb la voluntat d'evitar el conflicte polític per motius de llengua. Ara bé, el grau d'assoliment de la seva primera preferència dependrà en funció de l'estratègia que opti l'altra força política. En aquest sentit, haurà de convèncer el PSC que acceptarà la no separació dels alumnes si el PSC rebaixa les seves reticències a promoure la catalanització plena (almenys com a objectiu a mig termini). De fet, per al PSC aquest pacte no és massa problemàtic, ja que també parteix d'una estratègia dominant en prioritzar la no separació dels alumnes, és a dir, sigui quina sigui l'opció de CiU, el PSC sempre està en una millor situació si es manté ferm en la defensa de la no separació per raons de llengua.

Com hem vist, si ambdues forces es comporten d'acord amb l'ordenació de

preferències que han manifestat durant els debats d'elaboració de la LNLC (i inclús abans), el resultat és un equilibri en el qual CiU està en la millor de les situacions possibles i el PSC està en la seva segona preferència, tot i que ha aconseguit la no separació dels alumnes.

Aquest resultat provoca que cap de les dues forces polítiques tingui cap incentiu per a canviar d'estratègia perquè empitjorarien significativament la seva situació. En efecte, ni el PSC no pot optar per propugnar la separació dels alumnes ni CiU no pot acceptar fàcilment el bilingüisme, per la qual cosa sembla que el pacte tingui un marc prou clar. Tant CiU com el PSC coincideixen en rebutjar l'extensió del bilingüisme i la separació dels alumnes, i, a la vegada, accepten la maximització de la catalanització i la no separació.

Aquest és l'acord que es busca i es concreta en la LNLC: un model d'ensenyament que no separi els alumnes en centres diferents per raons de llengua, combinat amb l'extensió progressiva del català com a llengua docent. Ara bé, el PSC no acaba d'estar en la situació òptima, ja que hauria preferit que CiU acceptés posar alguns límits a la catalanització de l'ensenyament, en el sentit de mantenir l'espanyol com a llengua docent. L'única via amb què compta el PSC és a través de l'acció externa a Catalunya: per imposició des del Govern espanyol.

Per tant, el model lingüístico-escolar adoptat a Catalunya, basat en l'ensenyament bilingüe (si bé el català tendeix a ser la llengua docent preponderant ja que es redueix la presència de l'espanyol al mínim) i en la no separació dels alumnes, s'explica en les pressions del Govern espanyol per tal que el Decret que desplega la LNLC incorpori uns mínims d'espanyol com a llengua docent. Així, el model final no es trobaria en la casella 4,3 (la superior esquerra), com a resultat de la interacció de les preferències de les forces polítiques catalanes, sinó que s'acostaria a casella 2,4 (la inferior esquerra), on no hi ha separació i bilingüisme. Tanmateix, la representació de la interacció entre ambdues forces en una matriu no permet representar els pagaments en un contínuum sinó que és una categoria. Si fos en un contínuum, el resultat seria que el pacte entre CiU i el PSC -amb la participació del Govern espanyol- consistiria en rebaixar el sostre de la catalanització de manera que el PSC obtingui un resultat més acceptable. Així, el resultat per a CiU no seria una situació de 4, sinó de 3,5 (accepta una mica de bilingüisme, però l'hegemonia del català com a llengua docent a totes les escoles no és qüestionada), i el PSC -gràcies a la cessió de CiU- aconsegueix també el 3,5 en comptes del 3 del resultat inicial.

En aquest sentit, la implementació de la política lingüística es revesteix d'una importància cabdal, ja que significa la ratificació, dia a dia, del pacte subscrit per les dues forces polítiques més importants en el moment de promulgar la normativa que dona impuls a la normalització lingüística en l'ensenyament. El fet que es tracta d'un pacte de mínims es confirma quan es té present que a la LNLC només hi ha recollida l'exigència de no separar els alumnes en centres diferents. El legislador va voler que la LNLC deixés la porta oberta a la separació per aules o grups, cosa que els socialistes volien que s'impedís des del mateix text legal.

Aquesta era la vàlvula de seguretat que CiU es reservava en cas que les circumstàncies impedissin l'extensió de la catalanització progressiva de l'ensenyament obligatori més enllà del Cicle Inicial de l'EGB. Com que la LNLC només estableix el dret a rebre l'ensenyament en la llengua habitual de l'infant en els primers ensenyaments, i deixa en mans dels poders públics la reglamentació sobre les llengües docents per a la resta de cursos, en cas que des d'una norma d'abast general es dictés alguna disposició que el govern de CiU considerés perjudicial per a la normalització lingüística del català, la situació hauria estat insostenible, en el cas que la LNLC hagués prohibit la separació absoluta dels alumnes. Per això, si els socialistes intentessin forçar massa el bilingüisme a les escoles, CiU sempre podria -sense

canviar la LNLC- fer un Decret que permetés a qui volgués seguir tot l'ensenyament en català.

Això, en línies generals, és el que va succeir. Un cop aprovada la LNLC, el Govern de la Generalitat intenta consolidar el resultat 4,3 que li proporciona la interacció abans comentada. En conseqüència, decideix aprovar el Decret 362/1983, el qual assegura la presència del català com a llengua docent a tot l'ensenyament obligatori, si bé als primers ensenyaments -d'acord amb la LNLC- reconeix el dret als hispanòfons a rebre l'educació en espanyol; i, a la vegada, permet que si la comunitat escolar afectada ho vol, es faci tot l'ensenyament en català. Evidentment, aquest resultat no és prou satisfactori per al PSC i, encara menys, pel Govern espanyol, partidari de preservar la presència de l'espanyol a Catalunya. Per al PSC, no ho és perquè si bé en principi hi ha uns mínims de bilingüisme, no evita que es configurin dues xarxes escolars: unes escoles públiques amb ensenyament bilingüe (amb més o menys presència del català i de l'espanyol segons la voluntat de la comunitat escolar expressada a través del Consell de Centre o de Direcció de l'escola) i unes altres que podran haver fet l'opció per un ensenyament totalment en català.

Així és que, ràpidament, el Govern espanyol decideix amenaçar en portar aquest Decret al Tribunal Constitucional a no ser que sigui reconsiderat per la via d'introduir uns mínims d'espanyol a totes les escoles, és a dir, suprimir la possibilitat de fer tot l'ensenyament en català, si aquesta era la voluntat del Consell escolar implicat. Donat que el Decret 362/1983, a més, havia estat impugnat per un advocat amb connexions amb la ultradreta resident a Catalunya³⁵, i davant del possible conflicte polític que es podria generar, el Govern de la Generalitat accepta modificar el Decret 362/1983 a través del Decret 576/1983, en el qual s'introdueixen uns mínims d'espanyol com a llengua docent, si bé són inferiors als mínims de català exigits per la normativa. Si el Govern espanyol hagués pressionat per implantar un bilingüisme paritari, és a dir, igual nombre d'hores en català que en espanyol (que seria ubicar el resultat a la casella 2,4), CiU podria tenir aleshores forts incentius per acceptar un canvi del model, que la Llei permet, i que no és l'altre que avançar cap a la separació dels alumnes, seguint el model del País Basc, és a dir, anar a la casella 3,2. Amb això, el Govern de la Generalitat retornaria a la situació que apuntava el Decret 270/82, que els socialistes havien rebutjat tan fortament. Davant la contraamenaça latent de CiU, els socialistes es veuen també forçats a acceptar l'extensió de la catalanització per evitar anar a una situació considerablement pitjor. Això fa que ambdues forces acceptin, si bé matisat, l'equilibri 4,3³⁶. En tot cas, cal ressaltar que ambdós partits coincideixen en rebutjar la casella 1,1 és a dir, la que hi ha bilingüisme i separació.

La conclusió del pacte que presidirà tot el procés d'implementació és la següent: uns no implementen la separació per grups diferents (com es fa al País Valencià, per exemple) si els altres accepten com a horitzó la progressiva i decidida catalanització, inclosa els mètodes de la immersió lingüística per als hispanòfons. Tot i això, totes dues forces es guarden "un roc a la faixa": CiU podria sempre, en tot cas, tornar enrera l'acceptació de la no separació estricta dels alumnes i promulgar un Decret que preveïés una separació dels alumnes per aules diferents segons la llengua i fer-los confluïr en els cursos més avançats. Per la seva banda, el PSC podria impugnar el repartiment de l'ús de les llengües docents a

³⁵ Es tracta de l'advocat Esteban Gómez Rovira. Més endavant analitzarem el procés que ha seguit el seu recurs, que es va finalitzar amb una Sentència del Tribunal Constitucional en la qual es declarava plenament constitucional el model de conjunció lingüística dissenyat a la LNLC.

³⁶ En realitat, si fos possible dir-ho així, seria una casella "3,5-3,5".

través del Govern espanyol, fent jugar a fons el Reial Decret de creació de l'Alta Inspecció de l'Estat, per exemple³⁷.

Cal advertir que es tracta, des d'ambdós costats, de simples amenaces, ja que tothom és molt conscient, pels estudis que hi ha, que l'única manera que els hispanòfons residents a Catalunya aprenguin un mínim de català és a través de fer-lo servir com a llengua docent en una mínima quantitat³⁸. Per tant, cal assegurar una important presència de català en l'ensenyament per tal de garantir que tots els alumnes acabin coneixent les dues llengües oficials a Catalunya, l'objectiu bàsic de la política lingüística a l'escola. Si això es fa amb rigor pedagògic, es garanteix el ple respecte per a la llengua espanyola -habitual en bona part dels alumnes de Catalunya- alhora que aquests adquireixen també un nivell acceptable de català. En aquest sentit, els plantejaments pedagògics fets des de les files socialistes comencen a acceptar els bons resultats dels programes d'immersió, els quals eren qüestionats en nom del dret dels infants a rebre l'ensenyament en la seva llengua habitual. Aquesta posició és la que els socialistes van defensar fermament fins a mitjans de la dècada dels 80. En segon lloc, si CiU optés per la separació dels alumnes per tal de garantir l'ensenyament totalment en català per aquells que així el vulguessin, implicaria un retrocés en les seves posicions, en un doble sentit. Per una banda, voldria dir que es renuncia a l'extensió de la catalanització a tothom, en base a una estratègia maximalista: "preferim total catalanització a uns quants, que una catalanització menor a tots". Per una altra banda, equivaldria a donar la raó als detractors de la política lingüística en l'ensenyament en la seva globalitat, és a dir, aquells que defensen el dret a rebre tot l'ensenyament en la llengua oficial triada. Es tractaria dels sectors més reticents a la catalanització de l'ensenyament i que volen que els seus fills només tinguin l'ensenyament del català. Si es fa marxa enrera en la no separació i es reconeix el dret a triar la llengua docent, no és res més que reconèixer que hom s'havia equivocat en defensar el model de conjunció lingüística.

Per una altra banda, el PSC tampoc no pot jugar a fons en la seva amenaça d'imposar, via govern espanyol, el bilingüisme, ja que no fóra difícil presentar, per part dels nacionalistes catalans, aquesta maniobra com un atac a la normalització lingüística del català i un atac al concepte de Catalunya com a nació.

Finalment, en aquest context, cal tenir present quin és el marge de maniobra que queda a les altres forces polítiques no representades en el Parlament de Catalunya, però que juguen un paper destacable perquè, amb les seves accions, poden amenaçar la previvència del pacte concretat a la LNLC.

Respecte els catalanistes radicals, es pot convenir que coincideixen plenament amb CiU en l'ordenació de preferències quant a la combinació dels dos elements fonamentals del model lingüístico-escolar. Per tant, estan conformes amb el resultat reflectit a la casella 4,3, si bé discrepen de les tendències que apunten cap a l'anomenat 3,5-3,5, és a dir, rebutgen la

³⁷ Es tracta del Reial Decret 480/1981, de 6 de març, pel qual es crea l'Alta Inspecció de l'Estat sobre l'ensenyament no universitari a Catalunya i al País Basc. Una de les activitats d'aquesta Alta Inspecció era "velar por el cumplimiento de las condiciones básicas que garantizan la igualdad de todos los españoles en el ejercicio de sus derechos y deberes en materia de educación, así como de sus derechos lingüísticos y, en particular, el de recibir enseñanza en la lengua oficial del Estado, de acuerdo con las disposiciones aplicables" (citat a Ferrer, 1985:213). Milian (1987:169) fa notar que es parla del dret a rebre "enseñanza en la lengua del Estado" però no "la enseñanza en la lengua del Estado", subtilitat que possibilita el model de conjunció lingüística.

³⁸ Es tracta de l'estudi, anteriorment citat (Alsina i altres, 1983), titulat Quatre anys de català a l'escola.

introducció obligatòria de l'espanyol com a llengua docent a Catalunya. En tot cas, però, vetllaran perquè el procés de catalanització mantingui un fort ritme cap aquest objectiu a través, sobretot, de demanar que el coneixement de català sigui exigible amb caràcter eliminatori a tots aquells que vulguin accedir a la funció pública docent. Per a defensar la seva opció, promouran mobilitzacions en favor de la llengua catalana (sobretot cada 23 d'abril, que anomenen "dia de la llengua"), mentre que els sectors més radicalitzats emprendran accions intimidatòries contra els col·lectius de mestres i professors hispanòfons més reticents a la implementació d'aquesta política³⁹.

A l'altre cantó de l'espectre polític, els sectors que assumeixen les tesis defensades pels autors del "Manifiesto" estan, òbviament, en contra de l'acord assolit pel conjunt de les forces polítiques catalanes: són partidaris de promoure el bilingüisme per a tothom i garantir que aquell que vulgui rebre tot l'ensenyament en espanyol el rebí. Aquesta opció no és altra que situar-se a la casella 1,1, la més rebutjada per la resta. Amb tot, val a dir que centren les seves crítiques en la posició defensada pel PSC, ja que consideren que degut al fet que la seva classe dirigent sigui catalanoparlant i catalanista (en la seva majoria) aquest partit "traeix" els interessos dels seus votants, la majoria treballadors d'origen immigrant i hispanòfons, quan accepta l'impuls a la progressiva catalanització a canvi que CiU no promogui la separació dels alumnes. Per als sectors del "Manifiesto"⁴⁰, el resultat d'una extensió de la catalanització progressiva combinada amb la separació dels alumnes seguint el model que regia a Catalunya abans del Decret 270/1982 era una solució subòptima, per tant, acceptable en la mesura que garantia la possibilitat de rebre tot l'ensenyament en espanyol per a qui ho volgués. Això fa que, des de sectors socialistes, se'ls acusi de coincidir, en el fons, amb les posicions defensades per la Generalitat en el sentit que ambdós actors coincideixen en l'acceptació d'una doble xarxa escolar. En contrapartida, però, el sector del "Manifiesto" rep els atacs i les crítiques tant dels socialistes com dels nacionalistes catalans si bé per motius diversos. Els primers perquè instrumentalitzen el fet immigrantori, atien la segregació dels hispanòfons, alhora que volen una doble xarxa escolar; els segons perquè les posicions del "Manifiesto" s'entronquen directament amb les tesis lingüístiques del nacionalisme espanyol, alhora que propugnen, en l'ensenyament, el bilingüisme per a tothom, i el monolingüisme en espanyol a Catalunya per a qui vulgui.

³⁹ Terra Lliure, organització armada sorgida de sectors de l'independentisme radical, durant la dècada dels 80, tenia entre els seus objectius principals el d'atemptar contra els professors i advocats que s'oposaven a la política de normalització lingüística de la Generalitat. Així, una de les primeres accions més "sonades" va ser el segrest i el posterior tret a la cama, el maig de 1981, de Federico Jiménez Losantos, d'un dels redactors del "Manifiesto". Amb posterioritat, també hi ha hagut atemptats fallits contra l'advocat Gómez Rovira.

⁴⁰ Després de la publicació del "Manifiesto", la reacció dels sectors catalanistes va ser tant important (rebuig unànim, creació de la Crida, etc) i tant contrària als seus plantejaments (aprovació de la LNLIC), que va eclipsar durant molt de temps aquests sectors, els quals es van haver de conformar en defensar les seves tesis a través de llargs processos judicials. Aquesta "retirada" de l'actuació pública ha durat fins que les seves idees han estat recuperades, a principis dels 90, per diverses associacions, que han jugat, altre cop, obertament i pública: l'"Asociación Miguel de Cervantes", la "Coordinadora de Afectados en Defensa del Castellano" (CADECA) i l'"Asociación por el Bilingüismo y la Tolerancia". Aquests col·lectius han presentat les seves opinions contràries a l'aplicació de la LNLIC a través d'un segon manifest, que el 21.5.94 havia reunit, segons els promotors (vegeu "El País", 21.05.94), unes catorze mil signatures, que mantenen en secret i dipositades davant notari perquè volen protegir la identitat dels signants. El 22.05.95, "El País" es fa ressò de la notícia que el nombre de signants és de 50.000. Per a una exposició novel·lada dels arguments generats per aquests sectors, vegeu Larra Servet (1993).

3.4. Consideracions finals.

En aquest apartat s'ha vist com la implementació de la política lingüística en l'ensenyament obligatori a Catalunya, que es concreta en el model de conjunció lingüística previst a la LNLC, és un equilibri bastant sòlid per exclusió, és a dir, els partits acorden que és allò que no es vol. Dins aquest marge de discrecionalitat del govern, s'ha d'implementar aquesta política de manera que cap dels signants es vegi empès a modificar l'acord. El tipus d'acord, la correlació de forces existent a Catalunya, la incertesa dels resultats de l'aplicació de la política són els elements que faran que la implementació de la política es vagi ajustant a les circumstàncies polítiques del moment i a l'entorn concret de l'escola on es faci. Per això, uns cedeixen en la intensitat de la catalanització i els altres accedeixen a diluir el bilingüisme en el model general, el qual és, al seu torn, modulats i matisats segons les zones del territori en virtut de la seva situació sociolingüística.

Un cop hi ha un equilibri d'acord amb l'ordenació de les preferències que fan les forces polítiques en base a les alternatives pactades durant la formulació de la política, això és, després del Decret 576/83, els partits ja només han de vetllar perquè aquest es compleixi. L'evolució de la implementació de la política lingüística en l'ensenyament obligatori estarà condicionada, doncs, pel control que els diferents actors realitzaran sobre les actuacions del Govern de la Generalitat. Aquest control és fet en tres contextos diferents: en les successives eleccions per part de l'electorat; en les activitats del Parlament per part dels partits; i en els tribunals de justícia per part dels col·lectius concrets directament afectats (pares i personal docent). L'anàlisi d'aquests tres àmbits s'abordarà en un proper apartat.

Abans, però, d'entrar en els aspectes relacionats amb el control que diversos actors exerceixen sobre la implementació, en les pàgines que vénen a continuació, l'atenció se centrarà en l'anàlisi detallada d'allò que fa el Govern en dos àmbits fonamentals d'aquesta política: la funció pública docent i l'alumnat.

4. Els diversos àmbits de la implementació.

El marge de discrecionalitat amb què compta el poder executiu en un sistema polític parlamentari per portar a terme una determinada política és prou gran com perquè un canvi de majoria parlamentària impliqui, sovint, una reorientació de la política que fins ara s'havia estat fent (Castles, 1982).

En el cas de la política lingüística de la Generalitat, malgrat l'acord interpartidista assolit i concretat en el text de la LNLC aprovat amb només una abstenció i les constants apel·lacions al consens polític a l'entorn d'aquesta qüestió, aquest marge de maniobra és considerablement gran com es pot veure en l'anàlisi de la implementació dels principals àmbits on aquesta es desenvolupa:

1) el que fa referència a la funció pública docent i,

2) el que s'articula a l'entorn de la gestió de la diversitat sociolingüística de l'alumnat, és a dir, com l'Administració intenta donar resposta al problema de l'existència d'un alumnat amb fortes diferències internes quant al coneixement i ús de la llengua catalana, per tal de complir el mandat legal que l'obliga a posar aquells mitjans necessaris perquè tots els alumnes coneguin igual de bé les dues llengües oficials en acabar llurs estudis obligatoris.

En relació a cadascun d'aquests dos àmbits, l'estratègia de l'Administració en el procés d'implementació serà diferent perquè ha d'operar sobre uns contextos molt diferenciats quant a l'entramat d'actors que hi ha i els diferents recursos que aquests disposen per a defensar els seus interessos respectius. El tipus de públic al qual s'adreça la política en cada àmbit concret, doncs, modifica el grau de coerció que els poders públics poden aplicar per aconseguir els objectius fixats pel legislador.

En el tema del professorat, com que el Govern de la Generalitat, obligat per la LNLC⁴¹, ha de preveure legalment les condicions d'accés a la funció pública docent, el grau de coerció que exerceix directament damunt els individus que volen ser professors és considerable.

En canvi, en el segon cas, en relació a l'alumnat, donat que la LNLC garanteix el dret dels alumnes a rebre el primer ensenyament en la llengua oficial que tinguin per habitual i que, en les posteriors etapes, l'ús docent de les llengües oficials queda a criteri dels poders públics, si el govern es proposa d'aconseguir una extensió de la presència i ús del català en l'ensenyament, haurà de recórrer necessàriament a altes dosis de persuasió, ja que els opositors a aquesta política comptarien, eventualment, amb nombrosos mecanismes jurídics per a fer valer la seva opció. En aquest context, s'imposa que la coerció sigui exercida indirectament, és a dir, sobre l'entorn dels individus.

En conseqüència, en els propers apartats em centraré a descriure els elements que configuren el procés d'implementació de la política lingüística en l'ensenyament en aquests dos àmbits: els professors i l'alumnat.

4.1. Les actuacions del Govern de la Generalitat i la funció pública docent.

Per a portar a terme la política lingüística en l'ensenyament obligatori cal l'existència

⁴¹ L'article 18.1 de la LNLC diu que "D'acord amb les exigències de llur tasca docent, els professors han de conèixer les dues llengües oficials".

i la participació d'un cos de professors degudament capacitats per ensenyar el català i en català, el nombre dels quals serà cada cop més gran, en la mesura que la catalanització es vagi estenent. Per aconseguir-lo, el Govern ha seguit dues vies simultàniament i complementària.

La primera ha estat la fixació de les exigències legals en relació als requisits lingüístics que calen per treballar a la funció pública docent catalana. Aquestes no han evolucionat amb una progressiva rigurositat acompanyant el ritme creixent d'impuls de la catalanització, sinó que han sofert algunes oscil·lacions degudes al procés d'interacció entre els actors implicats.

La segona via ha estat la de promoure i impulsar el reciclatge professional o bé d'aquells que ja estaven treballant o bé d'aquells que aspiraven a fer-ho i que havien estat formats deficientment per a assumir les directrius d'aquesta política.

Abans d'entrar en l'anàlisi de les iniciatives empreses en aquests dos àmbits, es descriurà -breument- quines van ser les primeres mesures al començament del procés.

En una primera fase, que s'inicia amb l'entrada en vigor del Decret 2092/1978, de 23 de juny, la llengua catalana passa a ser matèria obligatòria en l'ensenyament i, permet en alguns casos, impartir l'ensenyament en català, el problema a solventar és la insuficiència de professors capacitats per ensenyar el català⁴². Quan a partir del Decret 270/1982 es fa un pas més en l'extensió de la catalanització per la via de fixar uns mínims d'ensenyament en català a totes les escoles, l'Administració assumeix el compromís de dotar les escoles de professors capacitats per a fer l'ensenyament en català, per la qual cosa ha de planificar la distribució dels professors.

Finalment, amb l'entrada en vigor dels Decrets que despleguen la LNLC, el nombre de professors capacitats necessari anirà augmentant paral·lelament a la catalanització de l'ensenyament⁴³. Per això intensificarà els requisits lingüístics per entrar en l'ensenyament públic i, alhora, la política de reciclatge del professorat.

Com ja ha estat remarcat, a l'inici del procés hi ha una gran escassetat de professors capacitats per a fer classes de català, fins al punt que el curs immediatament anterior a l'entrada en vigor l'anomenat Decret de Bilingüisme (de 23 de juny de 1978) hi havia només 685 professors capacitats per fer l'ensenyament del català, d'acord amb una gran varietat de titulacions⁴⁴. A més, en termes globals, el coneixement mateix de la llengua catalana també era bastant baix: el 52% dels professors són catalanoparlants -cosa que no vol dir que

⁴² Des del curs 1978-79 a tot l'RGB els alumnes han de rebre classes de català (3 hores setmanals). Per tant, l'Administració ha de proveir aquests professors. En canvi, pel que fa a l'ensenyament en català, aquest serà permès si s'acompleix un seguit de condicions entre les que hi ha la constatació que l'escola sol·licitant disposa de professors degudament capacitats. Per tant, la dotació del personal docent és, en principi, a càrrec del propi centre.

⁴³ En aquest context, cal entendre aquest procés com un mecanisme de retroalimentació, és a dir, cada vegada es poden fer més classes en català si cada vegada hi ha més professors capacitats per a fer-ho; i a l'inrevés, en la mesura que es fixen els objectius d'avançar en la catalanització de l'ensenyament, cal aconseguir que hi hagi més professors.

⁴⁴ Segons xifres de proporcionades per Bel (1991:30), "l'origen del títol de català d'aquests professors era molt divers: Junta Assessoradora per a l'Ensenyament del Català (JAEC), 212 (31%); Universitat, 192 (28%); Diputació, 8 (1%); Generalitat, 6 (1%); Llicenciats, 40 (6%); Altres, 36 (5%); Sense títol, 191 (28%); Total (Curs 1977-78), 685 (100%)".

sàpiguen escriure en català- i el 9,6% ni tan sols l'entén⁴⁵.

Així, per a fer possible l'aplicació del Decret de Bilingüisme, es publica l'Ordre Ministerial de 14 de setembre de 1980, que, entre les mesures que recull per a desenvolupar-lo, estableix el llistat de títols o diplomes que són reconeguts com a vàlids per a ésser convalidats pel Diploma de "Mestre de Català", el qual permet fer classes de català a l'EGB. Com que aquesta mesura d'urgència és clarament insuficient, l'esmentada Ordre estableix, a més, dues habilitacions de caràcter provisional:

1) podran ensenyar català tots aquells professors d'EGB que ja l'hagin ensenyat en cursos anteriors emparats en el Decret 1433/1975⁴⁶, i n'acreditin una competència suficient.

2) excepcionalment, es permetrà que ensenyin català a Pre-escolar i a l'EGB tots aquells que tinguin un dels diplomes o certificats que donen dret a obtenir el Diploma de "Mestre de Català", però, en canvi, no tinguin la titulació oficial necessària per a ser, d'acord amb la normativa, professors d'EGB⁴⁷.

Tanmateix, però, amb la incorporació d'aquests "Mestres de Català" no n'hi ha prou i, donades aquestes dades, la política de la Generalitat envers el professorat s'orienta en dos sentits⁴⁸:

1) desenvolupar una normativa sobre el requisits lingüístics que han de complir el professorat per exercir a Catalunya.

2) Elaborar programes de reciclatge perquè s'hi puguin acollir aquells professors que no estan capacitats per ensenyar el català i en català.

Per això, en primer lloc, es farà una breu descripció de l'evolució del marc normatiu dels requisits lingüístics que incideixen en l'accés a la funció pública docent. En segon lloc, s'entrarà en el comentari dels trets principals dels programes de reciclatge.

⁴⁵ Font: Bel, 1991:29.

⁴⁶ A l'empara de la Llei General d'Educació de 1970, es va publicar el Decret 1433/1975, de 30 de maig (BOE, 01.07.75), pel qual es regula la incorporació de l'ensenyament de les llengües nadiues a l'Educació Pre-escolar i General Bàsica, si bé de forma voluntària. No concreta ni la manera de fer-ho ni les mesures administratives per a dur-ho a la pràctica.

⁴⁷ Aquesta habilitació provisional i excepcional tenia com a termini per acollir-s'hi qui ho desitgés el 30 de setembre de 1983. Per Ordre de 2 de maig de 1983, aquest termini va ser ampliat fins al 30 de setembre de 1986, donada la necessitat que hi ha que continuïn treballant i perquè aquells que s'hi havien acollit puguin acabar els seus estudis o bé "per a permetre llur reinserció en altres àrees de l'Administració educativa" (Milian, 1986:171n).

⁴⁸ Vegeu Bel (1991) per a una explicació des de la mateixa Administració sobre els deu primers anys de normalització lingüística a l'ensenyament (1978-1988).

4.1.1. El desenvolupament del marc jurídic en relació al nivell d'exigència del coneixement de les dues llengües oficials a Catalunya⁴⁹.

El fet que la Generalitat compti amb una determinada potestat de determinar quins són els requisits en relació al coneixement de les dues llengües oficials a Catalunya per a exercir la funció docent, es pot dir que ha estat clau per a consolidar la política de catalanització en l'ensenyament. En efecte, la Generalitat ha exercit, des que ha pogut, aquesta potestat en la direcció d'aconseguir fixar el nivell més alt possible d'exigència de coneixement de català, fins al punt que, en l'actualitat, als concursos-oposició i als concursos de trasllats, la prova de llengua catalana té un caràcter eliminatori.

Els requisits de coneixement de la llengua catalana, però, han seguit una evolució oscil·lant quant als nivells d'exigència que s'han contemplat a la normativa per a ser professor en l'ensenyament públic a Catalunya.

En aquest apartat, es farà especial esment a aquesta evolució soferta en els concursos-oposició, si bé també es tindran en compte els requisits que apareixen en els concursos de trasllat.

A) Els requisits lingüístics als concursos-oposició.

Els successius concursos-oposició per accedir a la funció pública docent convocats per la Generalitat de Catalunya des de 1981⁵⁰ han establert diferents nivells d'exigència quant al coneixement de la llengua i la cultura catalanes, la qual cosa ens permet d'agrupar-los en tres fases atenent a aquest criteri:

- 1) 1981 - 1985: els primers intents d'exigir un cert nivell de coneixement de català per a ser propietari definitiu d'una plaça a Catalunya.
- 2) 1986 - 1988: l'aplicació del Decret 18/1986 o "si no superen la prova específica, tampoc no passa massa res".
- 3) 1989 - ençà: la consolidació de la prova eliminatòria de coneixement de llengua catalana.

A la taula 4, hi ha recollit el llistat de les oposicions que s'han convocat, així com els requisits de coneixement de català que hi havia a la convocatòria i el nombre de places ofertades.

⁴⁹ Aquest apartat té com a referències bàsiques els articles d'Antoni Milian titulats "Drets lingüístics i funció docent a l'Educació General Bàsica a Catalunya" (1987) i "La funció pública docent a Catalunya al cap de deu anys de català a l'escola" (1988).

⁵⁰ Els traspassos de competències d'ensenyament a la Generalitat de Catalunya es van fer a través del Reial Decret 2809/1980, de 3 d'octubre, i la primera convocatòria d'oposicions a EGB va ser l'any següent (segons Ordre de 28 de febrer de 1981).

Taula 4 Els requisits lingüístics en els concursos-oposició per accedir a la funció pública docent en l'ensenyament obligatori.

Any	Data convoc.	Places	Requisits lingüístics
1981	28.02.81	950	Cal superar la prova específica de coneixement de la llengua i cultura catalanes per a ésser nomenat per a plaça a Catalunya. Aquells que no la superin en un termini de 2 anys o no s'acullin a l'expectativa de destinació fora de Catalunya no accediran al Cos de Professors d'RGB. Per tant, la prova té un caràcter eliminatori temporal.
1982	03.03.82	2.000	Igual que a la convocatòria anterior.
1983	18.03.83	4.990	Cal superar la prova específica de coneixement de la llengua i cultura catalanes per a ésser nomenat per a plaça definitiva a Catalunya, si bé accedeixen al cos de professors. Els opositors que en el termini de dos anys no superin la prova específica de llengua i cultura catalanes restaran obligats a participar en el concurs general de trasllats i sol·licitar places de fora de Catalunya.
1984	16.03.84	3.178	Cal superar la prova específica per a ésser nomenat propietari definitiu d'una plaça a Catalunya. Si no l'aproven i volen obtenir una plaça definitiva caldrà que participin en el concurs general de trasllats per a places de fora de Catalunya.
1985	28.03.85	1.550	Igual que a la convocatòria anterior.
1986	25.03.86	1.400	Decret 18/1986. Cal superar la prova específica si hom vol participar en el concurs de trasllats a altres places de Catalunya, però obtenen plaça provisional a Catalunya. Així, aquells que passin el concurs i siguin declarats "no aptes" en la prova de llengua i cultura catalanes poden romandre a Catalunya sense demostrar un mínim de coneixement de català fins a la seva jubilació.
1987	16.03.87	800	S'aplica el Decret 18/1986.
1988	22.03.88	260	S'aplica el Decret 18/1986.
1989	17.04.89	350	Prova eliminatòria de coneixement oral i escrit de la llengua i cultura catalanes.
1990	12.04.90	218	Prova eliminatòria.
1991	23.04.91	1.480	Prova eliminatòria.
1992	-	-	No hi ha convocatòria.
1993	05.04.93	925	Prova eliminatòria.
1994	30.03.94	840	Prova eliminatòria.
1995	-	-	No hi ha convocatòria.

Font: Elaboració pròpia.

Primera fase: Cal demostrar un cert nivell de coneixement de català per a ser propietari definitiu d'una plaça a Catalunya (1981-1985)⁵¹.

Aquesta primera fase s'inicia arran de la convocatòria de 28 de febrer de 1981 feta d'acord amb el Reial Decret 229/1981, de 5 de febrer, el qual adequava el procediment

⁵¹ Vegeu Milian (1987) per a un estudi jurídic detallat d'aquesta primera fase.

d'accés a la funció pública docent al nou marc sorgit de l'entrada en vigor de la Constitució, l'Estatut d'Autonomia i els traspassos de competències entre els dos nivells d'administració, la qual cosa implicava que havia de tenir en compte les competències de la Generalitat de Catalunya en matèria d'ensenyament, així com l'existència de dues llengües oficials a Catalunya. Per això, l'article 3 de l'esmentat Reial Decret "estableix que les convocatòries específiques inclouran els requisits particulars que hom cregui necessaris per a la provisió de places en les Comunitats Autònomes on llur llengua sigui oficial" (Milian, 1987:173) i, més concretament, que:

"Las convocatorias específicas determinarán: (...) d) las pruebas o requisitos que se estime necesarios por razón del idioma y cultura específicas para ser nombrados en plaza determinadas de las Comunidades Autónomas. Estas pruebas no tendrán carácter eliminatorio para acceder al Cuerpo correspondiente en las condiciones que se determinen en las respectivas convocatorias".

En base aquest Reial Decret i les respectives Ordres del Ministeri d'Educació que convoquen, anualment, els concursos-oposició per ingressar al Cos de Professors d'Educació General Bàsica, la Generalitat ha anat fent les convocatòries específiques corresponents on hi ha inclosos els requisits en relació a la llengua i la cultura catalanes. Tot i que en termes generals, a les convocatòries d'aquesta fase estableixen el mateix en relació a la llengua i cultura catalanes, és a dir, una prova comuna a tots els opositors, "el tractament que l'esmentada prova ha rebut no ha estat homogeni, en atorgar-se-li efectes diferents en algunes convocatòries" (Milian, 1987:173).

Així, tal i com ha estat oportunament assenyalat per Milian (1987), hi ha hagut tres tractaments diferents a aquesta prova durant aquesta primera fase:

1) A les convocatòries de 1981 i 1982, calia superar la prova específica de llengua i cultura per ingressar al Cos de Professors, la qual tenia efectes temporalment eliminatòris⁵².

2) A la convocatòria de 1983, s'introdueix un lleuger canvi. Tot i que la prova específica hi continua sent, els efectes de la seva no superació són uns altres. Si bé aquests opositors ja han accedit al Cos de Professors, si en el termini de dos anys no han superat la prova, han de participar obligatòriament en el concurs general de trasllats per a places de fora de Catalunya. Per tant, la prova específica ha perdut el seu caràcter temporalment eliminatòri, però impedeix que l'opositor es quedi amb plaça definitiva a Catalunya sense superar la prova.

3) A les convocatòries de 1984 i 1985, els efectes són molt semblants als de la convocatòria anterior, però s'especifica que cal superar-la per a ser nomenat propietari definitiu d'una plaça a Catalunya. Aquells qui no la superin s'integren en el Cos de Professors, tenen una plaça provisional, però no poden participar en el Concurs de Trasllats per a places a Catalunya, és a dir, per tenir una plaça definitiva, aquesta ha d'estar fora de

⁵² Milian (1987:173) explica que aquells qui no la superaven en dos anys, quedaven en expectativa de destinació per a places de fora de Catalunya. Per tant, segons Milian, aquestes previsions, juntament amb l'especificació segons "la qual la llista general d'aprovats "reflectirà la situació dels opositors que havent aprovat l'oposició tinguin pendent la superació de la prova específica de llengua i cultura catalanes que els dona dret a nomenament", permet que la prova es concebi amb efectes temporalment eliminatòris per a aquells opositors que havent superat la totalitat de les fases del concurs-oposició siguin declarats "no aptes" a la prova de llengua i cultura catalanes: mentrestant no superessin aquesta prova o s'acollissin a l'expectativa de destinació -transcorregut un termini de dos anys- no serien nomenats, és a dir, no accedirien al Cos de Professors d'Educació General Bàsica".

Catalunya, com ja es preveia a convocatòries anteriors.

Com a conclusió d'aquesta primera fase, s'ha de remarcar que els requisits establerts són considerables, ja que cal superar la prova específica per tenir una plaça en propietat definitiva a Catalunya. Ara bé, aquests han estat rebaixats al llarg del temps perquè a les primeres convocatòries la no superació tenia un caràcter temporalment eliminadori. El canvi d'uns requisits a uns altres de menys estrictes no és aliè, evidentment, als moviments de protesta generats pels sectors d'hispanòfons sense un coneixement de català suficient i amb expectatives d'entrar a la funció pública com a professor d'EGB⁵³.

Segona fase: la rebaixa en els requisits lingüístics (1986-1988).

Aquesta fase es caracteritza per ser, de les tres, aquella en la qual els requisits lingüístics són més febles perquè es limiten a impedir que els opositors que no han superat la prova específica puguin participar en un concurs de trasllats a una plaça de Catalunya, sense que hi hagi cap altra mena d'efecte en el cas de no fer-ho.

Els canvis introduïts a la convocatòria de 1986 tenen l'origen en el conflicte judicial iniciat arrel de la publicació, el 18 de desembre de 1985, de l'Ordre de la convocatòria de concurs de trasllats per a places a Catalunya en la qual s'introduïa l'exigència de superar una prova específica de llengua i cultura catalanes. En efecte, aquesta Ordre va ser recorreguda judicialment per alguns professors d'EGB, fins arribar al Tribunal Suprem⁵⁴. El Tribunal Suprem va dictar sentència el 16 de desembre de 1985⁵⁵ estimant parcialment el recurs presentat pels professors d'EGB. Per a satisfer la sentència del Tribunal Suprem, la Generalitat publica el Decret 18/1986, de 30 de gener de 1986⁵⁶. En virtut d'aquest Decret, els requisits lingüístics als concursos-oposició baixen molt, ja que són equiparats als que

⁵³ Convé tenir present que els sectors més contraris es trobaven entre aquells qui ja eren funcionaris. Els concursos de trasllats als quals podien participar preveïen uns requisits lingüístics que ells consideraven perjudicials per als seus drets adquirits i que, en tot cas, eren molt més laxes que els existents en els concursos-oposició. Com veurem més endavant, la lluita als Tribunals de Justícia contra les disposicions en els concursos generals de trasllats a places de Catalunya va provocar el canvi dels requisits lingüístics exigits a les oposicions per entrar a la funció pública.

⁵⁴ El recurs a aquesta Ordre va ser presentat per l'advocat Esteban Gómez Rovira, el 24 de febrer de 1985.

⁵⁵ El procés té el seu origen en un recurs de reposició presentat per 37 professors d'EGB contra l'article 30 de l'Ordre de la Generalitat de 18 de desembre de 1984 perquè, segons ells, vulnerava diversos articles de la Constitució (el 19, el 20 i 27). El Conseller de la Generalitat el va rebutjar el 12 de febrer de 1985. En conseqüència, aquests van presentar un recurs contenciós-administratiu davant l'Audiència Territorial de Barcelona, la qual, el 23 de juliol, el va desestimar. Al seu torn, van recórrer davant del Tribunal Suprem, que va dictar sentència anul·lant el precepte impugnat perquè viola el dret a la igualtat, ja que preveu uns requisits lingüístics diferents segons si es tracta d'un concurs-oposició o d'un concurs de trasllats. La Sentència es pot trobar reproduïda (en la seva major part) a la Revista de Llengua i Dret (1986), número 7, pàgines 273-285.

⁵⁶ Aquest Decret (DOGC 647, 10 de febrer de 1986) el podeu trobar íntegrament reproduït a la Revista Llengua i Dret (1986), número 8, pàgines 205-207.

regien en el cas dels concursos de trasllats⁵⁷. En efecte, a partir del Decret 18/1986, "aquells que hagin superat totes les fases del concurs-oposició però que siguin declarats "no aptes" de la prova específica reben, fins i tot, destinació definitiva a places de Catalunya. L'única restricció que es preveu fins que no se superi la prova -el Decret parla d'adscripció, amb caràcter condicional, a la destinació definitiva- consisteix en l'impediment de participar en successius concursos de trasllat a places de Catalunya, d'aquí que el caràcter condicional -contràriament a allò que semblava- no afecti en realitat a la destinació definitiva, sinó que afecti, en tot cas, l'obtenció de posteriors places a Catalunya a través del sistema de trasllats" (Milian, 1987:175). Per tant, segons es desprèn, qualsevol que hagi superat totes les proves excepte la de llengua i cultura catalanes pot ser professor d'EGB a Catalunya fins a la seva jubilació. Només si vol concursar en un trasllat a una altra plaça de Catalunya haurà d'acreditar un cert coneixement de català. En conseqüència, en el cas més extrem, és perfectament legal que, a partir de 1986, entri en l'ensenyament públic de Catalunya un ignorant complet en llengua catalana⁵⁸. Aquesta fase, sortosament per a la catalanització progressiva de l'ensenyament (per mandat de la LNLC), va durar dues convocatòries més pel que fa als concursos-oposició.

Tercera fase: la prova de llengua i cultura catalanes tenen un caràcter eliminatori (1989-...).

Aquesta tercera fase s'enceta a partir de l'Ordre Ministerial del 14 d'abril de 1989⁵⁹, per la qual es convoca, amb caràcter general, concurs-oposició a Cossos de Funcionaris Docents d'EGB, Ensenyaments Mitjans, Artístics i d'Idiomes. La novetat d'aquesta Ordre rau en el fet que estableix el següent: "En les convocatòries específiques que incloguin places situades a Comunitats Autònomes la llengua pròpia de les quals tingui caràcter oficial podran establir-se els procediments adequats per a acreditar el coneixement de la llengua corresponent. Aquests procediments no tindran caràcter eliminatori per a l'accés al cos, *llevat*

⁵⁷ L'arrel del conflicte estava en el fet que si hom venia a donar classes a Catalunya en virtut d'un concurs de trasllats procedent de fora de Catalunya havia de demostrar que tenia un cert nivell de llengua catalana i, si no superava la prova, adquiria el compromís de fer-ho en quatre anys. Si un cop transcorreguts aquests quatre anys per a fer-ho no demostrava tenir el nivell de català exigible, no passava res. En canvi, si hom pretenia entrar al Cos de Professors fent el concurs-oposició, havia de superar també la prova i si no, només tenia dos anys per a fer-ho, transcorreguts els quals havia de concursar per a una plaça de fora de Catalunya. La desigualtat era palesa i el Tribunal Suprem va decidir igualar "per sota", és a dir, en comptes d'endurir l'exigència del coneixement de català als concursos de trasllat, va optar per rebaixar-los en els concursos-oposició.

⁵⁸ Vista aquesta possibilitat, ben plausible, no és d'estranyar que Milian (1988:223) faci constar la sorpresa que li produeix llegir els comentaris favorables de la Sentència que l'origina, per part de la classe política catalana. Tanmateix, però, s'ha de tenir en compte un parell de qüestions:

1) en aquesta Sentència el Tribunal Suprem no pot evitar de reconèixer que la Generalitat pot exigir, encara que sigui mínimament, el coneixement del català als professors que s'incorporen a l'ensenyament de Catalunya.

2) que el Grup Parlamentari Popular ja s'havia interessat per aquest conflicte jurídic, sent una de les primeres intervencions crítiques d'aquesta formació política envers l'aplicació de la LNLC. La pregunta va ser feta el juny (publicada al BOPC 79, p. 3656) i la resposta del Conseller és al BOPC 84, p. 4000. El fantasma del conflicte polític per motius de llengua començava a sorgir.

⁵⁹ Publicada al BOE núm. 90, de 15.04.1989.

*d'aquells casos en els quals, pel fet de tractar-se de places en les quals l'ensenyament ha d'impartir-se en llengua pròpia de la Comunitat Autònoma, pugui prescriure's el coneixement de la llengua esmentada en consonància amb les competències establertes i la Jurisprudència Constitucional"*⁶⁰.

Així, en base a aquesta Ordre, la Generalitat, en l'Ordre que regula la convocatòria específica corresponent, de 17 d'abril de 1989⁶¹, preveu una prova eliminatòria de coneixement de les dues llengües oficials a Catalunya perquè considera que, a les places a cobrir, l'ensenyament s'imparteix, normalment, en català. Des d'aleshores, les successives Ordres de la Generalitat convocant concursos-oposició inclouen una prova eliminatòria d'aquest caràcter.

Aquesta política es referma amb la Sentència del Tribunal Constitucional 46/1991, de 28 de febrer, la qual avala l'exigència de capacitació lingüística per accedir a la funció pública de les comunitats autònomes amb dues llengües oficials⁶². Com a conseqüència de la publicació d'aquesta Sentència, el marc normatiu que regula l'accés a la funció pública docent canvia. Per una banda, l'Estat publica el Reial Decret 574/1991, de 22 d'abril, que substituïnt allò disposat al Reial Decret 229/1981, de 5 de febrer, estableix que "*en las convocatorias que incluyan plazas situadas en comunidades autónomas cuya lengua propia tenga carácter oficial podrán establecerse los procedimientos adecuados para acreditar el conocimiento de la lengua correspondiente*". En aquest context favorable, la Generalitat de Catalunya publica el Decret 244/1991, de 28 d'octubre, sobre el coneixement de les dues llengües oficials per a la provisió de llocs de treball docents dels centres públics d'ensenyament no universitari de Catalunya, dependents del Departament d'Ensenyament⁶³. Aquest Decret substitueix el Decret 18/1986, i significa un pas molt important cap a la catalanització de la funció docent de Catalunya, sobretot a partir de la Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya considera que està plenament ajustat a dret⁶⁴.

Efectivament, aquest Decret abasta tot l'ensenyament no universitari i totes les vies

⁶⁰ Text reproduït a la "Revista de Llengua i Dret" (1990), núm. 14, p. 378-379. El fragment en cursiva és el que constitueix un afegitó respecte a les convocatòries anteriors.

⁶¹ DOGC, núm. 1133, de 19 d'abril.

⁶² Aquesta Sentència (BOE, núm. 74, de 27 de març) considera que l'article 34 de la Llei 17/1985, de 23 de juliol, de la funció pública de la Generalitat de Catalunya és constitucional. Vegeu la "Revista de Llengua i Dret" (1992), número 17, per a una reproducció íntegra de l'esmentada Sentència. Al mateix número de la revista hi ha un comentari jurídic a càrrec de Jaume Vernet titulat "El Tribunal Constitucional avala l'exigència de la capacitació lingüística per accedir a la funció pública de les comunitats autònomes amb dues llengües oficials. Comentari a la STC 46/1991, de 28 de febrer".

⁶³ Publicat al DOGC (núm. 1524, de 29 de novembre). El podeu trobar reproduït a la "Revista de Llengua i Dret" (1992), núm. 18, p. 261-263.

⁶⁴ Contra el Decret 244/1991, de 28 d'octubre, un grup de professors, assessorats i amb el suport de CC00 i UGT, van presentar un recurs contenciós-administratiu perquè consideraven que tenia un contingut discriminatori en exigir el coneixement del català. La presentació d'aquest recurs no paralitzà l'aplicació del Decret perquè el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya va decidir no suspendre'n l'eficàcia. Vegeu la "Revista de Llengua i Administració", núm. 44, de març de 1992, per a un comentari sobre la situació generada per la presentació d'aquest recurs; i les notícies publicades pels diaris de Barcelona a partir del 12 d'octubre de 1994 per a contrastar les primeres valoracions de la Sentència, feta pública el 10 del mateix mes.

d'accés a la funció docent de Catalunya, sigui a través d'un concurs-oposició o a través d'un concurs de trasllat. Per tant, tots aquells qui vulguin ser professors a Catalunya en qualsevol nivell no universitari hauran d'acreditar un coneixement suficient, oral i escrit, de les dues llengües oficials a Catalunya.

La transcendència d'aquest Decret és doble. Per una banda, en el nivell de l'ensenyament primari, l'exigència del català es consolida definitivament. Per l'altra, aquest Decret empara l'extensió de la catalanització de l'ensenyament secundari⁶⁵, preveient que en els convocatòries de places dels anys successius hi haurà progressivament un percentatge més alt de centres a les places dels quals s'exigirà el coneixement del català, fins arribar a la totalitat de les places el curs 1995-96⁶⁶.

B) Els concursos de trasllat.

Des de les primeres convocatòries, els concursos de trasllat han previst, en general, un nivell d'exigència del coneixement de la llengua catalana inferior a l'exigit als concursos-oposició. En efecte, els professors quedaven compromesos, en cas de no acreditar un determinat coneixement de la llengua i cultura catalanes, a adquirir-lo passat un temps⁶⁷. Tanmateix, però, la Generalitat, per tal de possibilitar l'existència d'ensenyament en català, va optar per segregar del concurs general algunes places per a les qual sí que s'exigia ineludiblement un determinat coneixement del català (Blasi, 1989:601). Aquesta opció, que consolidava l'existència d'unes escoles anomenades "catalanes" perquè feien tot l'ensenyament en català, va ser durament criticada pel PSC, ja que considerava que era l'embrió d'una

⁶⁵ Cal tenir present que la Generalitat no espera a tenir publicat aquest Decret per exigir el català a l'ensenyament secundari. En aquest sentit, a la Resolució de 23 d'abril de 1991 (DOGC núm. 1435, del 26), per la qual es convoquen les proves per a la provisió de 2.552 places de funcionaris docents dels cossos d'ensenyament secundaris, a Catalunya, hi ha una prevista, per primer cop, una prova de coneixement de la llengua catalana, i no només de comprensió com en les immediatament anteriors. Vegeu "Revista de Llengua i Dret" (1992), núm. 17, pàgines 229-230, per a una descripció de la prova eliminatòria de la llengua catalana.

⁶⁶ A la Disposició Transitòria del Decret 244/1991, es preveu que a partir de 1992, "el Departament d'Ensenyament, abans de cada convocatòria de provisió de llocs de treball docent als centres docents públics d'ensenyament secundari, publicarà la relació de centres en què s'exigirà, per a la dita provisió, el coneixement adequat, oral i escrit, de la llengua catalana. En la primera convocatòria de provisió de llocs de treball docent a què es refereix l'apartat anterior, el nombre d'aquests centres no superarà el 60% del seu total. Per una Ordre del conseller d'Ensenyament aquest percentatge serà incrementat gradualment fins a l'assoliment del total dels centres per al 1995-1996, d'acord amb el desplegament del Pla de formació permanent i el procés d'aplicació de la reforma educativa".

⁶⁷ A les primeres convocatòries, el termini era de dos anys. A la convocatòria de 1984 (la impugnada per diversos professors assessorats per Gómez-Rovira), el termini previst era ja de quatre anys. En el concurs general de trasllat, s'estableixen dos tipus de places vacants: unes amb l'exigència de titulació o certificat de capacitació lingüística; i aquelles que no tenen cap requisit. Per tant, com assenyala Blasi (1987), cal que l'Administració planifiqui l'oferta de vacants segons la situació lingüística del claustre i el projecte de catalanització del centre. En general, però, la política que se segueix és la començar la catalanització pels nivells inferiors: a Pre-escolar, totes les places estan senyalitzades (cal acreditar coneixement de la llengua catalana); a EGB, si a l'escola hi ha ensenyament en català, 7 de cada vuit unitats preveuen places amb exigència de català; si no hi ha procés de catalanització, es fa de manera per aconseguir que el 50% del claustre de professors tinguin coneixement de català acreditat.

eventual doble xarxa d'escoles⁶⁸. A partir de la LNLC -que impossibilitava legalment l'existència d'una doble xarxa escolar en funció de la llengua- el Departament d'Ensenyament va considerar que totes les escoles eren "catalanes", però va continuar convocant concursos de trasllats en els quals es proveïen dos tipus de plaça: unes amb exigència del català i altres sense⁶⁹.

La diferència entre els requisits exigits als concursos-oposició i als concursos de trasllat va desaparèixer arran de la ja esmentada Sentència del Tribunal Suprem de 16 de desembre de 1985, la qual equiparava els concursos de trasllat i els concursos-oposició pel que fa a exigències lingüístiques. Així, en els concursos de trasllat a una plaça a Catalunya, els professors quedaven compromesos a acreditar la possessió d'un cert nivell de coneixement de català o, si encara no el tenien, a obtenir-lo en el termini màxim de quatre cursos la capacitació. Un cop transcorreguts aquestes quatre anys no hi ha "prevista cap conseqüència en el cas que no hagin fet efectiu llur compromís d'obtenir la capacitació" (Milian, 1987:176). Aquestes previsions va estar vigents fins a l'entrada en vigor del Reial Decret 895/1989, de 14 de juliol (BOE núm. 171, del 19), a l'article 6 del qual deia que "En les convocatòries per a llocs ubicats en comunitats autònomes la llengua pròpia de les quals tingui el caràcter d'oficial es podran establir els requisits legalment exigibles per raó de la cooficialitat de les llengües". Aquest Reial Decret va possibilitar que a les convocatòries que hi va haver a partir de llavors, s'exigís el coneixement de la llengua catalana a les places docents de Catalunya⁷⁰.

⁶⁸ L'opció del Govern de la Generalitat va ser retirar del Concurs General de Trasllats aquelles places destinades a centres que havien estat autoritzats a professar l'ensenyament en català o que tenien menys de quatre unitats escolars. Aquestes places es cobrien a través del "Concurs Especial d'Escoles Autoritzades a professar l'ensenyament en català" i per a concursar-hi calia tenir el Diploma de Mestre de Català. Segons Arenas (1988:81) aquesta mesura, que va ser "aplaudida per les escoles públiques que feien l'ensenyament en català, en uns moments no pas fàcils, va ser contrastada per sectors no afectats. Qui pot negar, avui, que el Concurs anomenat d'Escola Catalana no era una necessitat imperant per protegir i consolidar aquells centres docents -un 7,9%- que donaven ja d'entrada el model d'escola que Catalunya necessita?".

⁶⁹ Sara Blasi (1989) aporta les xifres que demostren les dificultats per cobrir aquestes places, tot i que hi ha una certa progressió:

Curs	Ofertades	Cobertes
1981-82	1098	568 (51,73%)
1982-83	1308	496 (37,92%)
1983-84	2135	779 (36,48%)
1984-85	3244	2166 (66,76%)
1985-86	1701	1337 (78,60%)

Hi hauria dues hipòtesis alternatives que explicarien l'augment del percentatge de places cobertes: 1) que els concursants estan millor preparats en relació al coneixement de català; i 2) que les proves són més fàcils i els tribunals més generosos en l'avaluació. Per a intuir quina d'aquestes dues opcions és més versemblant s'ha de tenir en compte dos aspectes. Per una banda, cal fer notar que el gran "salt" d'aprovat coincideix amb el curs en el qual l'Ordre que regula el concurs de trasllats ha estat impugnada. Per altra banda, quan el conseller d'Ensenyament respon (BOPC 84, 9.9.85) a una pregunta d'Alianza Popular en relació a aquest conflicte, reconeix que "els diferents tribunals que jutgen les oposicions han estat, en general, molt comprensius en avaluar les proves de llengua i cultura catalanes". Aquest és un dels arguments que el conseller empra per deixar clar que els professors que s'han queixat tenen poca raó.

⁷⁰ Així, per exemple, ja a la Resolució de 22 d'octubre de 1990 es convoca un concurs de trasllats en el qual s'exigeix el coneixement de la llengua catalana a tots els llocs de treball qualificats de bilingües a l'annex de la Resolució.

Com que aquest requisit també s'exigeix, com s'ha vist, al concurs-oposició per a places docents de Preescolar i Ensenyament General Bàsic, des de la convocatòria de l'any 1989, es pot concloure que el problema de la capacitació lingüística dels professors que entren en l'ensenyament de Catalunya està degudament encarrilat molts anys després que la Generalitat hagi assumit les competències en ensenyament i, per tant, quan ja han entrat molts professors en l'ensenyament públic.

Al llarg d'aquestes tres fases els requisits lingüístics per accedir o ingressar a la funció pública docent a Catalunya a través dels concursos-oposició ha anat canviant fins arribar a la situació actual, en què la prova específica de llengua catalana té un caràcter eliminatori a tots els nivells de l'ensenyament no universitari⁷¹.

Aquest cas concret mostra, un altre cop, com dins del mateix marc constitucional, és possible l'existència de polítiques diferents i que el sentit que poden prendre està condicionat per la voluntat política de les autoritats encarregades d'implementar-les. En efecte, el Govern de la Generalitat ha intentat, sempre, portar al màxim les possibilitats que ofereix el marc legal vigent a cada moment, fins al punt que la normativa d'abast estatal, que només especifica que "es podran establir procediments adequats per a acreditar el coneixement de la corresponent", el Govern de la Generalitat no ha dubtat en establir-los, cosa que legalment no tenia obligació de fer-ho⁷². Una opció que la Generalitat hagués pogut prendre era la de determinar concretament quines eren les places per a les quals s'exigiria un cert coneixement de català i quines no s'exigiria res⁷³. Però, la consolidació d'aquesta opció, més enllà dels primers anys, hagués contribuït a la pervivència de la doble xarxa escolar -tan blasmada per

⁷¹ A la taula 4, que mostra els requisits lingüístics a les diverses convocatòries, es pot apreciar que a mesura que aquests han anat sent més estrictes en el coneixement de la llengua catalana, el nombre de places convocades ha tendit a la baixa. El resultat global és que continua sent molt difícil rebaixar el percentatge de professors incapacitats per portar a terme els objectius de la política de normalització lingüística a l'ensenyament de Catalunya. D'aquí que els requisits lingüístics als concursos de trasllat tinguin un paper clau en aquest procés i, en conseqüència, tot allò relacionat amb els programes de reciclatge.

⁷² Aquesta convicció es reforça si es pren com a referència la política en relació al professorat desplegada a Galícia, l'altra comunitat autònoma de l'Estat espanyol que també -com Catalunya- ha optat per un model de conjunció lingüística. Així, Rubal (1993:48) explica que "para ingresar en los cuerpos de profesores de EGB no es estrictamente necesario la acreditación de conocimiento de gallego. Tal acreditación sólo es requerida, a efectos de Concurso de Traslados, para impartir Ciencias Sociales -nivel de perfeccionamiento- y Lengua y/o Literatura Gallega en la 2ª Etapa de EGB -nivel de especialización-. No obstante, en la fase de concurso-oposición que da acceso al puesto de profesor en la red pública, se exige la superación de una prueba específica de gallego o bien, en caso contrario, la participación 'en los cursos de Iniciación y Perfeccionamiento de gallego que se convoquen a tal fin' (Resolución de 18 de febrero de 1988). En los demás niveles de EGB y Preescolar, y a lo que parece con la conformidad de las organizaciones sindicales del sector, no se requiere acreditación alguna en gallego incluso para ocupar plazas en las que, según la legislación vigente, deberá impartirse la asignatura de Lengua Gallega y/o en las que una/la materia o toda la enseñanza deberá ser vehiculada a través del gallego (plazas de preescolar en centros con grupos-clase de mayoría gallego-hablante, o plazas de 1ª etapa de EGB en general)". Són clares les diferències amb el cas de Catalunya.

⁷³ Com s'havia fet, per exemple, en els concursos de trasllat de l'anomenada "escola catalana" per als cursos 1981/82 i 1982/83.

uns des del començament com pels altres anys després-, ja que en la implementació de qualsevol política pública un dels temes més difícils de canviar és el conjunt de les condicions de treball dels funcionaris, sempre atents a defensar els seus anomenats "drets adquirits".

Des del punt de vista de les autoritats educatives catalanes, la consolidació de la "doble xarxa escolar" evitaria, en el futur, aconseguir allò que es proposaven en la formulació d'aquesta política: que, a Catalunya, tota l'escola pública fos catalana en llengua, continguts i actituds.

4.1.2. Els programes de reciclatge del professorat no universitari.

La decisió de les autoritats catalanes de fixar normativament una presència mínima de la llengua catalana com a assignatura i com a vehicle d'ensenyament comporta que els professors acompleixin uns determinats requisits lingüístics si volen entrar a exercir la docència a Catalunya, o bé que desitgin promocionar-se professionalment dins de l'ensenyament públic.

Donada la formació que havien rebut, els professors ja exercint o bé aquells qui pretenien exercir a Catalunya presentaven un cert dèficit a l'hora de demostrar una capacitat suficient per a poder ensenyar el català o en català. Per aquesta raó, la política de reciclatge del personal docent de l'ensenyament de Catalunya és fonamental per aconseguir els objectius establerts i solucionar el problema generat per l'escassetat de professors capacitats disponibles a l'inici del procés⁷⁴.

La política de reciclatge s'orienta a completar la formació del personal docent, estigui ja o encara no en actiu en l'ensenyament⁷⁵. Només si les autoritats ofereixen aquesta possibilitat de formació és factible que els professors acceptin les mesures legals que els exigeixen -amb menor o major rigorositat- demostrar uns determinats coneixements de català si volen accedir a places de l'escola pública.

La política de reciclatge del professorat es pot dividir en dues fases diferents atesa la normativa que li ha donat cobertura:

- 1) des del curs 1978/79 al curs 1984/85.
- 2) a partir del curs 1985/86 en endavant.

La primera fase s'inicia amb l'Ordre Ministerial de 14 de setembre de 1978, que desenvolupa el Reial Decret 2092/1978, de 23 de juny, que és on es preveuen per primer cop l'oferta de cursos de reciclatge amb dos objectius: el Primer Cicle de reciclatge el mestre ha d'adquirir aquells coneixements de català que li'n donin un domini suficient per poder-lo emprar habitualment a l'escola i ensenyar-lo a la Primera Etapa de l'EGB; i el Segon Cicle havia de proporcionar als professors la correcció pròpia de l'especialista per ensenyar català

⁷⁴ L'escassetat de professors disponibles ha estat àmpliament contrastada en multitud d'estudis, entre els quals cal esmentar el de J.M. Masjuan, E. Pinilla de las Heras i J. Vives (1979), que assenyala que el curs 1974-75, del total de mestres de les escoles públiques, el 15,0% no entén el català; el 40,4% l'entén però no el parla; el 19,9%, el parla però no l'escriu; i el 24,7%, l'escriu i el parla (citats a Milian, 1987:170).

⁷⁵ Vegeu Perera i Puiggermanal (1987) per a una detallada explicació dels programes de reciclatge.

a la Segona Etapa d'EGB⁷⁶.

Amb l'assumpció per part de la Generalitat de les competències d'ensenyament, el Govern de la Generalitat aprova la publicació de l'Ordre de 19 de novembre de 1981, per la qual s'estableixen, amb caràcter experimental, els Cursos de Reciclatge de Català, de manera que es ratifica l'existència d'aquests dos cicles de reciclatge⁷⁷ i la responsabilitat del reciclatge passa a ser del Servei de Perfeccionament del Professorat del Departament d'Ensenyament, mentre que l'organització recau en els Instituts de Ciències de l'Educació (ICE) de les Universitats catalanes⁷⁸.

Arran de l'avaluació del funcionament del reciclatge durant aquests primers anys, s'arriba a la conclusió que cal modificar-lo perquè els resultats obtinguts no eren del tot satisfactoris. Per exemple, es considera que es primava la comprensió i expressió escrita de la llengua, en detriment de l'expressió oral (Vila, 1993b:77) i que el nivell d'exigència era bastant baix⁷⁹. Així, a través de l'Ordre de 9 de juliol de 1985, per la qual s'estableixen les bases per a un pla que faciliti la normalització lingüística del professorat d'ensenyament primari i d'ensenyament secundari, i es declara a extingir el segon cicle del Reciclatge vigent fins aleshores⁸⁰, mentre que "pel que fa en l'ensenyament bàsic, s'han definit uns Cursos de Normalització Lingüística, que incorporen, amb certes diferències, els continguts corresponents al primer cicle de l'antic reciclatge" (Departament d'Ensenyament, 1991:36). El reciclatge ara previst introdueix les següents novetats:

⁷⁶ Cal recordar que les primeres experiències de cursos de reciclatge es donen durant l'any 1975, organitzades des dels Instituts de Ciències de l'Educació vinculats a les Universitats catalanes. Tanmateix, però, no és fins el curs 1978/79 que els cursos de reciclatge adquireixen un caràcter oficial, arran del Reial Decret de 23 de juny de 1978.

⁷⁷ La superació del Primer Cicle comporta l'obtenció del Certificat de Capacitació, el qual permet ensenyar en català a Parvulari, el Cicle Inicial i el Cicle Mitjà. Són quatre les assignatures: Llengua I, Llengua II, Coneixement de Catalunya i Didàctica de la Llengua (amb tres especialitats: al Cicle Inicial, a no-catalanoparlants i a catalanoparlants). Per la seva banda, el Segon Cicle dona lloc al Diploma de "Mestre de Català", el qual permet ensenyar el català i en català a tots els nivells de l'ensenyament bàsic. Les assignatures que hi ha són les següents: Llengua III, Geografia i Història, Literatura i, finalment, Didàctica de la Llengua (el nivell superior de l'especialitat triada al Primer Cicle). A més, els alumnes hispanòfons han de superar uns cursos previs de coneixement bàsic de català.

⁷⁸ Fins aquest moment, el SRDEC havia estat el coordinador i responsable dels cursos de reciclatge. Des del curs 1981/82 passa fer el paper d'assessor.

⁷⁹ Les crítiques que rep aquest primera experiència de reciclatge són molt diverses. Així, per exemple, Arenas (1993b:17) ha assenyalat que "la crítica que puede hacerse a los reciclajes que se impartieron a partir de aquel momento es que no eran unos reciclajes de lengua solamente, sino que se intentaba renovar la escuela a través del reciclaje catalán: lo que en realidad hubiera hecho falta habría sido un aprendizaje "químicamente puro" de la lengua. Otro aspecto que, visto desde la perspectiva actual, no fue demasiado positivo es el hecho de que se priorizara la comprensión escrita antes que la comprensión oral, en los aspectos didácticos". Les crítiques també s'estenen al cost alt que es carreguen damunt dels alumnes (moltes hores, fora de l'horari de treball, és una formació voluntària) així com als resultats que ofereix: el nivell exigít és molt baix, fins al punt que la superació dels cursos de reciclatge no garanteix que els alumnes es vegin prou segurs de poder usar el català com està previst (Blasi, 1987:605).

⁸⁰ Es considera que els Plans d'Estudi de les Escoles Universitàries de Professorat ofereixen l'especialitat de "llengües" que fa innecessari el manteniment del Segon Cicle. Amb tot, el Segon Cicle del Reciclatge no s'extingia immediatament sinó que es preveia la permanència, durant un temps, d'assignatures "residuals" perquè aquells alumnes que encara estaven a mig Segon Cicle el poguessin acabar.

1) els continguts del primer cicle de l'antic reciclatge es continuen oferint, amb alguns canvis, però només als mestres en actiu.

2) S'estableixen els Plans de Formació Permanent Institucionals (FOPI), en els quals hi participen diverses institucions (Generalitat, ICE, Ajuntaments, Escoles de Formació de Professorat d'EGB), amb "l'objectiu de facilitar el perfeccionament del professorat a partir de la participació en seminaris sobre diferents matèries" (Departament d'Ensenyament, 1991:38)⁸¹.

3) Es considera que el Diploma de Mestre de català s'aconsegueix a les Escoles Universitàries o a les Facultats de Filologia.

A la taula 5 hi ha les dades del que ha significat la primera etapa del reciclatge de català⁸², de les quals convé assenyalar algunes qüestions:

1) el rècord de participants és al curs 1981-82, quan s'hi van inscriure més de 18.000, més de 7.000 dels quals eren hispanòfons. Des de llavors, la xifra ha anat disminuint lleugerament. Cal fer constar que la punta de màxima participació correspon amb la màxima participació (en xifres absolutes i relatives) d'hispanòfons. A la vegada, cal dir que aquest curs coincideix amb la segona convocatòria de concurs-oposició, que, com hem vist, el nivell d'exigència de coneixement de català era bastant alt.

⁸¹ Els FOPI tenen el seu origen en l'experiència anomenada de "Font Rosella", nom de l'escola on es duqué a terme, i que consistia en un reciclatge intensiu de professors hispanòfons dins l'horari lectiu, els quals eren substituïts per alumnes en pràctiques de les Escoles Universitàries de Formació del Professorat d'EGB. Com que aquesta experiència no es va poder generalitzar per l'alt cost econòmic que implicava, els FOPI es limitaven a cursos amb una sessió setmanal d'un matí sencer al llarg de tot el curs.

⁸² Aquesta primera fase es pot considerar com la més rellevant de les dues pel fet que, a la segona fase, en teoria, els alumnes susceptibles de participar en els cursos de reciclatge ja són menys perquè han tingut l'oportunitat d'aprendre el català durant els estudis que han menat a llur titulació com a professors.

Taula 5 Dades sobre el reciclatge de professors a Catalunya.

Curs	Catalano-parlants	No catalano-parlants	Total inscrits	Nombre de cursos	Nombre de localitats
1978-79	5.830 (75,8%)	1.860 (24,2%)	7.700	387	47
1979-80	7.494 (78,4%)	2.070 (21,6%)	9.564	535	58
1980-81	9.434 (66,3%)	4.804 (33,7%)	14.238	739	64
1981-82	11.076 (61%)	7.074 (39%)	18.150	923	83
1982-83	9.870 (66,6%)	4.938 (33,4%)	14.808	920	76
1983-84	11.165 (73,3%)	4.088 (26,7%)	15.233	784	65
1984-85	9.776 (75,2%)	3.524 (24,8%)	13.000	711	59
1985-86	10.313 (77,3%)	2.817 (22,7%)	13.346	689	54

Font: Bel (1991)

2) el percentatge d'hispanòfons inscrits en els cursos va disminuint clarament des del curs 1981-82, fet que coincideix amb la progressiva disminució de l'exigència de coneixement de català per a exercir dins la funció pública.

3) el nombre de catalanoparlants inscrits en els cursos de reciclatge és sempre superior al d'hispanòfons i es manté, amb alts i baixos, bastant estabilitzat. El resultat és que el descens del total d'inscrits es pot atribuir a la progressiva no participació d'hispanòfons.

L'impacte de la política de reciclatge -malgrat el seu caràcter voluntari⁸³-, i de la formació de les noves promocions de diplomats en Magisteri, ha estat considerable en la capacitat lingüística dels professors de Catalunya. Ara bé, l'èxit en la participació en els cursos de reciclatge s'hagués vist més compromès si no hi hagués hagut la coerció indirecta que impliquen, com hem vist, les diferents mesures que exigeixen un determinat nivell de capacitat per ensenyar en català i el català per accedir a la funció pública docent a Catalunya.

4.1.3. Els resultats de la política envers els professors.

El coneixement de la llengua catalana per part dels professors d'ensenyament primari ha augmentat considerablement des de l'inici del procés. Segons dades de Blasi (1987:605), el curs 1977-78, dels 18.539 professors que hi havia al sector públic de l'EGB, un 52%

⁸³ Ha estat considerada la possibilitat que el reciclatge s'hagués pogut prescriure amb caràcter obligatori, sempre i quan s'acomplissin dues condicions: que fos dins l'horari lectiu i que no s'amenacessin els drets adquirits dels professors en cas de no superar la prova. L'opció per la no coerció obeiria, segons Milian (1987), a raons pedagògiques (l'alt cost econòmic i el trasbals que es causaria com s'havia posat de manifest en l'experiència pilot de "Font Rosella") i a raons sociològiques (perill de conflicte amb els professors suspesos). Tanmateix, potser es pot convenir que les veritables raons són econòmiques -en el primer cas- i polítiques -en el segon.

declarava tenir domini oral del català i la resta, el 48%, deia que no el tenia, i dels quals, un 20% deia que ni tan sols entenia la llengua catalana, és a dir, uns 1.780 professors (el 9,6% del total)⁸⁴. Pocs anys més tard, el curs 1985/86, d'un col·lectiu de 22.956 professors, el percentatge dels que diuen tenir un domini oral de la llengua catalana ha pujat fins al 67,54%, mentre que la resta es reparteix entre els que reconeixen que no en tenen un domini oral (el 20,38%) i els que no contesten (el 12,07%). Finalment, i segons dades del Departament d'Ensenyament (1991:29), el curs 1986/87, els que tenen un domini oral del català són el 87,38% i els que diuen no entendre'l són l'1,5%.

Amb tot, aquestes xifres no acaben de perfilar quina és la capacitació lingüística dels professors per a complir els requisits marcats per la normativa. Així, caldrà remetre'ns a les dades sobre el percentatge de professors que tenen la titulació adequada per a fer l'ensenyament en català i del català. Així, a la taula 6, hi ha recollides les principals dades al respecte entre els cursos 1981-82 i 1990-91.

Taula 6 L'evolució de la capacitació lingüística del professorat d'EGB (Ensenyament públic).

	Curs 1981/82 (1)	Curs 1985/86 (2)	Curs 1986/87 (3)	Curs 1990/91 (4)
Titulació adequada	26,43%	44,10%	43,81%	82,4%
Cap titulació/NC	73,67%	55,89%	56,18%	17,6%
n =	s.d.	22.956	23.896	24.518

(1) Font: Bel (1991:31). Per a l'ensenyament privat, el percentatge de professors amb la titulació adequada era del 36,83, i per al conjunt de l'EGB era del 31,16%.

(2) Font: Blasi (1989:605).

(3) Font: Vila (1993b:80).

(4) Font: Departament d'Ensenyament (1992b:26).

Com es pot apreciar, el percentatge de professors que té la titulació adequada ha anat creixent constantment al llarg del temps. De les diferents dades recollides a la taula 6, les corresponents al curs 1985/86 són les que estan més completes a la font original citada⁸⁵.

⁸⁴ Vegeu l'article de Gentil Puig titulat "Enquesta de seguiment i control del Decret d'incorporació del català al sistema educatiu de Catalunya", publicat a la revista "Treballs de Sociolingüística Catalana", número 3, pàgines 103-116, en la qual es fa una avaluació del primer de posta en pràctica del Decret de Bilingüisme de 1978. Dels resultats proporcionats per l'enquesta, cal destacar que el 57% de les escoles de la província de Barcelona fan servir majoritàriament el castellà com a llengua docent i només el 26% fan servir el català, i el 17% ambdues llengües. Quant a la llengua del professorat, un 56% són hispanòfons. En relació a l'ensenyament del català a la segona etapa de l'EGB, l'enquesta mostra que al 72,5% dels centres s'ensenyava la llengua catalana 2 hores (el 18,50% dels centres) o 3 hores (el 54% dels centres). Aquests darrers són els que compleixen la normativa establerta.

⁸⁵ Blasi (1989:613) aporta les dades següents:

Els 22.956 professors es distribuïen d'aquesta manera:

	Domini oral	Sense domini oral	No contesta
--	-------------	-------------------	-------------

En efecte, l'exhaustivitat de les dades del curs 1985/86 mostra quina era la situació en l'ensenyament públic a mitjans del procés de catalanització de la funció pública docent. Així, del total de professors que hi havia en aquest curs, el 20,38% diu que no té domini oral de la llengua catalana i, d'aquest grup, el 80,1% (és a dir, un total de 3.749 professors) tenen plaça definitiva a Catalunya. Si aquesta xifra li sumem els qui no contesten i que també tenen plaça definitiva a Catalunya -1.430 professors (el 51,6% dels qui no contesten)-, fa que el curs 1985/86 hi hagués a Catalunya 5.179 professors amb plaça definitiva que no tenen un domini oral de la llengua pròpia del territori, és a dir, el 22,56% del total de professors.

plaça definitiva	10.351	3.749	1.430
plaça provisional	3.780	853	1.031
interí	1.374	77	311
total	15.505 (67,54%)	4.679 (20,38%)	2.772 (12,07%)

Les darreres dades disponibles sobre la capacitació lingüística del professorat són per al curs 1992/93 i fan referència a l'acreditació de català que tenen (vegeu taula 7) i al domini de la llengua que diuen tenir (vegeu taula 8).

Taula 7 L'acreditació de llengua catalana dels professors/tutors de Parvulari i Primària (Curs 1992-93)

	Cap Acreditació	Llengua I o Mòdul I	1er Cicle de Reciclatge	Mestre de Català
C. Públics 1994-95 (1)	857 (5%) (2%)	743 (4%) (3%)	8295 (44%) (46%)	8883 (47%) (49%)
C. Privats 1994-95	1299 (10%) (2%)	850 (7%) (3%)	5385 (43%) (50%)	5015 (40%) (39%)
Total 1994-95	2156 (7%) (4%)	1593 (5%) (4%)	13680 (44%) (48%)	13898 (44%)

Nota:

(1) Dades estimades provinents d'una enquesta feta pel SEDEC.

Font: SEDEC, no publicat.

Quant a l'acreditació de català, es pot apreciar que és més alta als Centres Públics que no pas als Privats i, com a dades significatives, cal assenyalar:

1) que, en l'ensenyament públic, quasi bé la meitat són mestres de català, títol que els habilita per fer l'ensenyament en català a tota la Primària.

2) que en l'ensenyament públic encara hi ha prop d'un 10% de professors amb una capacitació lingüística sota mínims.

Taula 8 El domini de la llengua dels professors/tutors de Parvulari i Primària (curs 1992-93)

	No entén el català	No el parla	No l'escriu	El parla i l'escriu
C. Públics 1994-95 (1)	26 (0%) (0%)	1040 (6%) (4%)	1806 (10%) (9%)	15906 (85%) (87%)
C. Privats 1994-95	60 (0%) (0%)	782 (6%) (5%)	1412 (11%) (7%)	10295 (82%) (87%)
TOTAL 1994-95	86 (0%) (0%)	1822 (6%) (4%)	3218 (10%) (8%)	26201 (84%) (87%)

Nota:

(1) Dades estimades a partir d'una enquesta feta pel SEDEC.

Font: SEDEC, no publicat.

Quant al domini de la llengua, no hi ha massa diferència entre l'ensenyament públic

i privat: a ambdós més del 80% dels professors parlen i escriuen el català, mentre que el percentatge dels que no el parlen o no l'escriuen és pràcticament el mateix. Cal fer notar, no obstant, que hi ha un petitíssim nombre de professors que manifesten no entendre el català (són 86 a tot Catalunya).

En aquest sentit, doncs, el canvi que hi ha entre les dades per al curs 1977-78 i l'actualitat és degut, sobretot, a l'exigència d'un determinat nivell de coneixement de català per exercir de professor d'EGB a Catalunya, que ha incidit en tres àmbits diferents:

1) ha estimulat la participació dels professors en els cursos de reciclatge organitzats per l'Administració, la superació de les proves dels quals permet l'obtenció de la certificació necessària per complir les disposicions normatives sobre aquesta qüestió vigents als concursos de trasllat i als concursos-oposició, sobretot.

2) ha forçat la sortida de Catalunya d'aquells professors que no volien o no podien adquirir un coneixement de català mínimament acceptable per la normativa vigent i per tal de garantir els drets lingüístics dels alumnes de Catalunya.

3) ha limitat l'entrada a Catalunya de professors que no tenien el nivell de coneixement mínim de català (sigui per concurs de trasllats o bé per concurs-oposició).

Si aquests tres elements s'hi afegeix que els professors que van sortint de les escoles universitàries han estat formats per ensenyar en català i el català⁸⁶, es pot entendre fàcilment que el col·lectiu de professors sigui substancialment diferent al que hi havia a l'inici del procés, al curs 1977-78. Dels que hi havia aleshores, uns quants han marxat de Catalunya, uns altres s'han reciclat de català i uns pocs han tingut la possibilitat legal de mantenir-se al marge de la catalanització de l'ensenyament. A aquest nucli, cal afegir-hi les noves incorporacions, algunes de les quals (les darreres, sobretot) han hagut de demostrar que tenen un nivell acceptable de català en el moment d'entrar a través dels concursos-oposició. Dels restants, uns quants s'han reciclat i la resta han pogut no fer res per ajudar a la catalanització de l'ensenyament.

Dels àmbits ara assenyalats, és fonamental tenir-ne en compte dos especialment.

1) El referent a les entrades i sortides de professors en relació a Catalunya, a través dels concursos de trasllats. A la taula 9 hi ha reproduïdes les dades proporcionades per Blasi (1987), Directora General d'Ensenyament Primari de la Generalitat de Catalunya.

⁸⁶ Tanmateix, com ja ha estat recordat (Casals, 1994), el fet que els plans d'estudi de les Escoles de Mestres de les Universitats catalanes incloguin l'ensenyament del català no implica que la capacitació lingüística dels diplomats sigui del tot satisfactòria. En efecte, donat que els professors de Preescolar i EGB han de fer les classes normalment en català, cal un domini prou acceptable de la llengua, tant per escrit com oralment. En aquest sentit, Casals recull una notícia de *La Vanguardia*, del 31.10.93, que constata que més de la meitat dels futurs mestres de Catalunya són castellanoparlants. Així mateix, s'assenyala algunes dades més: dels 3.000 alumnes de l'Escola de Mestres de la Universitat de Barcelona, només un miler tenen la llengua catalana com a llengua materna. En relació a l'Escola de Mestres de la UB, només el 18,39% dels alumnes considera que parla correctament el català; i només un 36,83% reconeix que s'hi expressa correctament per escrit. Quant a les actituds, les opinions dels futurs mestres són també preocupants per al bon desenvolupament de la catalanització de l'ensenyament, ja que el 37,9% dels alumnes de Magisteri de la UB, considera que les classes de la universitat han de ser en català; un 57,1% en català i en espanyol i un 4,6% només en espanyol.

Taula 9 Entrades i sortides de professors d'EGB en relació a Catalunya.

Curs	Entrades	Sortides	Saldo
1980-81	268	1.261	-993
1981-82	230	806	-636
1982-83	123	816	-693
1983-84	132	672	-540
1984-85	130	361	-231
subtotal	883 (1)	3.912	-3.033
1985-86 (prov.)	66	541	-475
TOTAL	949	4.457	-3.508

Font: Blasi (1987)

(1) D'aquests 883, 407 estan sense reciclar; 39 s'han reciclat; 199 han tornat a marxar; i 232 són fora de Catalunya per diverses raons (per consort; per comissió de serveis; altres).

Segons aquestes dades, es veu clarament com cada cop vénen menys professors de fora de Catalunya, alhora que des de 1981 n'han sortit molts, si bé cada cop la xifra és més petita, sens dubte degut al fet que aquells que "havien" de sortir ho van fer de seguida, als primers anys del període analitzat. En efecte, més de la meitat dels que han sortit entre els cursos 1980-81 i 1984-85, ho van fer en els dos primers anys. El resultat és un saldo negatiu (en el sentit que han sortit de Catalunya) més de 3.508 professors⁸⁷.

2) L'impacte de l'exigència d'un cert coneixement de la llengua catalana que actua com a limitadora per entrar a la funció pública docent de Catalunya amb plaça amb propietat definitiva. Com es pot veure a la taula 10, hi ha l'evolució del percentatge d'aptes a la prova de llengua i cultura catalanes als concursos-oposició convocats entre 1981 i 1985.

⁸⁷ Per a copsar la magnitud de la sortida de professors, la xifra de 4.457 és el 24% del total de professors que hi havia al curs 1977-78.

Taula 10 Les proves de català als Concursos-oposició d'accés al Cos de Professors d'EGB.

Any	Aprovats	No superen la prova de català	% suspesos
1981	950	154	16,21
1982	2.000	626	31,30
1983	4.990	1.069	21,42
1984	3.178	1.019	32,06
1985	1.550	336	21,67
1986	1.400	257	18,35
1987	800	62	7,75
1988	260	32	12,30
TOTAL	15.128	3.555	23,49

Font: Elaboració pròpia a partir de Blasi (1987)
i dades proporcionades pel Departament d'Ensenyament

Dels més de 15.000 que han aprovat les oposicions, n'hi ha 3.555 que no han superat la prova de català i, per tant, no poden tenir plaça definitiva a Catalunya. Aquests han tingut, però, l'oportunitat de superar les proves de català que es convoquen dos cops l'any⁸⁸.

Com a conclusió final, s'ha de remarcar que la política de catalanització del professorat ha seguit un llarg procés que s'ha basat en una estratègia d'anar augmentant progressivament el nivell d'exigència del català, de manera que als primers cursos era molt més fàcil de superar les proves que més endavant. Tot i que aquesta decisió s'ha justificat en la necessitat de trobar el nivell escaient de dificultat de les proves, donat que el nivell d'exigència ha estat, en general, bastant baix, no pot obviar-se que hi hauria la voluntat política de no aixecar els ànims d'un sector de professorat contra aquest procés. Amb el pas del temps, els requisits legals quant a l'acreditació de capacitació lingüística per exercir a Catalunya han estat cada cop més estrictes, fins al punt que la prova de llengua i cultura catalanes té un caràcter eliminatori. Val a dir, però, que això ha succeït quan el nombre de places ofertes ha tendit a disminuir.

⁸⁸ Segons dades disponibles d'allò succeït amb els que no van superar la prova de català, i per a dades dels que van aprovar les oposicions fins el 1985, 2.331 han estat qualificats com a aptes en les proves convocades "ad hoc" i, la resta, 693 no. Per tant, i segons la normativa vigent aleshores, aquests 693 professors i els 407 que han entrat a Catalunya (vegeu taula 9) en virtut d'un concurs de trasllat i no han demostrat una capacitació suficient en llengua catalana, són el conjunt de professors que no tindran la plaça amb propietat definitiva a Catalunya fins que no superin les proves de català, en virtut del Decret 18/1986, abans comentat.

4.2. Els alumnes.

La política lingüística en l'ensenyament està orientada a assolir un objectiu bàsic: que tots els alumnes coneguin, igual de bé, en acabar l'ensenyament obligatori, les dues llengües oficials a Catalunya. Per aconseguir-lo, i en el marc del procediment pactat pel conjunt de les forces polítiques, la implementació del model lingüístico-escolar de conjunció passa per satisfer un segon objectiu: que el professorat estigui degudament capacitada lingüísticament per a exercir a Catalunya. A l'anterior apartat, s'ha constatat que el procediment per assolir aquest segon objectiu té un component coercitiu considerable, ja que és l'Administració qui té la potestat d'exigir uns determinats requisits lingüístics per a exercir aquesta professió, especialment a la funció pública, com s'ha vist a l'apartat anterior⁸⁹. El recurs a la coerció es justifica, sobretot, perquè l'Administració pública ha de satisfer el dret dels ciutadans a rebre l'ensenyament del català i en català.

Pel que fa a l'objectiu bàsic en relació a l'alumnat (que es troba recollit a l'article 14.4. de la LNLC, però que ja havia estat formulat i assumit per les forces democràtiques durant el franquisme), aquest no pot ser assolit recurrentment directament a la coerció, sinó que calen dosis considerables de persuasió, donada un seguit de restriccions que incideixen en la formulació d'aquesta política pública: la situació sociolingüística de la població escolar, la correlació de forces polítiques a Catalunya (i en el conjunt de l'Estat espanyol) i el règim lingüístic establert al bloc de constitucionalitat espanyol, per citar les més rellevants.

La necessitat del recurs a la persuasió augmenta, a més, si tenim en compte que per aconseguir aquest objectiu, no n'hi ha prou en fer classes de català sinó que cal, també, fer classes en català⁹⁰. Per aquesta raó, els poders públics hauran de dedicar esforços per convèncer els pares dels alumnes de la necessitat de fer part de l'ensenyament en la llengua pròpia de Catalunya i, en conseqüència, que aquestes acceptin una determinada restricció de la llibertat d'elecció de la llengua docent en l'ensenyament.

Ateses aquestes circumstàncies, el procés d'implementació en aquest àmbit concret parteix de la voluntat dels ciutadans -expressada a través dels partits polítics- d'assolir un determinat objectiu, però hi ha més interdeterminació o desacord en *com* s'aconsegueix⁹¹. El cert desacord en el *com* és l'origen del marge de discrecionalitat amb què compta l'Administració, que es tradueix en la necessitat que té de recórrer constantment a la persuasió i a la flexibilitat en l'aplicació de les decisions. La Generalitat ha d'aconseguir adhesió a la seva política i per aquesta raó haurà de mirar de no fer res que sigui percebut com una vulneració dels drets lingüístics dels hispanòfons, especialment protegits a la

⁸⁹ L'article 18.1 de la Llei 7/1983, de Normalització Lingüística a Catalunya diu que "D'acord amb les exigències de llur tasca docent, els professors han de conèixer les dues llengües oficials".

⁹⁰ De fet, aquesta convicció es fonamenta en el sentit comú: per aprendre una llengua, cal fer alguna cosa més que rebre classes d'aquesta llengua, cal practicar-la, usar-la. Per això, algunes famílies que volen (i poden) destinar recursos perquè els fills aprenguin l'anglès durant l'estiu a través d'estades en països anglòfons, ja que són plenament conscients que amb les hores de l'assignatura d'"anglès" no són suficients.

⁹¹ En l'anàlisi d'elaboració de la LNLC ha estat demostrat que l'acord interpartidista consisteix més aviat en determinar què és allò que no es pot fer i no pas què és allò que s'ha de fer.

Constitució espanyola. A més, cal tenir en compte que encara que les autoritats haguessin volgut avançar per una via de catalanització de l'ensenyament obligatori fonamentada en una estratègia coercitiva decidida⁹², els recursos disponibles (bàsicament, l'existència de professorat suficient) ho feien impossible.

Per a facilitar l'exposició de l'anàlisi de la implementació en aquest àmbit, aquest apartat ha estat dividit en dos grans blocs. En el primer es descriuen les característiques bàsiques de l'actuació de la Generalitat en el conjunt de l'ensenyament, amb l'objectiu de remarcar-ne les grans línies estratègiques i els canvis que han sofert al llarg del temps, així com mostrar quina era la situació sociolingüística de partida de l'alumnat de Catalunya per a copsar la realitat sobre la qual la política s'hauria de desenvolupar. En el segon bloc, s'entrarà a comentar l'aplicació de la catalanització de l'ensenyament en un entorn amb forta presència d'alumnes hispanòfons a través dels programes d'immersió lingüística, els bons resultats dels quals han servit de justificació per a estendre la maximització de l'ús docent de la llengua catalana al conjunt de l'ensenyament.

4.2.1. La situació de partida i l'actuació de l'Administració a l'àmbit general.

Abans d'explicitar el procés d'implementació de la política lingüística en l'ensenyament obligatori en l'àmbit dels alumnes, cal recordar quina era el coneixement de les dues llengües oficials en el moment quan la Generalitat va assumir les competències d'ensenyament.

Segons el que recull el llibre **10 anys de normalització lingüística en l'ensenyament, 1978-1988**, no resulta fàcil obtenir dades lingüístiques dels alumnes perquè "intervenen apreciacions subjectives a l'hora de respondre enquestes o qüestionaris" (Bel, 1991:44). Amb tot, les primeres dades "més completes de què es disposa són les que corresponen a una enquesta tramesa a tots els centres públics i privats de tot Catalunya el curs 1981-82" (Dept. d'Ensenyament, 1991:44). Aquestes dades globals, provinents de l'estudi derivat de l'anàlisi d'aquesta enquesta són reproduïdes a la taula 11⁹³.

A partir de les dades aportades per aquesta taula, hom pot veure que la majoria dels alumnes tenen l'espanyol com a llengua familiar, essent especialment nombrosos a l'EGB públic (gairebé 2/3 dels alumnes). En canvi, el percentatge d'hispanòfons baixa a BUP, on el nombre de catalanòfons és pràcticament igual en l'ensenyament públic, i majoritari (per poc) en l'ensenyament privat. A l'informe que acompanya d'aquesta enquesta, es remarca

⁹² Per exemple, imposar des del primer curs que totes les assignatures hagin de ser impartides en català, llevat dels mínims en espanyol previstos a la normativa.

⁹³ Es tracta del llibre editat pel Departament d'Ensenyament el 1984 titulat *El coneixement del català entre els alumnes d'EGB, BUP i PP*.

Taula 11 Les dades lingüístiques de l'alumnat de Catalunya, curs 1981-82.

		Catalano- parlants	Bilingües	Castellanopar- lants que saben parlar català	Castellanopar- lants que entenen el català	No l'entenen
Total	EGB	33.71	12.64	13.17	24.88	15.60
	BUP	47.66	12.83	17.50	20.02	1.79
	FP	35.13	14.85	15.97	29.56	4.49
Públic	EGB	24.84	9.81	12.57	30.43	22.35
	BUP	44.15	11.36	18.21	24.21	2.07
	FP	33.73	12.06	17.83	32.69	3.69
Privat	EGB	42.95	15.57	13.81	19.09	8.58
	BUP	52.50	14.69	16.62	14.75	1.44
	FP	36.43	17.45	14.26	26.61	5.25

Font: Departament d'Ensenyament (1984:32).

l'existència de fortes diferències territorials de coneixement del català⁹⁴, així com també en funció del caràcter de l'ensenyament: si és públic o privat⁹⁵.

Damunt d'aquesta situació, la Generalitat havia de complir, per la normativa, dos objectius:

- 1) estendre i consolidar l'ensenyament del català.
- 2) facilitar la possibilitat de fer l'ensenyament en català.

Mentre que aconseguir el primer era bastant factible, ja que "només" calia trobar un determinat i limitat nombre de professors degudament capacitats per ensenyar el català i distribuir-los a totes les escoles⁹⁶, pel que fa al segon, hi ha havia molts més problemes: la manca de professorat, les resistències d'alguns sectors del professorat, la no unanimitat entre la població d'introduir l'ensenyament en català, l'enorme diversitat lingüística de l'alumnat

⁹⁴ Per exemple, pel que fa a l'EGB, hi ha 16 comarques on el nivell de no comprensió de la llengua catalana no arriba a l'1%, tractant-se totes elles de comarques on el nombre d'alumnes és bastant baix: el Berguedà, Osona, la Garrotxa, el Ripollès, l'Alt Urgell, les Garrigues, la Noguera, el Pallars Sobirà, la Segarra, el Solsonès, l'Urgell, el Baix Ebre, el Montsià, el Priorat, la Terra Alta i la Conca de Barberà. Cap d'aquestes comarques passa de 8.500 alumnes, excepte Osona que en té 14.500. Per contra, les comarques on hi ha un grau de no-comprensió del català més elevat són el Baix Llobregat (31.46%), el Vallès Occidental (23.09%), el Barcelonès (17.79%), el Garraf (17.60%), la Vall d'Aran (16.95%), el Tarragonès (14.73%), el Vallès Oriental (13.62%) i el Baix Penedès (12.59%).

⁹⁵ Es recalca, a l'EGB, que "mentre que al sector privat hi ha un 42,95% de catalanoparlants exclusius (d'un total de 424.929 alumnes), al sector públic n'hi ha un 24,84% (d'un total de 430.195 alumnes). Al sector privat hi ha un 8,58% d'alumnes que no entenen el català, mentre que al sector públic n'hi ha un 22,35%" (Departament d'Ensenyament, 1984:6). Pel que fa al nivell de BUP, el percentatge de no-comprensió del català és considerablement més baix a tots els sectors, si bé continua sent inferior al sector privat (1,44% a 2,07% al sector públic).

⁹⁶ A l'apartat anterior ja s'ha esmentat el procés seguit per aconseguir-los i s'han constatat les dificultats per trobar personal docent adient.

que englobava sectors que ni tan sols entenien el català i, finalment, la incertesa sobre la constitucionalitat de la generalització d'aquest objectiu⁹⁷.

Per tant, i en funció d'aquesta diversitat de situacions, s'imposa una política que sigui molt adaptable a l'entorn. La política que segueix la Generalitat és bastida en base a la flexibilitat en l'aplicació de la LNLC, la qual ha estat ja palesada en el seu desplegament normatiu. El resultat ha estat que hi hagi moltes diferències en el ritme de catalanització segons la voluntat de cadascuna de les comunitats escolars de Catalunya.

No obstant això, la política de catalanització de l'ensenyament ha comptat amb una planificació considerable⁹⁸, com s'evidencia amb les especificacions del procediment a seguir que es són establertes en la mateixa normativa que l'empara⁹⁹, o bé les instruccions que, a l'inici de curs, les autoritats educatives fan arribar als directors de les escoles, per tal d'orientar-los¹⁰⁰.

Per això, es pot parlar de l'existència d'una estratègia determinada que ha consistit en deixar la decisió final de fixar el ritme d'introducció del català com a llengua docent a les escoles a través dels Consells de Direcció o Consells Escolars, on hi participen pares i professors.

L'opció de traspasar la decisió final als més directament implicats té l'avantatge que són ells els qui millor coneixen la realitat sociolingüística i, en certa manera, ells mateixos es marquen les fites a aconseguir. Per tant, ells mateixos s'impliquen en aquest procés i n'esdevenen els responsables, sense que l'Administració hagi de desgastar-se obligant ningú, ja que la Generalitat es limita, en el primer moment a autoritzar la introducció del català com a llengua docent i, després del Decret 270/1982, a fixar uns mínims de català. Amb aquesta opció s'aconsegueix que el conflicte sobre els ritmes a adoptar quedi circumscrit a l'àmbit més proper a la comunitat implicada. Cal dir, però, que també hi ha algun inconvenient a ser tingut en compte. Per exemple, que l'eventual conflicte es trasllada a l'interior del claustre de professors, o bé entre els pares dels alumnes, amb tot el que pot comportar en les relacions personals¹⁰¹. Per altra banda, el fet de deixar en mans de cada escola els ritmes d'introducció del català redueix el control i l'avaluació del conjunt del procés: la casuística

⁹⁷ El marc legal en relació als drets lingüístics es basa en el fet que l'única llengua que el bloc de constitucionalitat espanyol obliga a conèixer explícitament és l'espanyol o castellà. Una interpretació esbiaixada d'aquesta disposició és emprada pels detractors de la catalanització de l'ensenyament. Tanmateix, no es pot obviar que la normativa espanyola protegeix, sobretot, els drets lingüístics dels hispanòfons per damunt dels ciutadans espanyols que tenen com a pròpia i habitual una altra llengua. Si aquesta altra llengua ha estat declarada oficial a la Comunitat Autònoma on viuen, els seus drets lingüístics estan -dins del territori d'aquesta Comunitat- pràcticament equiparats als d'un hispanòfon habitual. Ara bé, si la seva llengua pròpia no té cap reconeixement oficial, els drets lingüístics són inexistents.

⁹⁸ Vegeu, com a exemple, l'informe de les activitats fetes pel SEDEC entre 1980 i 1985, o bé Bel (1991). Així mateix, el SEDEC edita, anualment, els seus plans d'acció, en el qual es detallen els objectius que s'han aconseguir durant l'any.

⁹⁹ Vegeu el contingut del Decret 362/1983 i les ordres subsegüents.

¹⁰⁰ Com a exemple d'aquestes instruccions, vegeu les que es van enviar als directors i als claustres de professors dels centres públics i privats sobre l'ús i l'ensenyament del i en català el Curs 1986/87. Han estat reproduïdes a Arenas (1986:165-172).

¹⁰¹ En aquest sentit, l'"enemic" no és el Govern o l'Administració, o bé un determinat partit polític, sinó que té noms i cognoms determinats.

és tan diversa, que cada escola pot arribar a ser un món concret. Un cop iniciat aquest procés, qualsevol ingerència de l'Administració (canviant professors, per exemple) pot ser vist com una amenaça als equilibris difícilment assolits al sí de l'escola.

Tot i que són els professors i els pares els qui decideixen en darrera instància fins on volen fer arribar la catalanització de la seva escola, la Generalitat no es queda al marge, adoptant un paper passiu, sinó que, a mesura que van passant els anys, va adoptant un rol cada cop més actiu.

En efecte, pel que fa en l'ensenyament del català, la Generalitat intervé en el procés per la via de garantir (de fet era la seva obligació) que hi hagi professors que ensenyin el català al màxim d'escoles possibles i que això sigui realitat amb el mínim de temps possible. En aquesta línia, la Generalitat impulsa la figura de professor especialista de català, que fa una tasca de suplència dels dèficits detectats quant a la capacitació lingüística dels professors¹⁰². En aquest context, queda ben palesa la voluntat política de fer complir la llei, que obliga l'Administració autonòmica a assegurar-se que tots els alumnes estudiïn la llengua catalana, oficial a Catalunya.

En canvi, pel que fa en l'ensenyament en català, es pot dir que no esdevé obligatori com una conseqüència directa de l'establiment del català com a llengua oficial a Catalunya, sinó que es deriva d'una voluntat política amb un objectiu determinat: el de catalanitzar l'ensenyament i garantir que tot l'alumnat adquireixi un coneixement satisfactori de la llengua catalana. Així, en un context polític amb dues (o més) llengües oficials no hi ha l'obligació que els alumnes rebin l'ensenyament en les llengües oficials, sinó que -com s'ha assenyalat anteriorment- les autoritats polítiques poden implementar un model de conjunció lingüística o el model de separatisme lingüístic. En el cas de Catalunya, es va optar per un model de conjunció, el qual comporta que tots els alumnes estiguin obligats a rebre l'ensenyament en les dues llengües, amb la conseqüència que els poders públics retallen el marge de llibertat dels pares o alumnes de triar la llengua en nom d'un bé comú percebut com a superior: crear un sol poble des de l'escola.

Tot i que el pacte entre els partits consisteix en limitar la capacitat de tria dels ciutadans, això no vol dir que la política no es desplegui deixant als col·lectius directament implicats a cada escola un ampli marge de discrecionalitat per tal d'estendre l'ensenyament en català fins *on* i *com* vulguin. En efecte, en un primer període l'Administració es limita a fer possible (i a facilitar) la possibilitat de rebre l'ensenyament en català per aquells qui ho vulguin. Un cop comencen a haver-hi estudis i la situació política ho va permetent, va guanyant adeptes l'opció de fixar uns mínims d'ensenyament en català a totes les escoles. En aquest sentit, el marge de llibertat es comença a retallar. Finalment, després de l'aprovació de la LNLC, el Govern de la Generalitat opta per impulsar una política que prengui la iniciativa per a catalanitzar l'ensenyament per la via de fixar uns mínims d'ensenyament en

¹⁰² Vegeu Bel (1991:31-32) per a una explicació més detallada d'aquest grup de professors: per "suplir els dèficits lingüístics dels mestres en exercici incapaços d'assumir l'ensenyament del català i en català (...) va comportar que en la majoria d'escoles l'assignatura de llengua catalana l'haguessin d'assumir nous professors degudament capacitats i que s'hagués de segregar del règim globalitzat amb què s'ensenyaven les altres assignatures en el cas de la 1ª etapa d'EGB". Això va fer que des del curs 1978-79 es contractessin professors "que estaven en possessió d'una titulació vàlida i que assumiren el compromís de realitzar un horari mínim de 18 hores setmanals a l'escola pública". La distribució d'aquests professors especialistes entre les escoles es fa a cada curs segons les necessitats donada la composició lingüística dels claustres de professors fruit dels trasllats i nomenaments que hi ha al final de cada curs. L'evolució ha estat la següent: el curs 1978-79 es van nomenar 392 especialistes, mentre que el curs 1987-88 ja eren 1054.

català i en espanyol, i deixar que el procés de catalanització seria fruit i seguiria el ritme marcat des de cada escola, si bé la Generalitat n'estimularia l'avenç continu.

Per incentivar la catalanització de l'ensenyament, és a dir, que cada vegada hi hagi més assignatures impartides en català, la Generalitat compta bàsicament amb la persuasió i la pressió sobre l'entorn¹⁰³, però també pot prendre algunes decisions estratègiques. Per exemple, com que el ritme de catalanització estarà condicionat per la voluntat expressada al Consell de Centre o de Direcció de l'escola i, per extensió, pel conjunt del claustre de l'escola, per tal de decantar els claustres escolars en favor de la catalanització, només cal que l'Administració distribueixi convenientment els professors. Per això, un cop aprovada la LNLC, la Generalitat procura repartir els professors reciclats (i, en principi, lingüísticament preparats i molts d'ells compromesos en el procés de normalització lingüística) entre les diverses escoles amb la finalitat que serveixin com a estímulo per a la catalanització. Aquesta opció planificada mitjançant la modificació de la composició lingüística dels claustres amb el consegüent canvi en les actituds del conjunt de professors envers la catalanització; la política d'exigència de català per a l'accés a la funció pública docent i, tercer, l'extensió del reciclatge, la Generalitat va bastint les bases que han de fer possible que la política de persuasió en favor de l'extensió del català en l'ensenyament sigui exitosa.

En conclusió, la política de catalanització de l'ensenyament, doncs, ha atravesat tres fases diferents segons el grau de coerció indirecta que s'exerceix damunt de l'individu:) En una primera fase, que va des de 1978 fins a 1982, els poders públics es limiten a reconèixer i emparar el dret a fer l'ensenyament en català. El col·lectiu directament implicat (pares i professors) demanen que sigui possible i la Generalitat hi accedeix. Per tant, la coerció és baixa ja que tothom fa el que vol i l'Administració es limita a protegir.

2) La segona fase s'inicia amb el Decret 270/1982, quan l'Administració fixa uns mínims de català a totes les escoles: comença la planificació més estricta. Aquesta opció política es reforça a partir de 1983, quan per mandat legal els poders públics han d'estendre progressivament el català com a llengua docent i les dues llengües oficials han de ser emprades -en uns determinats mínims- com a vehicles d'ensenyament. La conseqüència és que l'Administració comença a planificar més intensament si bé cada centre encara decideix l'abast de la catalanització.

3) La tercera fase s'inicia amb els Decrets de 1992, en virtut dels quals s'estableix que l'ensenyament s'ha de fer normalment en català. L'Administració impulsa decididament la catalanització, tant a través d'augmentar les exigències lingüístiques com de les Ordres que reben els directors, encarregats i responsables d'impulsar la catalanització.

Per tant, en el marc de la fase iniciada el 1992 surten, amb un relatiu ressò mediàtic¹⁰⁴, nuclis de descontents. Alguns pares d'alumnes, organitzats a través de la

¹⁰³ La política de normalització lingüística a nivell general compliria la funció d'estimular l'extensió de l'ús del català com a llengua docent. Com a més necessari per a la vida quotidiana (i en el futur) sigui percebut el català, el ciutadà acceptarà de més bon grat que aquest sigui llengua vehicular de l'escola. El reforç de la persuasió es completa amb la difusió d'estudis que demostrin que una llengua només és apresada satisfactòriament si és usada com a llengua docent, ja que si només és present a l'ensenyament com a assignatura, corre el perill que els alumnes que no la tenen com a llengua habitual no l'acabin dominant correctament, tal i com exigeix la llei.

¹⁰⁴ El diari *ABC*, la cadena radiofònica COPE i el diari *El Mundo* dediquen molta atenció des del setembre de 1993 a les activitats i les opinions d'aquest grup (i altres de similars) amb uns intents de dificultar els pactes polítics que es van establir en el PSOR i CiU després de les eleccions generals de 1993, quan

Coordinadora de Afectados en Defensa del Castellano (CADECA) creada l'abril de 1992, protesten pel mètode de l'atenció individualitzada¹⁰⁵. Aquest mètode pretén satisfer simultàniament el dret dels hispanòfons a rebre el primer ensenyament en llengua espanyola¹⁰⁶ i la impossibilitat de separar els alumnes en grups diferents segons la seva llengua. El resultat d'aquesta doble exigència és que els alumnes que els seus pares no volen siguin escolaritzats en català com la resta de la classe són ensenyats pels mestres en espanyol dins de la mateixa classe, sense que puguin ser separats. Tot i que aquest mètode pugui presentar alguns problemes d'organització, és preferible per al conjunt de la comunitat escolar (i per a la majoria de partits polítics) a la separació dels alumnes en aules diferents per raó de llengua¹⁰⁷.

En el marc d'aquest conflicte, i amb el corresponent aprofitament polític per part del PP, sorgeix la idea que la Generalitat ha volgut, des de 1992, impulsar la "immersió lingüística" al conjunt de l'escoles de Catalunya. Cal dir, però, que el terme d'"immersió lingüística" fa referència a un programa de catalanització de l'ensenyament amb uns continguts específics que el distingeixen clarament de la política de normalització lingüística aplicada al conjunt de les escoles. Atès que els programes d'immersió lingüística són, tanmateix, un dels puntals d'aquesta política, els dedicarem a l'apartat següent.

4.2.2. La immersió lingüística.

Aquest apartat es dedicarà a descriure les característiques principals del programa d'immersió lingüística, implementat a Catalunya des del curs 1983-84¹⁰⁸.

El programa d'immersió lingüística es dona en un context en què la llengua habitual a l'entorn familiar no és la mateixa que la llengua habitual de l'escola. Però si bé aquesta és la condició necessària, no és la condició suficient, perquè cal la concurrència d'altres criteris per a identificar un model d'ensenyament que segueixi un programa d'immersió lingüística.

el PSOE va perdre la majoria absoluta i CiU va voler facilitar la governabilitat de l'Estat.

¹⁰⁵ El curs 1994-95, 96 alumnes es van acollir a l'atenció individualitzada. El curs següent, el 1995-96, van ser només 89, els quals representen aproximadament un 0,03% dels alumnes que s'hi podrien acollir ("El Periódico, 31.08.95).

¹⁰⁶ Això implica tenir en espanyol els apunts, els llibres i tot el material didàctic, així com rebre del professor totes les explicacions en aquesta llengua.

¹⁰⁷ L'atenció individualitzada en espanyol ha concentrat les crítiques dels sectors més contraris a la catalanització de l'ensenyament, els quals argumenten que no és una manera correcta de satisfer el dret a rebre el primer ensenyament en espanyol, en comptes de rebre'l en català, com es fa normalment a les escoles de Catalunya. Aquest grups preferirien que hi haguessin escoles, o com a mínim aules, on el primer ensenyament es fes en espanyol, si bé els sectors més intransigents voldrien que la separació s'estengués a tots els nivells de l'ensenyament.

¹⁰⁸ El curs 1983-84 es comença la primera experiència d'immersió lingüística de manera oficial a 19 escoles de Santa Coloma de Gramanet, iniciat a petició dels pares i amb la col·laboració de l'Ajuntament (Departament d'Ensenyament, 1991). També hi ha referències sobre aquesta experiència inicial a Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1987), Àmbit d'Ensenyament.

En aquest sentit, Artigal (1995) els sistematitza: la presència social i l'estatus de la llengua de la llar¹⁰⁹; les actituds d'alumnes i pares envers la pròpia llengua de la llar i la nova llengua de l'escola; la qualitat de les interaccions que tant el mestre com els alumnes vehiculen a través de la nova llengua. Artigal (1995:9) assenyala, doncs, que "si les esmentades exposició i motivació són satisfetes pel que fa a ambdues llengües i el tractament pedagògic és correcte, la immersió comportarà un bon aprenentatge de la nova llengua de l'escola, garantirà el ple desenvolupament de la llengua familiar, representarà un immillorable punt de partida per accedir a terceres, i no suposarà cap tipus de pèrdua acadèmica o psicològica per als infants que hi assisteixin". En cas que no es donessin, hom no parlaria d'"immersió" sinó de "submersió" (Vila, 1995:22).

El programa d'immersió lingüística aplicat a Catalunya rep l'impuls definitiu quan es constata a través d'un estudi avaluador de l'aplicació del Reial Decret de Bilingüisme de 23 de juny de 1978, titulat *Quatre anys de català a l'escola*¹¹⁰. Les dades d'aquest estudi aporten un conjunt d'evidències que demostren que cal donar una nova orientació a la política lingüística en l'ensenyament. Per una banda, es constata que les realitats sociolingüístiques són molt diferents segons el territori i que, per tant, cal crear un marc normatiu que possibiliti la catalanització de l'ensenyament sota uns criteris de flexibilitat i d'adaptació a l'entorn. En aquest sentit, un cop s'han establert els mínims d'assignatures a impartir en català i en espanyol, es deixa en mans de cada centre escolar un ampli marge de presència del català¹¹¹.

Per altra banda, s'arriba a una conclusió d'una importància cabdal per a la fixació del model d'escola a Catalunya. Després d'analitzar els diferents factors que intervenen en el nivell de coneixement del català i de l'espanyol, s'adonen que

"els castellanoparlants són lluny d'assolir un domini del català més o menys equiparable al que del castellà tenen els escolars catalanoparlants i que difícilment ho aconseguiran, en les actuals condicions, al final de l'escolaritat bàsica. L'escola és un element és del medi que lluita en una situació en què el català està en condicions d'inferioritat, mancat d'un entorn favorable a l'aprenentatge espontani de la llengua i per això és tan important la seva normalització.

>> Però si bé és cert que l'escola és un element més, en les condicions

¹⁰⁹ Com diu Artigal (1995:8): "En primer lloc, una llengua s'aprèn si hom hi està suficientment exposat. En aquest sentit, quan la llengua familiar dels alumnes té una forta presència i un estatus dominant en l'entorn social, la referida exposició a aquesta llengua està, fins a cert punt, extraescolarment assegurada; en aquest cas, l'escola pot prioritzar l'exposició a una nova llengua. En canvi, quan la llengua de la llar està socialment minoritzada i té, per tant, poca presència fora de l'escola, aleshores un programa que doni prioritat a aquesta llengua esdevé l'ineludible procediment perquè els alumnes estiguin suficientment exposats a ambdues llengües".

¹¹⁰ Vegeu Alsina i altres (1983). Aquest estudi és una avaluació dels primers quatre de l'ensenyament del català a l'escola i "tenia com a objectiu general el coneixement dels nivells assolits en català i en castellà per aquells alumnes que havien començat primer d'EGB el curs 1978-79, curs en què entra en vigor el Decret d'incorporació de la llengua catalana al sistema d'ensenyament de Catalunya; és a dir, es volien conèixer els resultats de l'aplicació de l'esmentat Decret després de tres anys de vigència" (Departament d'Ensenyament, 1991:46). Es fa a partir d'una mostra de 1500 alumnes de 4rt. d'EGB, que s'intenta que sigui representativa del conjunt de l'alumnat de Catalunya.

¹¹¹ Aquesta orientació es tradueix en l'aprovació del Decret 270/1982, ja comentat.

actuals, també ho és que, a falta d'una normalització plena de la llengua, es converteix en una de les institucions primordials, especialment per als qui no tenen una altra oportunitat d'aprendre el català que a l'escola (sobretot els castellanoparlants). La llengua més maltractada en el medi, la que disposa de menys avantatges és la que ha d'adquirir més importància a l'escola al llarg del programa escolar si es vol aconseguir l'objectiu final de domini de les dues llengües. Les dificultats del català a l'ambient exigeixen a l'escola, d'altra banda, una major eficàcia de les tècniques pedagògiques; els resultats actuals fan palesa aquesta insuficiència al nostre país. És per això que pensem que, després d'una primera etapa en què han predominat necessàriament els criteris quantitius d'extensió de l'ensenyament del català a totes les escoles de Catalunya, s'haurà de passar a una etapa qualitativa de desenvolupament de tècniques pedagògiques i criteris organitzatius que facin més efectiu aquest ensenyament" (Alsina i altres, 1983).

Aquestes conclusions donen cobertura pedagògica a l'impuls del programa d'immersió lingüística, el qual "no és un programa amb dues llengües, sinó un programa que permet l'adquisició de dues llengües. Per tant, com ha manifestat Cummins (1984:155), en cap cas la immersió pot estar constituïda per un currículum que tendeixi a la substitució lingüística de la llengua familiar" (Artigal, 1995:10).

El programa d'immersió lingüística és fruit, doncs, d'una decisió política emparada en estudis pedagògics en virtut dels quals es demostra que en el cas de la situació lingüística de Catalunya, l'únic mètode que garanteix l'assoliment de l'objectiu bàsic de la política lingüística en l'ensenyament és que els alumnes hispanòfons rebin a l'escola un contacte més intens amb la llengua catalana, donada l'escassa presència d'aquesta llengua en el seu entorn social immediat. Aquesta convicció s'ha reforçat amb els estudis pedagògics que s'han fet avaluant les primeres experiències d'aplicació de la immersió lingüística (Vila, 1995). Pel que fa a la seva eficàcia per assolir els objectius fixats, aquests estudis són prou explícits quan assenyalen que "els nivells elevats de competència lingüística en català i en castellà es relacionen amb una elevada presència del català en el currículum escolar, donat que és únicament des d'aquest model que es promou suficient competència en llengua catalana. Les investigacions sobre els programes d'immersió lingüística corroboren aquesta apreciació i els seus resultats mostren que els escolars que els segueixen no minven el seu coneixement de llengua castellana i accedeixen a bons nivells de competència en llengua catalana" (Vila, 1995:104)¹¹².

Amb tot, hi ha diferents models de programes d'immersió lingüística possibles segons la incidència de quatre tipus de variables (Artigal, 1995:10):

1) segons el moment de la introducció de la nova llengua de l'escola (L2): primerenca (si la L2 és usada des del principi de l'escolaritat); mitjana (si la L2 és introduïda entre els 8 i els onze anys, després d'haver iniciat l'escolaritat en la llengua habitual de la família); i immersió tardana (introducció de la L2 després dels dotze anys).

2) Segons el percentatge d'ús de la L2 en un determinat període del currículum: immersió total (la L2 és l'única llengua durant un cert temps) i immersió parcial (en tot

¹¹² Una de les referències més completes i actuals sobre la bondat del programa d'immersió lingüística és la de Vila (1995): El català i el castellà en el sistema educatiu de Catalunya.

moment l'horari escolar està partit en ensenyament vehiculats en ambdues llengües).

3) Segons la presència de la L2 a l'entorn extra-escolar: immersió en una llengua present en el context social (immersió en català en territoris de llengua catalana) i immersió en una llengua estrangera (estudiar en alemany a Barcelona, per exemple).

4) D'acord amb el percentatge d'alumnes del grup-classe que no tenen la L2 com a llengua familiar: el model canadenc (el 100% dels alumnes no tenen la L2 com a llengua familiar), el model català (entre un 70 i 99% dels alumnes), el model de la doble via (el percentatge d'alumnes que no tenen la L2 com a llengua familiar oscil·la entre el 50 i el 69%).

A Catalunya, el model d'immersió que s'ha optat ha estat el model d'immersió primerenca total aplicat a grups classe on els alumnes que no tenen el català com a llengua habitual són més del 70% del total¹¹³. Per tant, només es pot parlar d'"immersió lingüística" quan hom es refereix a "escoles que usen el català com a llengua d'ensenyament i relació des de l'inici de l'escolaritat, que fan l'accés a la lecto-escriptura en aquesta mateixa llengua, que realitzen *en* castellà no més d'una matèria, que disposen de materials didàctics en català -a excepció dels corresponents a les classes *de* i *en* castellà, però que, tanmateix, tenen la majoria d'alumnes castellanoparlants, i estan situades en zones on el castellà té una presència molt forta" (Artigal, 1995:29).

La immersió lingüística a Catalunya es va aplicar fins al curs 1992-93 des de l'inici del parvulari (als 4 anys) fins a la fi del primer cicle d'EGB (als 7 anys), i des d'aquell curs, i arran de l'entrada en vigor de la Reforma educativa, s'ha perllongat el programa fins a abastar tota l'Educació Primària, és a dir, la immersió lingüística s'ofereix des dels 3 anys fins als 12¹¹⁴. La quantitat d'alumnes que s'han acollit a la immersió lingüística ha anat creixent al llarg del temps, segons es pot veure a la taula 12.

Ara bé, per acabar de copsar la magnitud del programa d'immersió lingüística, Artigal ens mostra les dades del curs 1992-93 tenint en compte tots els alumnes que van a aules de catalanització màxima (es fa tot en català excepte els mínims d'espanyol marcats per la normativa) i on el 50% dels quals, com a mínim, són no-catalanoparlants. En aquestes dades, reproduïdes a la taula 13, s'ha rebaixat el percentatge d'alumnes no-catalanoparlants, amb la qual cosa la xifra d'alumnes acollits a la immersió ha augmentat: 233.128 alumnes, el 39,5% del total d'alumnes d'entre 3 i 12 anys.

Segons Artigal, aquestes dades mostren la importància del programa d'immersió fet a Catalunya, que l'aproximarien a les xifres dels programes aplicats al Canadà¹¹⁵, alhora

¹¹³ Artigal (1995:13) remarca que l'opció d'aplicar la immersió en grups-classe on hi ha alumnes que parlen el català a casa és fruit de la decisió política de no voler separar els alumnes segons la llengua familiar, que es podria traduir en una divisió social que es vol evitar.

¹¹⁴ És interessant retenir la idea que la immersió lingüística consisteix en un programa voluntari, implementat per les escoles segons la voluntat expressa dels pares dels alumnes. En tot cas, sempre tenen aquests el dret a reclamar l'ensenyament en espanyol durant els anys dels primers ensenyaments.

¹¹⁵ Al Canadà (sobretot al Quebec) hi hauria uns 300.000 alumnes que farien immersió lingüística, sent la primera experiència en nombre d'implicats. En el segon lloc d'aquesta classificació hi hauria Catalunya:

Taula 12 Evolució del nombre d'alumnes amb immersió lingüística.

Curs	Alumnes	%
1985-86	40.000	11,1
1989-90	51.633	18,3
1992-93	85.317	30,5

Font: Artigal (1995:32).

Nota: Nombre d'alumnes de pàrvuls i Primer Cicle de Primària que segueixen un model de catalanització màxima amb programa d'immersió (70-100% castellanoparlants), i percentatge respecte al nombre total d'alumnes escolaritzats de la mateixa edat.

En els cursos 85-86 i 89-90, la immersió va dels 4 als 7 anys.

En el curs 92-93, moltes escoles inicien els pàrvuls als 3 anys, per la qual cosa hem inclòs també aquest nivell. Tanmateix, per tal de poder comparar entre si les dades dels diferents cursos, sí hem exclòs del curs 1992-93 els nivells de 3er a 6è de Primària -considerats, ja en aquest moment, com d'immersió.

Taula 13 Nombre d'alumnes de P3 a 6è de Primària que fan immersió en aules que tenen 50-100% d'alumnes no-catalanoparlants i percentatge respecte del total d'alumnes de la mateixa edat. Curs 1992-93.

Curs	Alumnes	%
P3	22.515	52,2
P4	26.995	47,4
P5	25.926	44,1
1er	25.723	40,8
2on	26.730	40,3
3er	24.409	35,7
4rt	25.387	35,4
5è	26.606	34,3
6è	28.837	34,3
Total	233.128	39,5

Font: Vial, S. (1994), citat per Artigal (1995:37).

assenyalarien la progressiva extensió ja que el percentatge d'alumnes implicats augmenta en els primers cursos de l'ensenyament¹¹⁶. Finalment, convé també retenir que el curs 1992-93,

¹¹⁶ A moltes escoles, els programes d'immersió es van estenent des de baix, és a dir, una determinada generació comença la immersió i la va continuant, per la qual cosa els percentatges tan alts dels primers cursos no tenen perquè canviar a la baixa en el decurs dels propers anys.

del conjunt d'escoles de l'entorn metropolità de Barcelona que tenen el percentatge (70-100 %) d'alumnes no-catalanoparlants per a poder aplicar el programa d'immersió, el 88 % ho fa (el 94 % de les públiques i el 77 % de les privades); xifra que, a més, significa el 66 % de les escoles de la zona (el 81 % de les públiques i el 47 % de les privades).

4.2.3. Els resultats i les consideracions finals.

La política lingüística de catalanització de l'ensenyament s'ha basat, pel que fa a la diversitat sociolingüística de l'alumnat, en la progressiva extensió de l'ús de la llengua catalana com a vehicle d'ensenyament perquè de seguida es va constatar que només amb l'assignatura de llengua catalana no era suficient perquè els alumnes hispanòfons adquirissin un nivell de coneixement de la llengua catalana equiparable al nivell de coneixement d'espanyol que assolixen en acabar l'etapa obligatòria dels estudis escolars.

Ateses el conjunt de restriccions que operen en la formulació de la política de normalització lingüística i com que l'objectiu assumit per totes les forces polítiques es va transformar en un imperatiu legal, l'extensió de l'ús del català s'ha hagut de fomentar en la persuasió dels directament implicats, ja que no es podia recórrer a mètodes més coercitius per raons polítiques i tècniques. En aquest context, el ritme de la catalanització serà deixat en mans de la comunitat escolar de cada centre educatiu perquè es pugui adequar a l'entorn sociolingüístic. Des de l'Administració, a banda d'impulsar la persuasió de la bondat de l'objectiu a assolir, té com a missió bàsica fer una política que proveeixi les necessitats que es van generant per a complir l'objectiu legalment i política establert. L'existència d'aquest marge de discrecionalitat amb què compten els centres escolars es tradueix en la configuració, dintre els límits legals fixats a la normativa de la Generalitat, de tres tipus d'escoles segons la presència i ús de la llengua catalana¹¹⁷:

1) escoles de catalanització mínima. Es tracta d'escoles "que usen el castellà com a llengua d'aprenentatge i relació, inclosa la lecto-escriptura, utilitzen materials editats en aquesta llengua, i fan solament *de* i *en* català els mínims marcats per la llei -això és, 4 hores *de* llengua, i una àrea *en* aquesta llengua de tercer a cinquè d'EGB, i 2 àrees de sisè a vuitè" (Artigal, 1995:26).

2) escoles de catalanització mitjana. Aquestes escoles "inicien l'escolaritat en castellà, fan l'aprenentatge de la lecto-escriptura en aquesta llengua, introdueixen progressivament el català com a llengua de relació fins arribar a fer-ne un ús equitatiu amb el castellà, empenen el castellà com a llengua vehicular de més d'una matèria, i usen materials didàctics editats indistintament en una o altra llengua" (Artigal, 1995:26).

3) escoles de catalanització màxima. Són aquelles que "usen el català com a llengua d'ensenyament i de relació des de l'inici de l'escolaritat, fan l'accés a la lecto-escriptura en aquesta mateixa llengua, realitzen només *en* castellà les hores dedicades a aquesta llengua i una altra matèria escolar, i disposen de materials didàctics en català -llevat dels corresponents

¹¹⁷ Aquests tres tipus no estan definits legalment sinó que apareixen en funció de la implementació de la política lingüística i com a resultat de la combinació de la voluntat de l'Administració amb, sobretot, la voluntat del col·lectiu de pares i professors de cada escola. Vegeu també Bel (1991:55-59) per a un comentari de l'evolució d'aquest procés d'extensió de la catalanització de l'ensenyament.

a les classes *de i en castellà*" (Artigal, 1995:26).

L'evolució d'aquests tres tipus d'escoles es pot veure a la taula 14, on queda ben palesa la progressiva extensió del tipus 3: el de les escoles que segueixen un model de catalanització màxima.

Taula 14 Evolució dels tipus d'escola segons l'ús de la llengua catalana a l'ensenyament.

Nivell de catalanització		84-85		86-87		89-90		92-93	
		Núm.	%	Núm.	%	Núm.	%	Núm.	%
Màxima	Escoles	-	45,1	1.821	62,8	2.054	75,1	2.605	88,8
	Alumnes	-	23,3	401.566	42,2	467.382	56,4	559.613	72,9
Mitjana	Escoles	-	-	1.014	35,0	645	23,6	300	10,2
	Alumnes	-	-	312.373	33,0	278.542	33,6	181.224	23,6
Mínima	Escoles	-	-	60	2,0	31	1,1	28	0,9
	Alumnes	-	-	231.832	24,5	82.050	9,9	26.345	3,4

Font: Elaboració pròpia a partir d'Artigal (1995:27-28).

Com que hi ha zones on la presència social de la llengua catalana és molt deficitària, la Generalitat impulsa el programa d'immersió lingüística, que té un caràcter estrictament voluntari però que és acollit molt favorablement perquè s'ha pogut demostrar que és l'única manera que els alumnes hispanòfons adquireixin un nivell acceptable de coneixement de la llengua catalana.

L'existència d'aquests tres tipus d'escoles desapareix teòricament des del curs 1993-94 segons estableixen els Decrets de 1992 que regulen l'adaptació de la política lingüística a la reforma educativa¹¹⁸. Com que s'estableix l'ús normal i preminent de la llengua catalana a totes les activitats de l'escola, hom ha tendit a parlar d'extensió de la immersió lingüística, encara que l'ús d'aquest terme no s'ajusti plenament a la realitat¹¹⁹. Arran de l'anunci de la implementació d'aquesta política, els grups contraris a la catalanització global de

¹¹⁸ Amb tot, cal dir que la Resolució de 3 de juny de 1992, que desplega el Decret 75/1992, fa referència al Projecte lingüístic que ha de tenir cada centre establint que "serà l'element del projecte educatiu que recollirà els aspectes relatius a l'ensenyament i a l'ús de les llengües en el centre", així que el Projecte Lingüístic de Centre possibilita l'autonomia dels centres, ja que els permet de contextualitzar i temporitzar (en funció del seu entorn sòcio-cultural, de la seva cultura organitzacional, ...) les fites que la normativa vigent preescriu. En aquest sentit, doncs, el marge de discrecionalitat de cada centre escolar queda garantit.

¹¹⁹ En efecte, l'ús normal de la llengua catalana a escoles on la majoria dels alumnes siguin catalanoparlants no vol dir que s'apliqui un programa d'immersió lingüística.

l'ensenyament han fet ús dels seus recursos portant el tema als tribunals, al carrer i a la premsa, com es veurà en un posterior apartat.

4.3. Consideracions finals sobre els àmbits d'implementació i les diverses estratègies emprades.

A la LNLC, les forces polítiques catalanes arriben a un acord sobre l'objectiu final que la política de normalització lingüística a les escoles ha d'assolir. Tanmateix, entre les forces polítiques hi continua havent un determinat desacord amb el procediment per aconseguir-lo, consistent en el fet que només es pacta, a la llei, algunes línies bàsiques i, sobretot, el que no està permès de fer. Això dóna un elevat grau de discrecionalitat i flexibilitat als òrgans implementadors.

Dins del procediment per assolir l'objectiu fixat a la LNLC, l'Administració ha de prendre decisions importants en dos àmbits fonamentals que incideixen en el procés d'aquesta política. Així, per a cada àmbit, hi ha una estratègia concreta d'implementació que es concreta en funció de la capacitat dels actors que hi intervenen de resistir eventualment el canvi impulsat per l'Administració i dels objectius procedimentals que es fixa el mateix Govern. Per tant, la flexibilitat també es dóna en l'estratègia de la implementació: sigui envers el professorat, sigui envers els alumnes.

Per una banda, i en relació al professorat, els factors que intervenen en la implementació són els següents. Primer, hi ha el principi que els professors, com a funcionaris, han de supeditar els seus drets als dels ciutadans als quals han de servir. Segon, s'ha de tenir present que l'acció col·lectiva dels professors contraris (o si més no, reticents) a la política de catalanització de l'ensenyament en defensa dels seus interessos pot ser més exitosa perquè es tracta d'un grup petit, amb més fàcil organització i amb forts incentius per organitzar-se, ja que si fracassen hauran o bé d'aprendre català o bé traslladar-se a viure fora de Catalunya. El resultat d'aquest conjunt de factors els dóna una capacitat de pressió molt gran que es tradueix en accions que posen en qüestió la voluntat política de la majoria dels ciutadans expressada a través del Parlament de Catalunya. El resultat és que l'administració ha de pactar constantment i reconèixer els anomenats "drets adquirits" atesos els recursos que els professors contraris empren. Aquests són jurídics sobretot, ja que si intenten recórrer als polítics, si entren en temes que facin referència a qüestions més generals (el dret en l'ensenyament, la llibertat d'ensenyament, la política lingüística), són més fàcilment bandejats pels altres actors. En definitiva, l'estratègia de la Generalitat per a contrarestar els recursos jurídics és pressionar damunt l'entorn social i insistir en els drets dels ciutadans. Aquesta opció legítima, encara més, el Govern de la Generalitat per a recórrer a elements coercitius.

Pel que fa a l'altre àmbit, el que afecta a la gestió de la diversitat sociolingüística de l'alumnat de Catalunya, el Govern de la Generalitat no pot recórrer, com en el cas anterior, a la coerció, més o menys forta. Efectivament, la posició dels pares dels alumnes parteix del principi que, teòricament, l'Administració ha de fer allò que vol la majoria dels ciutadans, és a dir, un poder públic democràtic està al servei dels ciutadans, els drets dels quals han de prevaler. A més, cal afegir que els sectors de pares contraris a aquesta política tenen un recurs important: bona part dels seus interessos són recollits al marc legal vigent, ja que la seva llengua habitual és la llengua oficial de l'Estat i de la majoria dels ciutadans del mateix. En aquesta tessitura, els poders públics han de canviar, abans que comportaments, actituds i, conseqüentment, no poden recórrer a la coerció d'una manera directa. En tot cas, la coerció

que emprin ha de ser més aviat indirecta, sobre l'entorn de l'individu, i a través d'emprar la via de la persuasió, del convenciment. Amb tot, en el cas de la política de catalanització de l'ensenyament, juga a favor de les posicions de la Generalitat el fet que els grups contraris, a banda de reunir a poca gent, estan organitzats feblement i els costos d'organització són molt alts perquè estan dispersos territorialment, i, per acabar, trenquen el consens social expressat pels partits polítics i la majoria de la societat on viuen.

En aquest context, les claus que podrien explicar l'èxit de l'acceptació dels programes d'immersió lingüística són tres.

Per una banda, la Generalitat de Catalunya, a través de la resta de la seva política lingüística, ha aconseguit transmetre la convicció que el coneixement de la llengua catalana és important per a la progressió social i econòmica de l'individu a Catalunya. Aquesta idea és força assumida pels sectors procedents de la immigració, inclús des d'abans dels primers anys de Govern de CiU (Solé, 1985)¹²⁰.

En segon lloc, la majoria de les elits dirigents dels partits polítics catalans han mantingut una posició unànime de no voler emprar el tema de la llengua a l'escola com a arma en el combat polític, a excepció feta del PP, especialment a partir de les Eleccions Generals de 1993. Així, en termes globals, tots els partits han bloquejat la irrupció en l'arena político-electoral d'una força que canalitzés (i, per tant, estimulés) el descontent d'alguns sectors procedents de la immigració.

Finalment, en tercer lloc, no es pot menystenir que la immersió lingüística, des dels inicis, s'ha fet sempre a demanda dels directament implicats i ha comptat, durant molt de temps, amb la dedicació entusiasta per part dels professors participants. Així, hi havia un personal preparat i motivat que ha aplicat aquest mètode d'aprenentatge de llengües sense generar cap mena de rebuig.

Per tant, es pot concloure que la Generalitat ha emprat, deliberadament, la combinació de la coerció i la persuasió, l'ús de les quals s'ha d'entendre en el marc del control exercit per la resta d'actors que intervenen en el procés, el propi desplegament de la política pública (el "tempus") i el públic al qual s'adrecen.

Per això, en l'apartat següent, s'analitzarà l'evolució del control exercit pels diferents actors que intervenen en el procés, que han condicionat els ritmes i l'estratègia de la implementació de la política de catalanització de l'ensenyament.

5. L'evolució del control de la implementació per part dels actors principals.

L'evolució de la implementació del model lingüístico-escolar està condicionada per

¹²⁰ Segons dades d'una enquesta analitzada per Solé (1985:196), el 1978, el 84% dels individus de la classe obrera que havia nascut a la resta de l'Estat espanyol estava d'acord amb la necessitat d'entendre el català perquè "ajuda a trobar feina". Aquest percentatge puja al 92% el 1983. Així mateix, el 1983, el 41% dels individus entrevistats de la classe obrera i nascuts a la resta de l'Estat prefereix l'ensenyament primari en català i en castellà (meitat i meitat) i només un 4% diu que el vol només en castellà (taula 8 de l'article de Solé). El 1978, en aquest mateix grup de gent, els que volien l'ensenyament en les dues llengües era només del 3%, mentre que la majoria (el 37%) volia l'ensenyament en castellà amb el català voluntari.

les accions que exerceixen els actors principals per a defensar els seus punts de vista, les quals fan la funció de mesures de control i seguiment. Són tres els àmbits on es poden trobar les manifestacions d'aquest control de la implementació:

1) els partits polítics i els programes electorals que presenten a cada convocatòria. A través dels programes es pot veure quines són les propostes que els partits fan en relació al tema, és a dir, què és allò al que es comprometen davant l'electorat a defensar al Parlament i des del Govern de la Generalitat, si fos el cas.

2) els partits polítics i l'activitat parlamentària que despleguen en relació a la política lingüística en l'ensenyament. Segons les activitats de control i impuls que el Parlament, es pot veure la importància que els partits donen a aquesta qüestió, quines posicions defensen, i com intenten condicionar la implementació de les decisions governamentals.

3) el conflicte jurídic promogut pels contraris a les accions empreses pel Govern de la Generalitat. Aquest pot ser generat des d'instàncies del Govern espanyol, però, sobretot, és emprat pels sectors minoritaris com a únic recurs per aturar el desplaçament de la catalanització de l'ensenyament.

En els propers apartats, s'analitzaran cadascun d'aquests àmbits per separat i segons l'ordre anteriorment exposat.

5.1. Els programes electorals i la política lingüística en l'ensenyament.

En aquest primer apartat, es contrasten els programes electorals de les forces polítiques més rellevants i que han obtingut sempre representació parlamentària a Catalunya des de 1984: CiU, PSC, PSUC/IC, AP/PP i ERC¹²¹.

La finalitat d'aquest esforç és comprovar fins a quin punt els partits polítics tenen propostes diferents quan s'adrecen als ciutadans i si, a més, les mantenen o no al llarg del temps. A través dels programes electorals, hom pot copsar quina és la posició de cadascuna de les forces polítiques quant a la política lingüística en l'ensenyament i quins són els aspectes que més ressalten.

Tot i que les línies principals que resumeixen els respectius programes electorals han estat recollides a la taula 15, és convenient entrar a detallar una mica més cadascuna de les propostes partidistes.

En termes generals, i després de comparar els diferents programes electorals, hom pot veure que les forces polítiques acostumen a dir bàsicament el mateix a cada campanya electoral, fins al punt que algunes forces polítiques s'han repetit -quasi textualment- d'un any a un altre. Tanmateix, de les cinc forces analitzades, el PP és l'única que presenta més oscil·lacions quant a les seves propostes programàtiques, com es veurà més detingudament.

1) Convergència i Unió: la voluntat de tenir un model propi que garanteixi la catalanització de l'ensenyament.

Començant per CiU, donat que és la força política hegemònica i la que rep de

¹²¹ Com que per a la Primera Legislatura (1980-84) les posicions de les diferents forces polítiques ha estat àmpliament analitzada sobretot en el moment de redactar i aprovar la LNLC, he considerat més convenient analitzar els programes electorals a partir de la Segona Legislatura. Si s'admet que durant la Primera Legislatura, els partits polítics tenien les propostes en la fase de formulació, en les posteriors, les propostes anaven ja adreçades a la implementació del model pactat a la LNLC, així com són el fruit de les respectives avaluacions de la política executada per la Generalitat.

Taula 15 Comparació dels programes electorals (1984-1995).

CiU-1984	PSC-1984	PSUC-1984	RRC-1984	AP-1984
Ensenyament model propi, arrelat a l'entorn. Continuar catalanització. Tractament específic Aran. Fer realitat RAC i aplicar LNLC clima convivència i total respecte drets indiv.	Una sola xarxa escolar. Planificació distribució professorat, prioritat cobrir les places de preescolar i 1a. etapa EGB amb prof. bilingües. Extensió immersió.	Potenciar catalanització a tots els nivells i centres educatius. Reciclatge professorat no universitari. Assegurar que tots els centres diposin de professorat idoni	Objectiu: monolingüisme en català. Catalanització continguts educatius. Desvetllar consciència nacional.	No discriminació ciutadans per expressar-se en castellà. Bilingüisme estricte arreu. Llibertat pares elecció llengua docent tots els nivells.
CiU-1988	PSC-1988	IC-1988	RRC-1988	AP-1988
Ensenyament, reflex realitat nacional de Cat. Model lingüístic quadrilingüe. Selecció de professorat ha de garantir coneixement i ús català. Impuls ensenyament del i en català. Avançar NL.	No doble xarxa escolar, però, cada escola un procés catalanització específic. Continuar la NL a BUP i FP. Es referma en l'objectiu bàsic: acabar l'EGB amb coneixement real, suficient cat. i cast.	Dedicar més recursos a possibilitar la LNLC: reciclatge, immersió. Catalanització continguts ensenyament.	PL nacionalitzadora: cat. llengua comuna, real, necessària a Cat. Proves accés funció pública docent eliminatòries. Control compliment normativa. Immersió, continguts cat., reciclatge prof.	Bilingüisme real i natural. Ensenyament en les 2 llengües oficials, respecte el dret constitucional pares triar el vehicle idiomàtic majoritari. Aplicació LNLC s/lletra i esperit.
CiU-1992	PSC-1992	IC-1992	RRC-1992	PP-1992
Sist. educatiu propi, permeti coneixement i adhesió identitat nac. cat. Immersió (alumnes i prof.) Impuls NL a Secundària i Univ. Cat. continguts. Ens. aranès	Continuar planificació NL ensenyament, immersió. Cada escola procés específic. Garantir objectiu LNLC. Continuar procés a BUP/FP.	Impuls NL per assegurar l'ús. Ensenyament: menys voluntarisme i més implicació admó.	Accés funció pública docent proves de català eliminatòries. Rigorositat compliment normativa en matèria lingüística.	Sist. educatiu ha de reflectir identitat cultural cat: plural i bilingüe. Evitar PL coercitiva. Garantir aprenentatge 2 llengües oficials a Cat.
CiU-1995	PSC-1995	IC-1995	RRC-1995	PP-1995
Model educatiu propi, permeti coneixement i adhesió identitat nac. cat. Propers anys culminació NL enseny: objectiu bàsic, amb convivència.	Lloança al model aplicat, que se n'atribueixen l'impuls i el disseny. Contra la doble xarxa escolar, però defensa drets ling. dels infants	Reciclatge professorat i més planificació i recursos, avançar en la NL.	Consolidació presència i ús normal del català. Fer complir la normativa vigent. Reciclatge professors.	Doble immersió lingüística. Bilingüisme estricte i arreu. Els pares trien la llengua bàsica ensenyament. Inspecció vetllarà pels continguts

Font: Elaboració pròpia.

l'electorat la responsabilitat d'implementar la LNLC, es pot dir que els seus programes electorals -no massa detallats- demostren que la seva principal proposta es basa en la voluntat de construir i consolidar un model educatiu propi de Catalunya que serveixi com a instrument per a aconseguir fomentar i enfortir la consciència nacional catalana entre els alumnes. Així, el 1984, CiU considera que "l'escola de Catalunya, en el marc d'un model educatiu propi i, per tant, arrelat a la història i a la cultura del nostre país, ha d'afavorir la integració de tots els ciutadans i ha de fomentar la seva acció educativa en els fruits de la tradició i de la renovació pedagògica, en l'arrelament a l'entorn, en l'aprenentatge i l'ús del català i en el coneixement i el conreu dels costums i de la pròpia cultura de Catalunya" (CiU, 1984:117). Així mateix, en aquest any, CiU es compromet a continuar la tasca empresa de catalanització

de l'ensenyament d'acord amb la LNLC, sense precisar gens com s'ha de fer, llevat que s'ha d'aplicar la Llei "en un clima de bona convivència i amb total respecte dels drets individuals de tots els ciutadans" (CiU, 194:153). Com a novetat, CiU proposa "un tractament diferenciat per a la cultura aranesa que revitalitzi el tractament de la llengua i cultura en el sistema d'ensenyament" (CiU, 1984:131), compromís que anirà repetint a cada convocatòria.

A l'any 1988, CiU manté la idea d'impulsar la catalanització en el marc d'un model educatiu propi que sigui un "reflex de la realitat nacional de Catalunya, profundament arrelat en la història, la llengua i la cultura del nostre país, integrador de tots els ciutadans" (CiU, 1988:109). Com a novetat, CiU incorpora la idea de modificar el vigent procediment de selecció de professorat, el qual "s'adequarà per tal de garantir els nivells suficients de coneixement i d'ús de la llengua catalana dels professors de tots els nivells educatius" (CiU, 1988:109).

El 1992, CiU considera que "s'obre una nova etapa de consolidació i foment del català com a llengua pròpia de l'ensenyament a Catalunya" (1992:251), per això CiU vol reforçar els programes d'immersió per a alumnes i professors, la catalanització de l'ensenyament secundari i universitari, alhora que "es continuarà impulsant el coneixement de Catalunya mitjançant la incorporació en els programes curriculars dels continguts específics d'història, geografia i cultura catalana i dels Països Catalans" (CiU, 1992:252).

A les darreres eleccions de 1995, la voluntat de refermar el model educatiu propi implica l'existència d'"uns continguts educatius propis arrelats al país, que permetin el coneixement i l'adhesió a la identitat nacional de Catalunya, que destaquin l'estudi de la història i la cultura pròpies, com també l'estudi de les tradicions i els costums catalans" (CiU, 1995:316). Finalment, CiU considera que en els propers anys "representaran la culminació del procés de normalització lingüística en l'ensenyament, tant pel que fa referència en l'ensenyament en català, com a llengua pròpia de Catalunya, com al domini equilibrat de les dues llengües oficials a Catalunya per part de tot l'alumnat" (CiU, 1995:335).

2) El Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE): cal evitar la doble xarxa escolar que separi els alumnes per raó de llengua.

El PSC també es manté dins d'una mateixa línia programàtica, si bé acostuma a concretar més que CiU¹²². Posa l'èmfasi, constantment, en el compromís d'evitar l'existència d'una doble xarxa escolar en funció de la llengua usada que podria afavorir la divisió de la població per raó de llengua¹²³.

El 1984 accepta, si bé sense esmentar-ne el nom, la posta en marxa de programes d'immersió lingüística.

El 1988, el PSC destina més espai en el programa electoral a reflexionar sobre aquesta

¹²² Per exemple, insisteix en la necessitat de la planificació, alhora que el 1984 ja remarca que cal "donar prioritat a l'objectiu de cobrir la totalitat de preescolar i la primera etapa d'EGB amb professors capaços d'ensenyar en les dues llengües" (PSC, 1984:11).

¹²³ El PSC (1984:138) remarca que "l'acció normalitzadora ha de produir-se a totes les escoles de Catalunya. En aquest sentit cal evitar desviacions cap al model de "doble xarxa escolar" (una per a "catalans" i una altra per a "castellans") en el qual han coincidit en el passat CiU amb AP i amb el "lerrouxisme" de sempre".

qüestió. Així, el PSC insisteix en la necessitat d'evitar l'existència d'una doble xarxa escolar¹²⁴, si bé accepten que "en matèria de llengua, cal fer a cada escola un procés específic, en funció de quina sigui la seva població escolar i les seves característiques socio-lingüístiques" (PSC, 1988:138).

El 1992, el PSC es compromet a impulsar el procés de catalanització a les escoles a través dels actuals plans intensius de normalització lingüística i, a la vegada, vetllarà "perquè es segueixen els programes d'immersió en tots els nivells d'EGB" (PSC, 1992:165). Aquesta política, però, anirà complementada amb el respecte a la diversitat de situacions sociolingüístiques, les quals fan que cada escola pugui adoptar el seu propi procés específic de normalització d'acord amb les parts implicades (moviments de mestres i associacions de pares).

Finalment, a les eleccions de 1995, el PSC remarca que "el model lingüístic que els ciutadans i ciutadanes de Catalunya vam donar-nos a la transició democràtica és avui un model innovador de referència a nivell europeu" (...) "que no es basa tan sols en la promoció de la llengua pròpia del país, sinó també, i al mateix nivell, en el respecte i garantia dels drets lingüístics de les persones¹²⁵" (PSC, 1995:63). Així, vol tornar a fer esment en la importància de la necessitat de preservar la unitat civil que es veuria amenaçada si hi hagués un altre model escolar, alhora que ressalta que "en alguna ocasió, les accions o omissions del govern han estat contraproductives"; sense especificar quines han estat. El PSC es mostra absolutament partidari del model aplicat fins ara, se n'atribueixen la incorporació i estan "en contra de la doble xarxa escolar -una per a catalanoparlants i una altra per a castellanoparlants-, car és un germen de divisió social i de conflicte lingüístic, i estem en contra, igualment, de qualsevol desatenció envers els drets lingüístics de l'infant" (PSC, 1995:63)¹²⁶.

¹²⁴ Cal recordar que la doble xarxa escolar, entesa com l'existència de centres separats, és legalment impossible des de l'aprovació de la LNLG, cinc anys abans.

¹²⁵ El PSC torna a insistir en els drets lingüístics de les persones, eufemisme per no parlar dels drets lingüístics dels hispanòfons.

¹²⁶ El PSC planteja aquest tema com a resposta a la campanya i a les propostes del PP, que es basen en la llibertat dels pares a triar la llengua docent per als seus fills i que podrien desembocar en una "doble xarxa escolar". Convé aclarir alguns aspectes de la posició del PSC:

1) el model aplicat fins ara no és obra del PSC, sinó, com hem vist anteriorment, del pacte entre CiU i el PSUC, que recull alguna de les posicions del PSC, com és, per exemple, la no separació estricta de l'alumnat.

2) El PSC pressuposa que la doble xarxa escolar seria una divisòria entre catalanòfons i hispanòfons. Cal dir que, en tot cas, seria entre aquells qui volen l'ensenyament en català i aquells qui el volen en espanyol, sense que la llengua habitual de la família hagi de ser determinant.

3) Si la doble xarxa escolar fos tan dolenta "per se", els socialistes valencians no l'haurien implementat mai al País Valencià, com han fet, d'altra banda; o bé, el PSE-PSOE, a la Comunitat Autònoma Basca, s'hagués barallat per a suprimir els tres models escolars i impulsar-ne un sol model, aquell que la majoria de l'ensenyament fos en basc, si bé també hi hauria una assignatura en espanyol. És obvi que això no ho han fet, ja que el PSE-PSOE considera que hi deuen intervenir altres raons a les estrictament pedagògiques en la tria del model lingüístico-escolar.

4) El PSC es referma com a pal·ladí de la defensa dels drets lingüístics de l'infant. Com que el PSC ha denunciat suposades accions contraproductives del Govern de la Generalitat, formalment compromès en la catalanització de l'ensenyament, es dedueix que els drets lingüístics que haurien estat eventualment vulnerats són els dels hispanòfons. De fet, segons les bases socials de l'electorat del PSC (Molas, 1992) i segons els intents del PP de prendre-li votants movent l'espantall dels drets lingüístics dels hispanòfons

3) El PSUC/Iniciativa per Catalunya: cal dotar l'ensenyament de tots aquells recursos necessaris per a fer realitat el model pactat a la LNLC.

El PSUC (el 1984) -i la força política que aquest impulsa a partir de 1987, Iniciativa per Catalunya- manté també una postura molt coherent al llarg de les convocatòries ja que sempre remarca els mateixos aspectes: consolidació i aprofundiment del procés de normalització lingüística en l'ensenyament (PSUC, 1984:43), acompanyat per les mesures que el facin possible. En aquest sentit, el PSUC/IC posa l'èmfasi en la necessitat que el Govern de la Generalitat destini més recursos per a fer possible l'objectiu fixat a la LNLC. Per això, insisteix en augmentar els recursos destinats al reciclatge del professorat i a la immersió, així com en la necessitat de planificar bé aquesta política.

Simultàniament, i a partir del 1988, IC també recull la necessitat de catalanitzar l'ensenyament quant a continguts (IC, 1988:70). El programa d'IC de 1995 és el més complet quant a propostes sobre la política lingüística en l'ensenyament, les quals es concentren, sobretot, en aquells aspectes que fan referència al professorat (reciclatge, suport didàctic, formació, plantilles, etc), com a pilar bàsic per a aconseguir els objectius d'aquesta política. En conclusió, el PSUC/IC no mostra cap reticència fonamental als plantejaments de la política lingüística en l'ensenyament i només assenyala la necessitat de dotar l'Administració (i el professorat en concret) dels mitjans necessaris per a implementar-la satisfactòriament.

4) ERC: rigor en la maximització del model de catalanització i avenç cap al monolingüisme en l'ensenyament.

ERC es manifesta partidària explícitament del monolingüisme en català en l'ensenyament¹²⁷, per la qual cosa se situa al marge de LNLC. Com a mal menor, pretén que la LNLC sigui aplicada amb el màxim de rigor possible i, ja des de 1984, introdueix la voluntat de catalanitzar els continguts educatius que han de servir per a "desvetllar la consciència nacional" (1984:7).

El 1988, quan ERC ja ha incorporat sectors procedents de l'independentisme català, assenyala que "l'objectiu inequívoc d'una política lingüística nacionalitzadora ha de ser situar el català com a llengua comuna, real i necessària per a la vida normal de tota la societat catalana, assegurant la primàcia territorial de la llengua pròpia i sense ambigüitats polítiques, ni dubtes institucionals" (1988:63). En aquest context de refermar una línia catalanitzadora de l'ensenyament, ERC reclama la "realització de proves de llengua catalana, amb caràcter eliminatori, en totes les oposicions i concursos a places docents a Catalunya, per assegurar el coneixement de les dues llengües oficials per part dels mestres, com es demana també als alumnes¹²⁸" (ERC, 1988:65); la "supressió de l'exempció de català com a recurs per solucionar els casos d'arribada d'alumnes de fora del domini lingüístic i substitució per mesures com ara classes intensives d'acolliment durant el primer curs, etc" (ERC, 1988:65);

a Catalunya, no és d'estrany que el PSC tingui aquests plantejaments programàtics.

¹²⁷ ERC (1984:38) diu que aspira "al monolingüisme en tots els camps".

¹²⁸ Aquesta proposta no és recollida per CiU en el seu programa de 1988 de manera tan explícita. No obstant, el Govern de la Generalitat incorpora les proves eliminatòries per a l'accés a la funció pública docent a partir de 1989. Malgrat aquest avenç, ERC sembla no haver-se adonat i en el programa de 1992 reproduïx idènticament aquesta petició i torna a demanar les proves eliminatòries.

i, finalment, "catalanitat i catalanització dels continguts educatius¹²⁹" (ERC, 1988:73).

ERC, el 1992, reproduïx textualment algunes de les propostes del programa de 1988, de manera que es confirma en la línia d'una major exigència i intensitat a l'hora de l'aplicació de la política de catalanització de l'ensenyament.

El mateix torna a fer el 1995, que torna a insistir, entre altres coses, en "aplicar amb rigorositat en l'obligatorietat de complir la normativa vigent en matèria lingüística en l'ensenyament (horari, programació de qualitat, nivell de coneixement, ...)" (ERC, 1995:57). Així mateix, recull també la proposta d'impulsar el reciclatge del professorat. Totes aquestes mesures -i altres que es reproduïxen de programes anteriors- van en el sentit de "consolidar la presència i l'ús normal de la llengua catalana a la totalitat de centres, especialment en aquells en què la presència del català és més deficitària" (ERC, 1995:57).

5) El PP: la defensa del bilingüisme estricte i la llibertat dels pares a triar la llengua docent.

El Partit Popular -i els seus antecedents: la Coalició AP-PDP-UL i, després, AP- presenta les propostes més allunyades de la resta de forces polítiques, perquè es mostra partidari, ja el 1984, de consolidar "el bilingüisme com a reconeixement clar i específic de la realitat social de Catalunya". Per això, i en aquest marc", AP-PDP-UL vol "garantitzar als pares la llibertat inequívoca d'escollir per a llurs fills l'ensenyament de la llengua desitjada¹³⁰" (AP-PDP-UL, 1984:85). És evident que aquesta proposició ha estat mal formulada, ja que, en pàgines posteriors, la coalició entén que "la garantia de l'adequat i estricte compliment del bilingüisme, passa per garantir que es faci efectiva l'elecció de pares i alumnes de l'idioma amb el qual rebran l'ensenyament en tots i cadascun dels nivells" (AP-PDP-UL, 1984:92). Aquesta proposta contradiu l'esperit del model dissenyat a la LNLC, ja que aquest dret només és reconegut explícitament -i temporal- per al primer ensenyament. La insistència d'AP-PDP-UL de consolidar el bilingüisme es basa en la idea d'evitar "discriminar la meitat dels ciutadans de Catalunya pel sol fet d'expressar-se comunament en llengua castellana" (AP-PDP-UL, 1984:11), i d'evitar que la LNLC esdevingui un "instrument de pressió sobre bona part de la ciutadania catalana que empra com a llengua comuna d'expressió i de treball la castellana" (AP-PDP-UL, 1984:15). Per això, AP-PDP-UL manifesta el seu compromís que "tots els documents o publicacions oficials que confeccioni la Generalitat i tot el retolament de carrers, carreteres, indicacions de municipis, llocs, etc, cal que es faci en català i en castellà" (AP-PDP-UL, 1984:91). Finalment, la coalició pretén que el bilingüisme arribi també als mitjans de comunicació de la Generalitat (especialment, TV3), amb l'excusa de no discriminar els hispanòfons en l'accés al coneixement de la realitat

¹²⁹ ERC ho concreta demanant la presència de la Història de Catalunya a tots els centres un mínim de dos cursos d'EGB (p.73).

¹³⁰ Val a dir que aquesta proposta, presa literalment, té poc sentit. Si la interpretem en el seu context, i tenint en compte la frase prèvia que hi ha al programa ("Estimem necessari que tots els alumnes coneguin el català i el castellà després dels seus estudis bàsics, però deixant ben assentat que cal garantir ..."), podem deduir que el que la coalició vol no és garantir l'ensenyament de la llengua oficial desitjada (això no té sentit, perquè des de 1978 és obligatori l'ensenyament del català i de l'espanyol), sinó que pretén dir que cal garantir l'ensenyament en la llengua oficial desitjada.

que els envolta¹³¹.

Quatre anys més tard, el 1988, AP insisteix en la defensa del bilingüisme a Catalunya, que "ha de ser real i natural, sense tensions ni desequilibris" (AP, 1988:29), alhora que considera que el català i l'espanyol són "vehicles propis de Catalunya"¹³² (AP, 1988:32). Tot i que AP canvia en relació al 1984 en no especificar els àmbits on s'ha d'aplicar el bilingüisme, continua igual defensant el que considera "el dret constitucional dels pares a elegir el vehicle idiomàtic majoritari en què vulguin que llurs fills siguin educats"¹³³. Com a novetat, AP introdueix que el programa d'immersió lingüística "s'haurà de modificar d'acord amb el que hem exposat més amunt i la LNLC, aprovada per unanimitat del Parlament de Catalunya, s'aplicarà correctament, tant en la lletra com en l'esperit que va menar tots els grups polítics catalans a acceptar-la"¹³⁴.

El 1992, el PP dedica molt menys espai en el seu programa a la política lingüística a l'ensenyament. Com a element de continuïtat, el PP recorda que el sistema educatiu ha "de ser fidel a la veritable identitat cultural de Catalunya, que és plural" (PP, 1992:13)", a la vegada que ha de mostrar "respecte pel caràcter bilingüe de Catalunya" (PP, 1992:13). Segurament com a resposta del programa de CiU de voler catalanitzar els continguts de l'ensenyament, el PP considera que "el nou marc curricular del sistema educatiu ha de recollir -especialment en les disciplines socials i humanístiques- la rica varietat de la cultura catalana i espanyola" (PP, 1992:13). Finalment, el PP inclou la proposta següent: "Evitar una política lingüística coercitiva. Es garantirà l'aprenentatge de les dues llengües oficials a Catalunya"¹³⁵ (PP, 1992:14).

Per acabar, no és fins a les eleccions de 1995 que el PP presenta un model alternatiu - i força detallat- al vigent a Catalunya des de 1983¹³⁶, i "advoca a favor d'una postura més

¹³¹ Aquesta argumentació va ser feta servida per l'"Asociación Miguel de Cervantes de Barcelona", convenientment assessorada per Esteban Gómez Rovira, contra la programació en català del Circuit Català de RTVE. L'Audència Nacional els va donar la raó (Sentència del 8 d'abril de 1988): estimava que els informatius del Circuit Català fossin en les dues llengües oficials de Catalunya per evitar discriminacions dels hispanòfons. Finalment, aquesta sentència va ser recorreguda i anul·lada en Sentència del Tribunal Suprem del 9 de novembre de 1988 (reproduïda a la "Revista de Llengua i Dret" (1990), número 13, p. 281).

¹³² AP, amb aquesta idea, també es mostra contrari a l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, quan diu que "La llengua pròpia de Catalunya és el català" (Art. 3.1.).

¹³³ Tanmateix, AP ha suavitzat la seva posició perquè ara ja accepta que tots els alumnes usin el català i l'espanyol com a llengües docents. AP, contrària a fer que el català sigui la llengua progressivament emprada (tal com mana la LNLC), advoca perquè hi hagi dos models d'ensenyament: un amb el català com a llengua docent majoritària i un altre amb l'espanyol com a majoritari. AP redueix el dret a triar la llengua docent ja que parla de "el vehicle idiomàtic majoritari". És un avenç considerable.

¹³⁴ És simptomàtic que AP, que no va aprovar la LNLC perquè no tenia representació parlamentària i que en el seu model lingüístico-escolar s'allunya del seu esperit, demana que s'apliqui correctament. A banda, sembla desconèixer que el Programa d'Immersion Lingüística té una base voluntària.

¹³⁵ Sembla deduir-se que AP insinui que no es faci ensenyament d'espanyol a Catalunya.

¹³⁶ El PP considera que la política lingüística s'ha utilitzat com a eina política i com a exemple cita el mateix Jordi Pujol: "La política lingüística nostra no pot ser només lingüística, sinó que ha d'aspirar a situar la llengua dins d'un conjunt de valors que produeixen un resultat que és estimat i apreciat pels ciutadans, tots els ciutadans de Catalunya, els sis milions, sigui quin sigui el seu origen, la seva llengua pròpia i les seves valoracions d'altres coses. I dins d'aquest conjunt, la llengua és una pedra angular"

racional i generosa, d'una lleialtat constitucional i estatutària estricta i d'una Catalunya sense discriminacions" (PP, 1995:91). En aquest sentit, el PP reitera el seu compromís per al bilingüisme a Catalunya, que, a l'ensenyament, es tradueix en el "model de la doble immersió lingüística". La "doble immersió" implica l'oferiment de dues opcions escolars segons la llengua docent. Una seria la que té el català com a llengua vehicular i el castellà com a llengua ensenyada a l'etapa inicial de l'ensenyament primari (de 3 a 7 anys). Aquesta opció es completa amb la introducció gradual del castellà en determinades àrees fins assolir l'equilibri amb el català (entre els 7 i els 12 anys). Finalment, entre els 12 i els 16 anys, hi hauria l'ús equilibrat del català i del castellà com a llengües vehiculars. La segona opció seria anàloga a l'anterior però tenint com a llengua bàsica el castellà i amb la posterior introducció del català. El model del PP s'acaba de perfilar amb el paper atorgat a la inspecció, que vetllarà a fi que els continguts dels manuals de les àrees de llengua i ciències socials presentin adequadament la realitat bilingüe, conjuntament amb el fet que no incorporin cap element de xenofòbia i linguofòbia¹³⁷. Per tant, la proposta del PP xoca frontalment amb el model vigent perquè el qüestiona en tres aspectes fonamentals:

- 1) la no separació dels alumnes per raons lingüístiques;
- 2) la progressiva introducció del català com a llengua docent;
- 3) la capacitat dels poders públics de decidir la llengua docent bàsica de l'ensenyament a Catalunya.

A través de l'anàlisi dels continguts dels programes electorals de les cinc forces polítiques més importants de Catalunya, i al llarg de les quatre convocatòries electorals posteriors a l'aprovació de la LNLC es pot veure com els partits mantenen postures prou diferents quant a la política lingüística en l'ensenyament.

En efecte, CiU presenta en els programes electorals una proposta poc concreta, però que ressalta el seu interès per tenir un model propi d'ensenyament que tingui per objectiu la seva catalanització plena, incloent-hi els continguts, amb la voluntat de fomentar la identitat nacional catalana.

En canvi, la principal força de l'oposició, el PSC, centra el seu interès en presentar-se com a garant de l'existència d'una sola xarxa escolar i dels drets lingüístics dels infants, susceptibles de ser amenaçats per l'aplicació de la LNLC.

El PSUC/IC no es mostra crític amb el disseny del model d'ensenyament -no en va recull sobretot la seva proposta-, tot i que amb allò que explicita en el seu programa demostren la seva preocupació per impulsar-lo donant a l'Administració els recursos humans i materials necessaris.

La proposta d'ERC no és una alternativa al model vigent, sinó que tan sols en pretén una aplicació decidida i rigorosa, de manera que s'assentin les bases d'una plena catalanització de l'ensenyament.

Finalment, AP/PP assumeix el paper de defensor d'un model alternatiu, basat en la promoció del bilingüisme estricte, tot i que les seves propostes són les més fluctuants al llarg del temps. En aquest sentit, en el seu darrer programa electoral presentat, el PP arriba a

(citat al Programa Electoral del PP, 1995:91).

¹³⁷ Aquesta proposta contrastaria amb la voluntat de catalanitzar els continguts de l'ensenyament manifestada per CiU, ERC i IC, principalment.

detallar clarament la seva proposta, que accepta un ensenyament bilingüe al final de l'educació obligatòria, mentre que manté per al primer ensenyament el reconeixement de la llibertat dels pares per triar la llengua docent bàsica. Per tant, ha "rebaixat" les seves pretensions inicials de reconèixer aquesta llibertat de tria lingüística a tots els nivells de l'ensenyament.

Les diferents propostes programàtiques poden agrupar-se en dos grans blocs. Per una banda hi ha les que accepten -si bé amb matisacions diferents quant a la intensitat de la seva implementació- el model dissenyat a partir del desenvolupament normatiu de la LNLC, és a dir, les propostes de CiU, IC, ERC i el PSC. Per l'altra banda, hi ha el model del PP que, malgrat que ressalta que comparteix i assumeix la LNLC, prefigura un model lingüístico-escolar, les bases del qual no només contradiuen les línies apuntades per la LNLC, sinó que es troben en una posició que en la redacció de l'Estatut d'Autonomia ja van ser rebutjades: el reconeixement de la llibertat dels pares a triar la llengua docent com a excusa per a sostreure's a la catalanització de l'ensenyament. Malgrat, però, que totes les forces polítiques diuen assumir el model que emana de la LNLC, atesa les diferències programàtiques plantejades, si qualsevol de les forces de l'oposició a CiU guanyés per majoria absoluta en unes eventuais eleccions del Parlament de Catalunya i, en conseqüència, volgués i pogués aplicar el seu programa electoral, el model lingüístico-escolar seria diferent a l'implementat fins ara.

5.2. L'activitat parlamentària en relació a la implementació de la política lingüística en l'ensenyament.

En un sistema parlamentari, les forces polítiques tenen la possibilitat d'intentar condicionar l'acció executiva del govern mitjançant els mecanismes propis del poder legislatiu. També en el cas de la política lingüística de la Generalitat, els partits polítics de l'oposició han portat a terme diverses iniciatives parlamentàries, acomplint la funció d'impuls polític o la funció de control.

El conjunt d'aquestes iniciatives pot ser pres com a indicador de la importància que els parlamentaris atorguen a la qüestió lingüística en el si de la política catalana i, en especial, als temes que vinculen normalització lingüística i ensenyament. Per tant, amb el propòsit de constatar el grau d'interès parlamentari per aquests temes, en els propers paràgrafs es fa una breu anàlisi de les dades corresponents, seguint una doble via¹³⁸.

Per una banda, es fa una aproximació quantitativa de l'activitat parlamentària, en la qual es té en compte quantes iniciatives s'han emprès en temes de la política lingüística en l'ensenyament i es posen en relació amb la resta d'iniciatives referents a la política lingüística en general i, també, amb la totalitat del treball fet al Parlament. En aquest mateix sentit, també es fan algunes consideracions sobre l'evolució al llarg del temps per a veure quins canvis hi ha hagut.

Per l'altra banda, es fa una primera aproximació qualitativa per a copsar el contingut

¹³⁸ Les dades emprades en aquest apartat han estat extretes, per a les tres primeres legislatures, de les publicacions titulades "Treball parlamentari sobre la llengua catalana i el seguiment del procés de normalització lingüística", editades pel Servei de Documentació, Biblioteca i Arxiu del Parlament de Catalunya. Les dades de la Quarta Legislatura, que encara no han estat publicades, han estat facilitades directament pels responsables de la Biblioteca del Parlament de Catalunya.